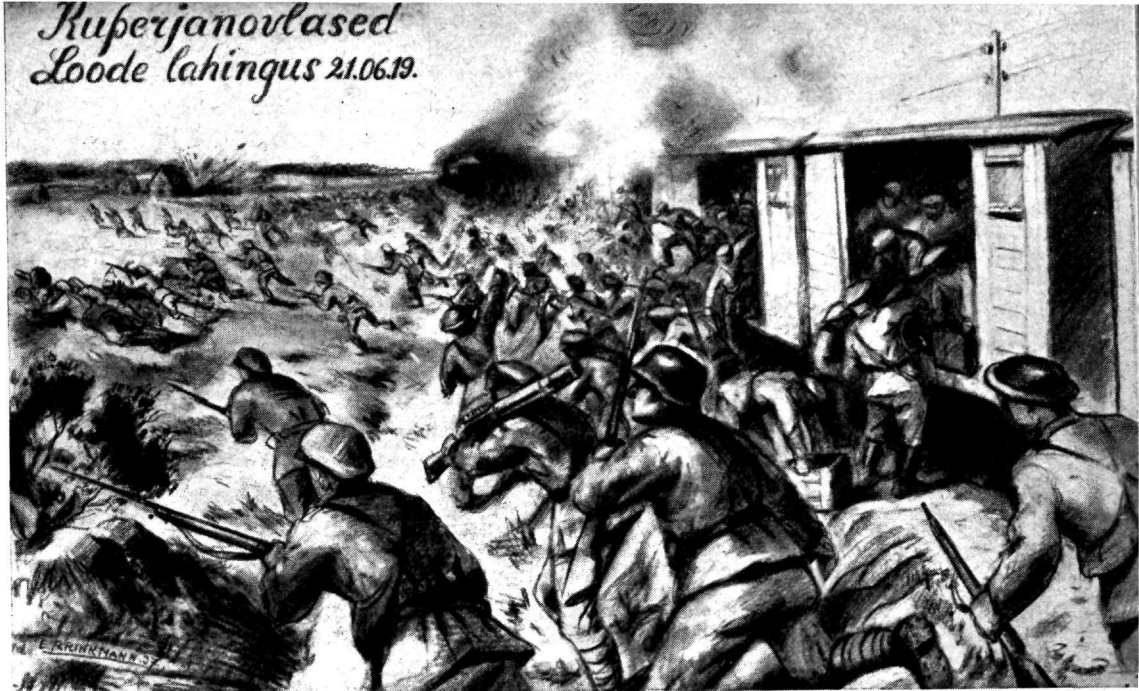


25-26

*Kuperjanovlased
Loode lahingus 21.06.19.*



SOJA-

ASJANDUSE AJAKIRI

S O I D U R

PLUHTEN

A A S T A K Ä I K

XIX

*Kalevlased Sgangel
lahingus.*



1937

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 25-26 — 1937.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages
<i>M. H.</i> : Paar mõtet riigikaitse kasvatuse ja õpetuse eripäevade korraldamisest . . .	602	<i>M. H.</i> : Quelques considérations sur l'organisation des jours de préparation pré-militaire	602
<i>Ltn. U. Paukson</i> : Vabadussõja kajastus meie ilukirjanduses	605	<i>Lieut. U. Paukson</i> : Echos de la Guerre d'Indépendance dans notre littérature . . .	605
TAKTIKA ALALT.		TACTIQUE.	
<i>J. E—ts</i> : Kk-jagu kallaletungil ja rünnakul — <i>n</i> — Nõelaparaat	609 615	<i>J. E—ts</i> : Attaque et assaut du groupe FM — <i>n</i> —: Appareil à aiguille pour l'instruction du tir	609 615
<i>Ltn. E. Vimson</i> : Nõutava haarde või kahvli kindlustamisest	617	<i>Lieut. E. Vimson</i> : Comment garantir l'encadrement ou la fourchette nécessaire .	617
<i>Kpt. F. V. Pau</i> : Tänapäeva rannasuurtükiväe arengu suundi	620	<i>Capitaine F. W. Pau</i> : Tendances du développement de l'artillerie de côte actuelle	620
<i>Kpt. Kant</i> : Kaasaja lennukite tulirelvad ja nende tule mõju õhulahingus	623	<i>Capitaine Kant</i> : Les armes à feu des avions actuels et leur efficacité au combat aérien	623
<i>Ltn. J. Kukk ja ltn. V. Pärilin</i> : Rakmetest tingitud vigastusi sõjaväehobustel ja nende profülaktika	630	<i>Lieut. J. Kukk et lieut. W. Pärilin</i> : Lésions des chevaux militaires dépendantes des pièces d'harnachement et leur prophylaxie	630
<i>Juhan Jaik</i> : Veste. Võidulaul	635	<i>Juhan Jaik</i> : <i>Feuilleton</i> . Le chant de victoire	635
BIBLIOGRAAFIA.		BIBLIOGRAPHIE.	
— <i>Ro.</i> : Poola kodanliku õhukaitse üldkava	637	— <i>Ro.</i> : Programme de la défense antiaérienne civile de Pologne	637
— <i>E. V.</i> : Hispaania kodusõja õpiseid	639	— <i>E. V.</i> : Enseignements de la guerre civile en Espagne	639
— <i>r.</i> : Õhudessantid ja nende vastu võitlemine	642	— <i>r.</i> : Les descentes aériennes et la lutte contre elles	642
Sõjaväe elu	645	Vie militaire	645
Rindesõdur jutustab.		Récit d'un soldat du front.	
— <i>E. P.</i> : Mida nägin ja tegin Loode lahingus	648	— <i>E. P.</i> : Ce que j'ai vu et que j'ai fait dans la bataille de Loode	648
Perekondlikke teateid, male.		Informations familiales. Echecs.	

Vastutav toimetaja major **A. LUTS**.
Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja major **J. MADISE**.
Telefon nr. 477-20/163.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.
Tegevtoimetaja kõnetunnid
iga päev k. 0800—1200.

Talitus avat. iga päev kella
0800—1500 ja laupäeviti
0800—1300.

Telefon — Kaitseväge 163.

Tarvitamata ja tagasisaamiseks märkimata käskkirju alal ei hoita.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.

Poolaastas — kr. 3.00.

Veerandaastas — kr. 1.50.

Üksiknumber — kr. 0.20.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

XIX AASTAKÄIK

NR. 25 — 26 • 21. 06. 1937

Võidupühaks.

Rahvaste elus on päevi, mis kiirgavad heledate tähtedena teiste keskel. Need on suurte ajalooliste sündmuste tähispäevad, need on rahvuspühad.

Meile, eestlasile on rahvuslikuks suurpäevaks 23. juuni — Võidupüha. Sel päeval süütame üle maa võidutuled, soojendavad ja mineviku mälestisi esile manavad. Sel päeval laseme oma vaimusilma eest mööda defileerida meie mineviku suuruse kandjaid — legendaarseid rahvuskangelasi, kelledest hõovab välja tahtekindlust ja kangelasmeelsust. Nad on õilsad ja positiivsed eeskujud, kellede elumõtteks oli töö ja võitlus eesti rahva parema tuleviku eest.

Neid suuri ja uljaid eeskujusid tajudes mineviku taustal, kerkib meis paratamatult küsimus — milline on minu osa rahvusliku suurpäha pühitsemisel?

Võidupüha mõiste on esmajärjekorras sümbolne ja üldine, mis ei taotle ainult ühe nähte või sündmuse pühitsemist. Kuigi võidupüha pühitsemise kuulsusrikkal langesvääri võitmise päeval, siis seda vaid esimeses järjekorras austusest nende kangelaste vastu, kes tegid heaks sajaneid kestnud ajaloolise ülekohtu.

Kui võtame omaks seesuguse lähtekoha, siis kerkib küsimus, milline võib olla iga üksikisiku võit rahuaegses elus ja tegevuses? See on esmajärjekorras töö võit. Igal kodanikul oma kutsealal, oma isikus ja iseloomus on vägagi palju ületada, võita. Seadides üles sihte ja neid realiseerides aastast aastasse, omamegi põhjuse võidutulede süütamiseks. Ja kui iga aasta 23. juunil loidavad võimsalt üle maa lõkkes, siis on nad kokku üks ühine eesti rahva püha tuli, mis tõendab meie kõikide võitu, meie töö võitu. Nende tulede juures, mis oma algeos sümboliseerivad esivanemate ja vanema generatsiooni kangelaslikkust, pole meie ainult süttivad ja kaasahõiskavad nukud — vaid oleme võitjad, võitjad suures rahvuslikus ülesehitustöös.

Seepärast 23. juunil Võidutulede püha helgi juures seamegi endile sihtjooni ja eesmärgi, milliseid saavutades parandame igaüks ennast ja suurendame rahvuslikku Võidulõket. Aastast aastasse loitku kõrgemale eestlaste püsiva töö vilja, meie rahvuslik iseteadvus ja ühtekuuluvus.

Paar mõtet riigikaitse kasvatuse ja õpetuse eripäevade korraldamisest.

Käesoleval kevadel meeskoolinoorsoole korraldatud riigikaitse kasvatuse ja õpetuse eripäevadest üle riigi võttis osa üle 5000 õpilase, kes riigikaitsele ettevalmistuselt jagunesid kursusteks:

— algajate — keskkoolide IV kl. ja kutsekoolide II kl., kokku 1934 õpilast;

— vanem — gümnaasiumide ja neile vastavate kutsekoolide V kl., kokku 770 õpilast;

— erikursus — pedagoogiumide ja Voltveti metsakooli õpilased, kokku 99 õpilast.

Õppuste teostamise ajal ilmastiku olud,



Härra Riigivanem tervitab meeskooliõpilasi kevadise riigikaitse kasvatuse ja õpetuse eripäevade eduka lõpu puhul.

— noorem — keskkoolide V kl. ja kutsekoolide III kl., kokku 1376 õpilast;

— keskmine — gümnaasiumide ja neile vastavate kutsekoolide IV kl., kokku 955 õpilast;

välja arvatud paar esimest päeva, olid võrdlemisi head, mis soodustas ettenähtud programmi läbivõtmist. Õppeväljakutel võis näha palju tõhusat tööd kõigil aladel. Silmnähtavat edu võrreldes eelmiste aastatega oli märgata laskeasjanduse ja rivi alal; samuti ka teiste alade läbivõtmine oli kõigiti edukas.

Riigikaitse kasvatuse ja õpetuse alal suurem edukus on kahtlemata tingitud tundide arvu suurendamisest ja õpilaste järjest suurenevast püüdlikkusest selle ala läbivõtmisel. Kui 1934. a. gümnaasiumi lõpetaja allus riigikaitsele kasvatusele ja õpetusele 5 a. vältel 310 tundi, siis käesoleval aastal gümnaasiumi lõpetaja on allunud riigikaitsele kasvatusele ja õpetusele 460 tundi, s. o. 150 tunni võrra rohkem



Õpilasi paraadirivis.



Härra Riigivanem ja Sõjavägede Ülemjuhataja koos asjaosalise ministri ning õppusi juhtinud Sõjaringkonna Ülemaga vastu võtmas meeskooliõpilaste paraadimarssi.

kui kolm aastat varem lõpetanu. Suurenenud tundide arvuga suudeti palju põhjalikumalt aine läbi võtta. Edaspidi olukord paraneb veelgi. Endiste keskkoolide (gümnn.) viimne lend 1938. a. allub riigikaitsele kasvatusel ja õpetusel 555 tunni jooksul; esimene uute (reaal-) gümnaasiumide lend 1940. a. on riigikaitsele kasvatusel ja õpetusel al- lunud 720 tunni jooksul ja nende gümnaasiumide, mis edaspidi komplekteeritakse progümnaasiumide lõpetajatega, õpilased tegelevad 8 aasta jooksul riigikaitse- lise ettevalmistuse alal 860 tundi. Säärane tundide arv võimaldab võrdlemisi tuse- da kursuse läbi võtta sõ- jalise ettevalmistuse alal ning annab tõhusa aluse sõjaväe õppeüksuste prog- rammi läbivõtmiseks te- gelikus sõjaväeteenistu- ses.

Koolides teostatava riigi- kaitsele kasvatusel ja õpe- tuse alal tuleks astuda veel

üks samm edasi ja nimelt kõik uute güm- naasiumide õpilased eripäevade ajaks koondada sõjaväe kasarmutesse, kus nad alluksid täielikule sõjaväe korrale ja täi- daksid kõik need ülesanded, mis on sõdu- ril täita kasarmulises ühiselus. Riigile see suuri kulusid juurde ei tooks. Õpilased



Õpilasi paraadirivis.

võiksid olla oma riietuses; neile tuleks aga anda täielik sõduri toit (praegu saavad umbes poole sõduri normist) ja magamisvarustus. Vanemad õpilased kasarmutesse koondamisel harjuksid sedavõrd sõduri eluga, et neid tegelikku sõjaväeteenistusse võtmisel oleks võimalik kohe määrata õppeüksustesse. Selle mooduse juures pikeneks õppeüksuste lõpetanutel juhtimispraktika aeg, mis aitaks märgatavalt tõsta meie noorema reservjuhtkonna juhtimisoskust ja aitaks täita alatise kaadri arvu väeosades.

*

Õpilaskond enamuses ootab kevadise riigikaitse õppuse eripäevi, mis on ka arusaadav, sest riigikaitse õppuse eripäevad toovad elevuslikku vaheldust pärast talvist koolitööd ja pinevat eksamite-ajajärku. Eripäevadel riigikaitse õppused toimuvad eranditult väljas tärkava loodusvärskusega elustatud maastikul ja kevadpäikese pruunistavate kiirtevihkude all, mis otse kutsub noori välja. Käesoleval aastal ametlik õppetöö lõpetamine lõpuaktustega ja teiste pidustustega toimus enne eripäevade õppuse algust, kusjuures noorematesse klassidesse kuuluv õpilaskond ja kõikide klasside naisõpilased ühtlasi vabanesid suviseks puhkeajaks. Võis arvata, et osa õpilaste varem vabanemine mõjutab eripäevade õppusest osavõtjaid suuremale puudumisele; siin aga selgus just vastupidine nähe: puudujaid esialgsete andmete järgi käesoleval aastal oli isegi vähem kui eelmistel aastatel. See näitab, et meie koolinoorsugu tunneb oma kohustusi riigi vastu ja täidab heatahtlikult ja nooruse rõõmuga kõik need ülesanded, mis tulevad kasuks meie rahva enesekaitse ja riikliku julgeoleku kindlustamisele. Siin peab aga ühte mainima ja nimelt, et meil leidub veel üksikuid kujunemata vaimuga õpilasi, kes püüavad vabaneda üldsusele kasuks tulevate ülesannete täitmisest ja igasugustel ettekäändel hangivad kooliarstidelt riigikaitse õppustest vabastamise tunnistusi. Kooliarstid sageli annavad vastavaid tunnistusi väga kergelt. On teada juhtumeid, kus kooliarsti poolt õppustest vabastatud on mõni päev hiljem sõjaväeringkonnas arstide komisjoni otsusel tun-

nustatud kõigiti kõlvuliseks sõjaväeteenistuseks. Samuti on teada, et aktiivne sportlane, kes tegi kaasa välismaa-turnee korvpalli grupis (milline spordiala nõuab head lervist), on võimetu kaasa tegema riigikaitse õppusi. Ülaltoodud ja teised üksikjuhtumid näitavad, et kooliarstide poolt arstlik kontroll vabastamise tunnistuste väljaandmisel ei ole alati küllalt põhjalik ja mõned õpilased saavad kergelt vabastatud õppustest.

Uue Sõjaväeteenistuse seadusega riigikaitse kasvatus ja õpetus koolides on sunduslik ning loetakse sõjaväeteenistuse üheks osaks ja iga kodaniku pühimaks kohustuseks oma riigi vastu. On loomulik, et riigikaitse eripäevade õppusest võtaksid osa kõik õpilased, kes talvise perioodi õppused on kaasa teinud. Edaspidi tuleks tervislikel põhjustel õppusest vabastamisi lubada ainult sõjaväe arsti või sõjaväe arstide komisjoni otsusel, kes on kompetentsemad nendes ülesannetes, mis õpilasel tuleb täita eripäevade õppuse ajal ja millised tervislikud puudused võivad õigustada vabastamisi.

*

Distipliinitunne ja üldine kord möödunud õppeaasta jooksul on palju arenenud paremuse poole meie koolides. Selle otsesed tulemused ilmsel puudumiste vähenemises, õppustele tuleku hilinemiste kadumises ja korralikus, sõjamehelikult erksas ja kindlas käitumises. Distipliini ja korra süvendamisele koolides on kaasa aidanud Sõjavägede Ülemjuhataja poolt möödunud sügisel üleriigilisel riigikaitseala õpetajate kokkutulekul antud isiklikud juhised korra ja distipliini arendamiseks riigikaitse õppuse teostamisel koolides; Haridusministri ringkirjad, mis tegid koolidele kohuseks suurema tähelepanu pööramise õpilaste kasvatusle ja välisele käitumisele; Sõjavägede Staabi ringkiri korra ja distipliini nõudmise kohta eripäevade õppustel; koolijuhatajate ja õpetajate väsimata töö korra loomises ja distipliini süvendamises koolides. Möödunud riigikaitse kasvatusle ja õpetuse eripäevad andsid ka oma poolt mõndagi juurde koolidistipliini arendamises.

M. H.



Vabadussõja kajastus meie ilukirjanduses.*)

Leitnant U. Paukson.

Vabadussõja eepiliseks kajastamiseks ilmus 1920. a. Albert Kivikalt esikteos, novellikogu „Verimust“. Selles teoses Kivikas esineb veendunud patsifistina, demonstreerides oma frondinovellides sõjakoledusi, võideldes sel moel sõja vastu. Näeme siin inimest metsalisena võitlemas vaid verejanu pärast, mingit mõtet ega tarvet selleks pole.

„Verimustas“ leiame ka kinnisidee — Vabadussõjas vend võitles venna vastu. See motiiv esineb nii Kivika kui ka peagu kõigi teistegi autorite töödes väga varieeruva tendentsiga. Jutustises „Vend“ tapab rühmaülem haavatud vaenlase:

„Tuim valu naelutas haavatu paigale. Ta pööris oma silmad üles ja palus hädiselt ja kõriseval häälel:

„Mis sa must tapad, las ma lähen!“ See oli surija värisev hää, abitu ja nõrk. Kuid ei olnud halastust ega armu inimese tiigrisüdames, mis tahtis näha vaenlase auravat verd.

Vastuse asemel virutas rühmaülem haavatu täägiga läbi. Nüri raud lõikas ropsudes läbi riide surija sisikonda, purustades luud ja verisooned.“

Pärast sellast drastilist sõjametsikuse kirjeldist, kui lugeja on küllalt mõjutatud ja ette valmistatud, järgneb jutustise tendents:

„Kuid miks värised sõjamees selle veretilga pärast, mis on ainult üks ahtraim osa sellest, mida sa oled ohtrasti välja lasknud vaenlase elavast ihust! Miks paneb see korjus tuhande seast su südame värisema? See on sinu vend!

Kuid kas kõik need ei olnud teiste inimeste vennad, kes sinu kätte langesid, ent sa seadsid nad ritta ja tapsid kuulinoal naerdes ja hõisates! Värske veri oli joovastavaks viinaks sinu tapmisejänus hingele, las seda olla nüüdki!“

Lõpuks veel põhimõte — kes tõstab relva, langeb ise selle läbi:

„Aga ükskord, kui ta oma tuima täägi tõstis lahingus vaenlase surmamiseks, langesid ta käed jõuetult alla, kuna ta imestusega jäi vahtima vaenlase nägu, mis oli nii sarnane ta vennale, kelle ta oli tapnud. Ta viskas püssi ja tormas avakäsi vaenlasele vastu ja karjus: „Vend, vend!“ Kuid sai vaenlaselt täägiga võimsa hoobi nüri ja tuima rauda kerre.“

1923. a. ilmunud romaanis „Ristimine tulega“ asetab Kivikas „Verimusta“ tendentsidele lisaks uue, mis ilmneb juba teose selgitavas eessõnas, nimelt Vabadussõjas ei olnud tähtis patriotism, ja sangarlust kui niisugust ei leidu üldse sõjas.

1927. a. ilmus Kivika „Punane ja valge“ — revolutsiooni- ja sõjanovellide kogu, mis oma sündmustikult ja ideelt näib kalduvat Vabadussõda siduma klassivõitluse ideedega. Juhuslikult valitud lauseistki nähtub tendentsi, näiteks lk. 16: „Ei aimanudki Mai, et see oli internatsionaal, kõigi rõhutute ja tagakiusatute hümn...“; lk. 147: „Siis juhtus, et Oskar saadeti sõtta punaste vastu ja tapeti säääl maha. See oli kõlavanimelises Vabadussõjas, kust ei päästnud poegi enam esmasündimisõigus ega vanemate vanadus ja töövõimetus.“

Kokkuvõtlikult kajastab vaadeldud aja-järgu teoste põhisuunda luuletis langenuid võitlejatele, milles üteldakse muuseas:

„Pea meeles, inimene, kitsas puuris, pilus, et eksides jääb velleks ikka inimene, kas on ta hiinlane või on ta venelane.“

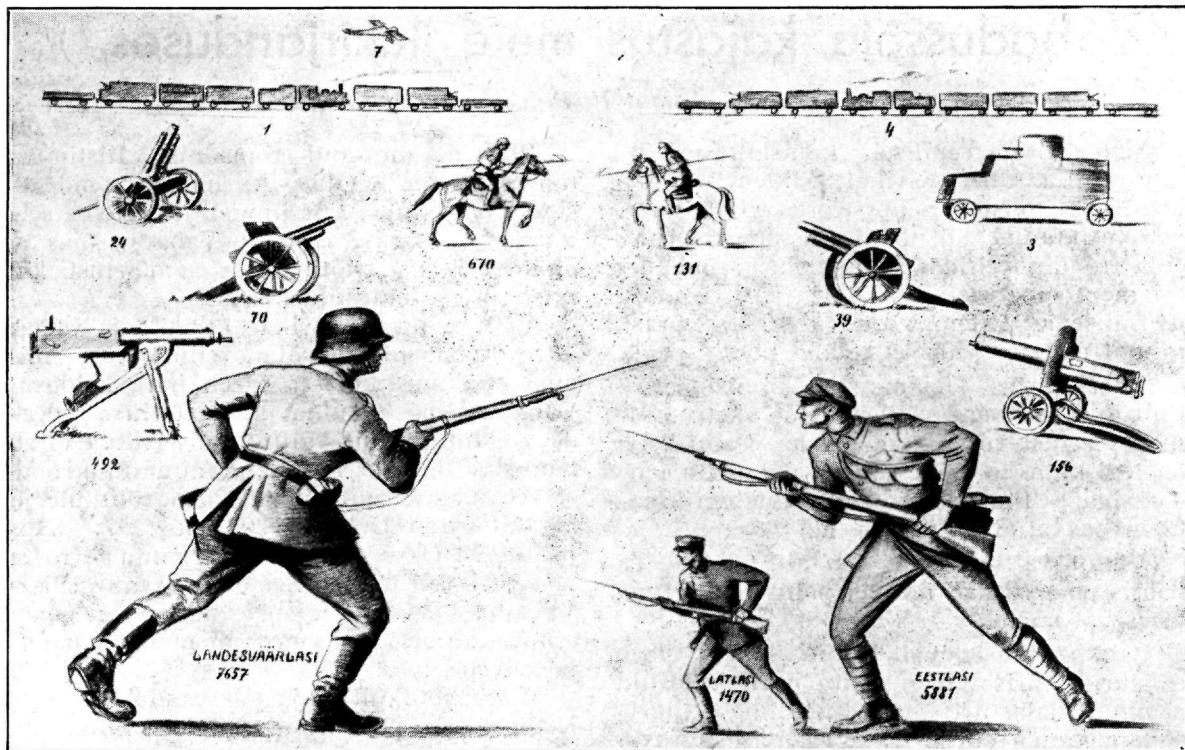
On selge, et poeedi humaansus ja kultuurilisus ei suutnud kuidagi leppida sõja paratamatult nähtega — tapmisega. Kuid kas just langenuid vabadusvõitluse sangarid on „vennatapmise“ veresüü kandjad, et seda neile haudagi meelde tuletada, on küsimus, mille otsustamise juures veel enam on tarvis rahva minevikule ja ajaloole põhjenevat kultuuri ja südant, mis mõistaks kogu tolleaegsete võitlejate generatsiooni ohvrit.

1930. aastal, nn. ülemineku ajajärgul, ilmunud J. Lapi romaanis „Vabaduse eest“, kui ka mõnes teises tolle ajajärgu teoses, leidub juba sõja õigustamist positiivsemas mõttes, kuid kahjuks võrdlemisi naiivilt. Nii laseb Lapp oma romaani peategelasel ütelda: „Mis eest sõtta tulid? Isamaad tulid kaitsma! Näed, punased tungivad sisse riisuma ja röövima!“ Ja edasi: „Kelle eest ma seal võitlesin?... Isamaa ja ta vabaduse eest võitlesin.“

Ei vaidle vastu, et teose peategelane võis nii väljendada oma mõtteid, kuid vaevalt et nende paari paljutarvitatud, kui mitte ütelda kulunud, sõnaga küündiks rahuldavaltki mõtestama meie võitlusepohhi ideoloogiat.

Kuid see evolutsioon kestab ja pikapeale kirjanikkond näib ometi kord pääsvat võimalisest surutisest ja mannëtusest käsitleda vabadussõjalisi teemasid.

*) Vt. „Sõdur“ nr. 19 — 1937.



Poolte jõudude vahekorid landesvääri sõjas.

Erandiks siin on vahest A. Gailit, kelle romaan „Isade maa“ olevat nõudnud 7 aasta pikkust viimistlemist, enne kui ta 1935. a. nägi trükimusta. „Isade maas“ on õigustatud sõda vana Võrumaa taluperemehe Jaak Prügi mõtete kaudu järgmiselt (kui ta parajasti on koduteel pojapoja laibaga, olles enne seda juba matnud poja):

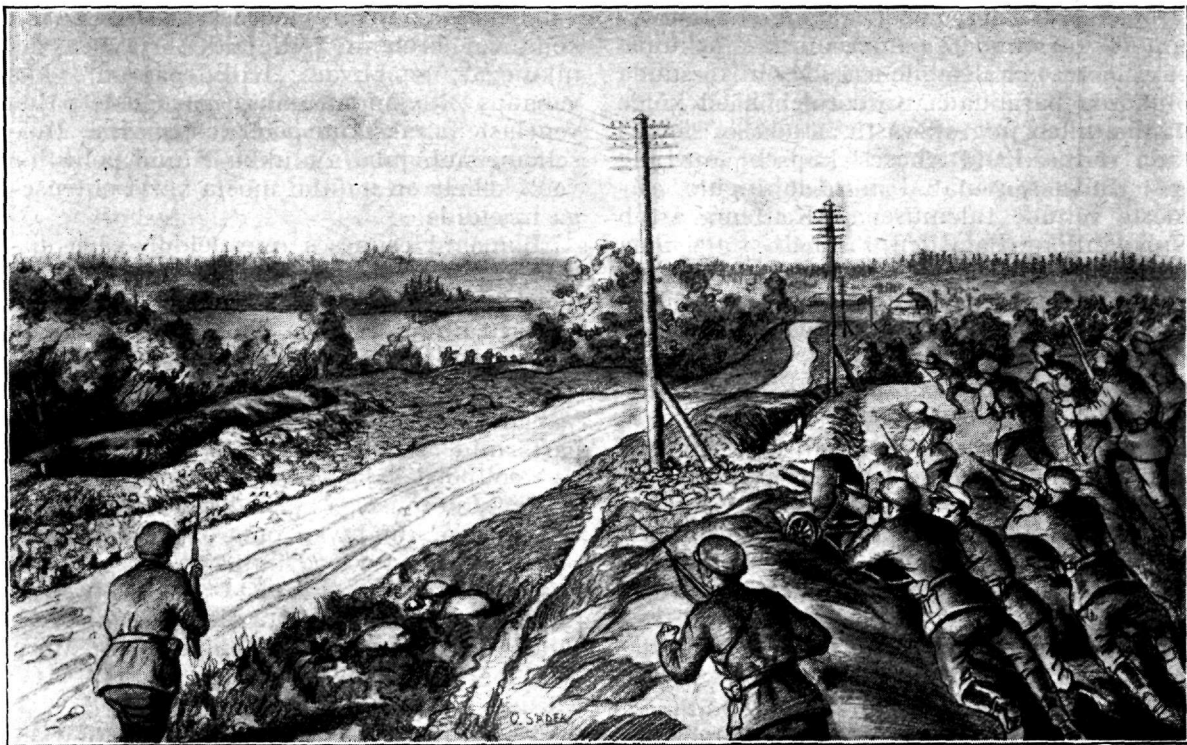
„Oli mitmed kuud olnud kibedamais võitlusis, oli näinud langenute hulki ning haavatuid, põlevaid külasid ja inimviletsust, pojagi oli matnud, kuid sõja mõiste hakkas selguma alles nüüd. Alles nüüd, kus viis selle poisikese kodukohta viimsele puhkusele. Viskas pilgu õhtu hämaruses virvendavatele põldudele ja niitudele — kas mitte nende pärast ei pandud surmamasinad tööle ning ei raiutud tääkidega vastaste rinda? Küllap pidid siis pühad olema need põllud ja niidud, pidi olema püha see maa, mille eest mindi kannatusile ja surma. Oli ise poisikesepõlvest harinud maad ning seda armastanud. Kuid alles nüüd mõistis ta, et armastusest üksi ei jätkunud, oli tarvis midagi suuremat ja vahvamat, mis haaraks kogu tundeid ja kogu mõistust.

Ta hüppas kirstu kõrvalt maha, võttis liiva pihku ning vaatles kaua seda kuivanud ja tolmust maad, otsekui esimest korda nä-

hes säärast seletamatut pühadust ja aaret oma pihus. Siis selle eest võitles ja langes tema poeg Jaan Puru, selle sama kõrbenud tolmu eest jättis Pudsake oma elu nagu sajad, tuhanded, miljonid teised enne neid, maast-madalast peale, nii kaua kui paistab päike ja puhuvad tuuled? Vabaduse eest — seista omal pinnal ja künda ning külvata neid kiviseid, liivaseid põlde, nagu tegid seda isad ja isade-isad.“

Siit hoovab meisse hoopis uut, julget, avarat ning tõepärast suhtumist Vabadussõja sügavamasse sisusse.

Veel veenvama ja seejuures ideeliselt pideva arenguga on Albert Kivika suurteos Vabadussõjast: „Nimed marmortahvlil“. See teos näib olevat täiesti uutest vaatenurkadest projekteerituna meie siiraim vabadussõjalise sisuga ilukirjanduslik raamat. Sisult Kivika uus teos on ühe õppursõduri isiklikkusesse elamustesse süvenev vaatlus väeosa võitluste taustal. Siin domineerib ajalooliselt tõepärane sisu sõjakroonika taolisis kirjeldisis, milles pearõhk on psühholoogilisel küljel. Puuduvad operatiivse tegevuse suured haaravad ja jõulised pildid, mis üldist sõjalist löögivõimet ilmestaks. Seda enam tuuakse meile lähedale tolleaegseid õppursõdureid, nende maailmavaatelisi töökspidamisi ja psühholoogilisi nähteid.



3. polk Ronneburgi lahingus.

Teose esimeses osas kirjeldatakse õige põhjalikult ja vahest liigse viimistlusega koolipoiste meeleolusid ja veendumusi Vabadussõja algul. Näeme siin ilmavaatelt väga erinevaid tõekspidamisi, mis põhjustab pikki ja ägedaid sõnalahinguid, millede taustal kõigub peategelane Ahas kahe oma sõbra, kommunist Käämeri ja aktiivse rahvuslase Käsperi, mõjustatuna. Selline kõikumine, kahtlemine ja alistumishirm „vägeva Venemaa“ ees moodustaski meie tolle-aegse laiade hulkade „sõjaideoloogia“. Üldsuse mentaliteet oli kaugel usust võidusse, kuigi see ei tähenda, et puudus poolehoid iseseisvuse aatele. Peeti lausa pöörasuseks alles formeerimisajastus olevate, peagu relvadeta ja varustuseta sõjaväesalkadega seisma panna idast veerevat punast laviini. Milliste raskustega tuli siis võidelda meie tolle-aegseil sõjaväejuhtidel ja riigimeestel, see on tänapäev peagu kujutlematu. Sedagi küsimust Kivika uus teos valgustab usutavalt ja veenvalt. Loeme, kuidas teevad selgitustööd rahvuslikud koolipoisid, kuidas valitsuse emissar selgitab kooliõpilastele sundliku mobilisatsiooni õigustust. Kuid kõigil neil paljusõnalistel „ilukõnedel“ nagu puuduks see vankumatu veendumus ja tahe, mis selgub Kuperjanovi lühisõnalisest kõnest ja mille tulemusena koolipoisid siirdu-

vadki frondile: „Kõigepealt, jänesed välja!“ hüüdis kateedris olija järsul toonil, ning kui kõik esimeses arusaamatuses vaikisid, jätkas ta:

„Jänesed välja, ütlen ma veel kord! Vabariigile ja rahvale on nüüd tarvis julgeid ja mehiseid mehi! Jänesed ja argpüksid jäägu rahulikult koju, neid on meil praegu rindel juba küllalt. Joosta vaenlase eest mõistab iga mees, kuid vähe on meil neid, kes sõjariistaga julgevad vaenlasele kallale minna. Neid üksikuid julgeid mehi ma kutungi oma lööksalkadesse, sest parem kümme julget partisanit kui tuhat argpüksit! Kutsum eesti noorust appi eestlaste valitsusele kaitsma oma rahvast ja riiki! Punased röövsalgad on tulnud meie kodumaale terroriga, on tulnud tapma me rahvast ja röövima eest tööka mehe ja hoolsa naise kogutud vara, hävitama me noort riiki ja iseseisvust! Nüüd on vaja astuda välja!... Kes tuleb kaasa?“

Ometi peategelase Henn Ahase lõhestatud tõekspidamised on röövinud ta sisejõu, nii et ta nüüdki veel ei ohverda end võitluseks iseseisvuse eest. Langeb Tartu, Ahas siirdub Viljandimaale isakoju. Siin kuuleb ta hiljem kaasõppurite võitlusist Kärstna all, millele lisandub kutse kaitseliitu astumiseks. Nüüd alles teostub murrang Aha-

ses, see murrang, mis rindel juba oli teostunud, kui suudeti panna inimesi uskuma, et ei lootused välisabile ega kabuhirm suuda olukorda parandada, vaid tuleb käed külge panna, tuleb julgesti vastu astuda, et saavutada võitu. Kuid Ahases küpseb murrang just rindel saavutatud murdelahingute, esimeste võitude tulemusena. Ka tema astub Vabatahtlike Pataljoni, „läheb sõtta oma venna vastu“, nagu sõnab saateks Ahase ema, sest teine poeg on punane ja võitleb vaenlaste ridades. See on Kivika kinnisidee, millele osutatud juba eespool.

Teose teine osa viib õppursõdurid võitlusesse, kus psühholoogiliselt töepärasuse piires, kuigi koormavalt rohkesti, kirjeldatakse järk-järgulist hirmupalaviku ja paanika vähenemist ning üksuse võitlusvõime arenemist. Patsifistliku ja humaanse kasvatusega koolipoisid lahinguis kujunevad sõduriks, kes peavad suutma taluda sõja mitmelgelist elu. Nii Ahaski käsitsivõitluses hullunud vangiga enesekaitseks läbib viimase täägiga.

Kolmandas osas õppursõdurid võitlevad juba lahingumeestena, olles põdenud läbi oma „lapsehaigused“.

Teos on vaba võltsist paatosest ja sõnalises patriotismist, et seda enam sündmuste vaatluse kaudu anda lugejaile võimalust veenduda nende võitlevate õppursõdurite suures isamaasuses ja vahest sangarlikeski, milleni näib jõudvat Ahaski, kui ta satub teotsema juhina võitluses Tõrva all.

Romaan lõpeb Valga langemisega, kuid ometi õppursõdurid võitlesid hiljem edasi, mõned neist jooksid isegi tulema oma väeosast, et landesvääri purustamisega oma generatsioonile usaldatud suurt eestluse ülesannet lunastada. Ka nende nimed on raiutud marmortahvleile, nende teod aga ootavad veel jäädvustamist, milleks just Kivikal näib olevat palju eeldusi.

Richard Roht romaanis „Esimene armastus“ jutustab vastavais pateetilise sõnastusega juhtkirjalisis vahelelükkeis kogu Vabadussõja ajaloo, mis jääb nagu kõrvalsündmuseks romaani peategelaste „eraelus“. Lahingute kirjeldised ja sündmustiku areng seoses lahingukäiguga jääb varjatuna tagaplaanile. Peategelase, Valuvete Pauli, vend Ludvi on veendunud punane ja Vabadussõja algades siirdub Venemaale, kuid siin ometi ei tule venna vere valamist, vaid pärast rahu opteerub Ludvi tagasi Eestisse ja avab moodsa autoäri. Näibki, et Ludvil „veab“ paremini kui vabadusvõitlejal Paulil. See on romaani peamisi tendentse. Vabadussõda esineb küll tugeva tundepeh-

guna, nagu esimene noorusarmastus. Kuid kodumaa kroonib võitlejaid „orjavitsa-vanikutega“, saabuvad „hallid-päevad“, kus vabadusvõitlejad surutakse igasuguste pajuvenelaste ja saksikute poolt vastu seinale. Ilmselt meenub juba ajalukku läinud poliitiline vool, kellele on püütud musta värvi ohtrusega meeldida.

Romaani esimeses osas leidub väga siiraid ja häid episoodide Vabadussõja tõelikust olemusest. Kuigi siin kontraste äärmusena on väga lihtsustatud ja naiivselt sirgjooneli- seks tehtud Vabadussõja idee.

Mainimist väärrib meie esimene poeem Vabadussõjast — Juhan Sütiste „Noored partisanid“. Voolavais riimes jutustatud kahe koolipoisi sõjaelamused, seoses dramaatiliste sündmustega ja efektikate lahingustseenidega, tunduvad oma jaatava ja elujõulise mõttega väga sümpaatseina. Vabadussõja kajastusena Sütiste poeem on meie luule meeldivamaid haruldusi. Poeemis võib tunda Vabadussõja juhte nimede all: Mõru — Kuperjanov, Kikas — Parts, Hunt — Irv, Karu — Põdder.

Noor-Eesti rahvaraamatuna ilmunud E. Öuna „Soomusrongil“ — episoodide Vabadussõjast, kajastab kitsaroop. soomusrongide tegevust seoses tegelaste individuaalsete elamustega.

A. Jakobson'i novellikogu „Reamees Matias“ sisaldab kirjanduslikult küpsi novelle, milledes sõditakse sõja vastu. Siin pole haaratud suuri ja üldtähtsaid probleeme, vaid tegeldakse üksikinimeste saatustega, mis on häirivalt mõjustatud sõjast.

Jutustises „Kaptan Lepp“ uuritakse lahingumehe hingeelu, milles leitakse peamist osa etendavat hirmul, mis on aluseks ja põhjustajaks isegi kangelastegudele. Neis novellides Vabadussõja omapära puudub. Sobivad kõikide laiuskraadide all patsifistlikeks eesmärgeks.

Kalju Rahu „Isamaa eest“ — filmromaan Vabadussõjast, ei kajasta Vabadussõda küllalt realselt, kuna tal sageli puudub elulisus ja töepärasus Vabadussõja ainetel käsitlemisel.

„Estonia“ näidendite võistlusel auhinna- tud H. Raudsepa „Lipud tormis“ on õieti teine tõsisem katse Vabadussõja õhkkonda taas elustada lavakunstilises esituses. Teatavasti Särevi dramatiseering „Kolmas kompani“ oli esimene ja väärrib sellisena teenitud tähelepanu. Üldiselt näib olevat kaunis keerukas ülesanne esitada sõda laval, kergesti võib hästi mõeldud asi kujuneda tühjaks paugutamiseks ja kärina tegemiseks.

Omapäraseim kuju ja kogu näidendi

naerusoon on vene revolutsiooniline soldat Nekudassov, kelle vaateid revolutsioonile võiks nimetada päris „klassikaliseks“:

- Kuidas ta teid siis puhastas... see revolutsioon?
- Aga vot nõnda, kullakesed, et polkovnikul, heal inimesel, ainult teise silma kiviga... Aga polgutohtri ja kaks kirjutajat... üsna vagaks tegime. Staabi teate maatasa... Ja kui läksime tagasi kasarmu, oh tõ radosti, kõik aknad peksime sisse!
- Ja siis?
- Siis teisel päeval panime aknale uued klaasid, sest öösel külmaks läks ja lund jäledasti tuiskas sisse.
- Kas siis enne revolutsiooni ei teadnud, et lahtisest aknast tuiskab lund sisse?
- Vot ei tule mõte. Alles kui on puru, siis näed, et, ahti haleera! oli vaja asi. Kas meie halva pärast? Nuu, mood neesuke, kui revolutsia, siis lõhu! Pärast selgita, mis jääb pikali ja mis tarvis jälle püsti.“

Nagu toodud tsitaat tõestab, on näidend n.n. elulähedane.

Kokkuvõttena peab mainima:

- meie senised vabadussõjalise sisuga ilukirjanduslikud teosed käsitlevad sõda alt üles stiliseerides ja sellistena ei oma nad ajalooliselt erilisi puudusi, mõningad teosed on siiski ajalooliselt pinnapealsed;
- seni pole tõsisemalt ja sügavamalt puudutatud juhtkonna osa Vabadussõjas, tõenäoline, et siit vahest avanek-

sidki õigemad perspektiivid Vabadussõja ideoloogia taaselustamiseks;

- ajaloolisi isikuid pole suudetud jäädvustada väärikalt;
- riigikaitse kasvatuse seisukohalt viimasel ajal ilmunud teosed on jaa-tava põhisuunaga, arvestamata üht erandit.

Eeltoodud kriitiline ülevaade peaks suutma üldiselt veenda selles põhialusteni ulatuvas evolutsioonis, mille on sooritanud meie kirjandus Vabadussõja kajastajana.

Ometi pole meie veel kaugeltki jõudnud olukorrani, kus oleks Vabadussõjast üteldud viimane sõna. Hoopis vastupidi — nüüd alles olene veendunud, et meie kirjandus siiski tahab ja suudab Vabadussõda kajastada. Ei tarvitseks eht-eestlasena enam sedagi oma asja halvustada, vaid tunda täit rahuldust. Kus mõned riigid on pidanud toetama rusikale ja tsensuurile, seal on meil ometi ise tuntud rahva vajadusi, pakitsevaid igatsusi ja soovunelmaid. Enesetapmise meeolude asemele on astumas heroismi taotlemine, rahva ajaloolised suursündmused paeluvad kirjanike loomingulisi jõude.

Mõned vabadussõjalise sisuga teosed on küündinud juba auhindadeni. Ainsaks pidurdavaks põhjuseks võiks pidada ainult ajalise distantsi lühidust, millest kirjutatud juba varemini. Vabadussõjaliste teoste auhindamisel oleks vastavate asjatundjate *koopteerimine žürii* koosseisu tarvilik.

Ilukirjanduslik teos, mis aitab kindlustada sõjaliste saavutuste positsioone, kanda rahva mentaliteeti, on parimaks kaitsevahendiks iseseisva kultuuri kujundamisel.

Taktika alalt.

Kk-jagu kallaletungil ja rünnakul.

Näitlik õppus.

I Töö k a v a.

1. T e e m a.

Kk-jagu kallaletungil ja rünnakul (J. E. II § 414, 416—428, 709—711, Ü. Ö. L. lk. 113, teema nr. 14).

2. E e s m ä r k j a u l a t u s.

- a. õpetada ja süvendada kk-jao numbrite erikohuseid;
- b. õpetada kk-jao numbritele omavalhelist koostööd kk teenimisel;
- d. õpetada kk-jaole tule ja liikumise

kokkukõlastamist kallaletungil ja rünnakul;

- e. õpetada kk-jagu teotsema löögiosana rünnakute teostamisel.

3. O s a v õ t j a d.

- a. ülesannet täidab kaadriallohitseridest moodustatud kk-jagu.
- b. vastase vastupanupositsiooni eelserval asuvate automaatrelvade toimkondasid märgivad 4 meest;
- d. naabri kk-jagu — 2 meest;
- e. kompani noored pealtvaatajatena.

4. Varustus ja õppevahendid.

a. teotsevale jaole:

- lahingurakmed ühes kk erivarustusega;
- 1,5 tü laskemoona (õppepadrunid) . . . 1500 padr.
- paukpadruneid . . . 100 lk.
- õppekäsigranaate . . . 6 „
- signaalvilesid jaoülemale 1 „
- signaallippe 4 „
- kood 1 „
- rakettpüstol ühes roheliste raketliidiga . . . 1 kompl.

b. naaberjaole:

- pauklaskemoona . . . 20 padr.
- signaallippe 2 lk.
- kood 1 „

d. vastaspoolele:

- paukpadruneid 40 „
- lulelippe relvade märkimiseks 4 „

5. Õppuse koht: Aasa ja Peedu talude vahelisel maa-alal.

6. Ajajootus:

- a. sissejuhatus 10 min.
- b. ümbruskonnaga tutyumine, olukorra selgitamine, ülesande andmine ja liikumine kallaletungi lähtealusele . . 40 „
- d. kallaletungi lähtealuse organiseerimine 40 „
- e. kallaletungi ja rünnaku teostamine 120 „
- f. kokkuvõte 10 „

Kokku 220 min.

Märge: Vastaspoole tegevus vaatlusele ei tule.

II Õppuse teostamine.

Sissejuhatus.

Aasa talu künkale koondatud kompanile annab õppuse juhataja lühida ülevaate õppuse eesmärgist ja kallaletungi tingivast olukorrast. Kokku võttes võiks see olla alljärgnev.

„Üksikõppusest ja laskurjao tegevusest olete saanud pildi, millal ja missugustes tingimustes teostatakse kallaletung ja rünnak. Tuletame seda meelde küsimuste ja vastustega.

Mis on pealetungi eesmärk (J. E. II § 191)? Kuidas teostub pealetung (J. E. II § 193)? Kuidas jaguneb pealetung (J. E. II § 199)? Mis on lähenemine (J. E. II § 200)?

Mis on kallaletungi lähtealus (J. E. II § 210)? Kuidas teostub kallaletung (J. E. II § 218)? Kuidas teostub rünnak (J. E. II § 224)?

Äsjase selgituse meie vormime tänase õppusega pilti, mis jääb eeskujuks edaspidistel õpilaste iseseisvatel harjutustel.

Esimese tegevusena teie näete lähene-mise lõppu ja lähenevate osade sattumist vaatlase tulede alla. Meie ees olevaist metsatukkadest on lahkunud vastase julgestusosad meie luure survel. Luureosad asuvad metsatukkade joonel tiibadel. Praegu hajunevad teotsevad osad. Nende tegevusi jälgida!“

Korraldused jaoülematele.

„1. jao asuda Aasa talu künka taha järjestikku. 4. jao — 200 m paremale võsastunud aasale. Liikumissuund eelolevatesse metsatukkadesse. Ise liigun 1. jaoga, 4. jao kokkukõlastada oma liikumine 1. jaoga.

Liikumiseks valmis olla 10 minuti pärast. Liikumise algus minu leppemärgi järgi „e d a s i“.

Liikumine algab 10 minuti pärast. Jõudnud metsatuka põhjaveerele ja jätkates liikumist edasi, satub 1. jagu Peedu ees olevate küngaste juurest vastase kuulipilduja tule alla. Rühmaülem käsutab:

„Jagu — varju metsaserva.“ Seejärel: „Nr. 7 kutsuda siia 4. jao ülem. 1. jao ülem minu juurde.“

Kuni 4. jao ülema kohalejõudmiseni rühmaülem selgitab: „Liikumine järjestikus kuni vastase kuulipilduja tule alla sattumiseni oligi lähenemise lõpuosa. Siit peale eelosad ja luure ilma tulevõitlusega edasi ei pääse, seepärast tuleb edasiliikumist korraldada hüpetega neil ajavahemikel, mil oma saaterelvad suruvad maha vastase tule. Jälgida edaspidist tegevust.“

1. jao ülema korraldused: „Abi minu asetäitja; lähen rühmaülema juurde; kontrollida ja puhastada kk; kontrollida laskemoona — eriti lahtiste padrunite jaotust meeste vahel; jälgida minu leppemärke ja korraldada vaatlust.“

Olukord ja ülesanne.

Kohale saabunud jaoülematele metsaservas, nii et eelolev maastik on näha ja et kõik pealtvaatajad (ka 1. jagu) kuuleksid — rühmaülem selgitab järgmist.

1) Asume Kalda metsatukas, vasakul Kalda talu, selle taga Kaasiku talu, otse heinamaa orus Kuivoja oja, otse Peedu tuulik ja künkad, paremal Taimre tuulik. Meie tegevussuunas Punga-Põuaste maantee. Põhjakaar — Peedu veski suund.

2) Vastane asub Peedu küngastel kaitsel, kaugus 800 m. Vastase üks kuulipilduja luure andmeil asub Peedu tuuliku juures, teine — tulistas meid poolparemalt Põuaste tee rajoonist.

3) Meie ülesanne — vallutada Peedu künnad ja tuulik.

4) Rühm asub kallaletungi lähtealusele metsatukkade joonele (näidata maastikul).

1. jaol kallaletungi lähtealus — metsa ees oleva aia joonel; kallaletungi suund — eesolevad künnad, Kaasiku, Peedu (näidata maastikul).

4. jaol kallaletungi lähtealus praegune asukoht, kallaletungi suund — üksikud okaspuud, Taimre; Peedu parempoolsed majad (näidata maastikul).

5) Kallaletung algab 1. jao edasiliikumisega, milleks käsu annan mina.

6) Rünaku lähtealus Peedu ees küngaste ja võsa joon. Rünak algab roheliste raketide üleslaskmisel 1. jao juurest. 1. jao rünnakpunkt Peedu tuulik, 4. jao rünnakpunkt Peedu parempoolsed majad.

7) LP ja HP kuni Peedu vallutamiseni siin männikus.

8) Kallaletungiks valmis olla 30 minuti pärast, s. o. kell...

„Kas küsimusi on?“ (Kui on, siis need selgitada).

„Ülesannete täitmisele — marss!“

1. jao ülema tegevus.

Kuna rühmaülem andis oma käsu kallaletungiks ja rünnakuks 1. jao juures nii, et meeskond seda kuulis, siis jaoülem enam neid andmeid ei korda, vaid ainult kontrollib. Seejärele jaoülem teeb järgmised korradused.

1) Kallaletungi lähtealusele asuda: kk, nr. 1 ja 3 aia nurka, ülejäänud numbrid asuvad vasakule lohku. Kohale asuda ühekaupa varjatult; numbrite järjekorras. Mina asun vasakul tiival künka juures põõsas.

2) Kallaletungi teostan piki seda küngastega ja võsaga varjatud orgu.

3) Esimene hüpe terve jaoga kaevu juurde künka jalale. Vaadata valmis liikumistee ja peatuskohad. Liikumise alates jääb LP-sse nr. 7, kellel leppemärgi — — — — põhjal tuua järele 0,5 tü laskemoona.

4) Tuld võib avada minu korraldusel.

„Kas küsimusi on?“ (Kui on, siis need selgitada.).

„Kallaletungi lähtealusele ühekaupa!“

Ajal, mil jaod valmistusid kallaletungiks, rühmaülem koostab alljärgneva koodi ja saadab selle käsitamiseks jagudele.

Kallaletungi ja rünaku teostamine.

Esimene olukord. Pealtvaatajatele teatatakse: meie asukoht, metsaserv vastase kuulipilduja tule all. Kaugus vastaseni 800 m. Meie raskekuulipildujajagu tulistab vastasi.

Mida selgitada: 1) edasiliikumise viise; 2) rk tuletoeluse ja vastase tule vahede kasutamist edasiliikumisel.

Täitmine: 1) „Jagu edasi joostes — marss!“ Jagu peatub jaoülema eeskujul tema poolt valitud kohal.

Vastase tule vahe.

2) „Jagu edasi joostes — marss!“

Vastase tuli peal.

3) „Jagu — varju!“

Vastase tule vahe.

4) „Jagu hüpe minu järele — marss-marss!“ Jagu peatub jaoülema eeskujul tema poolt valitud kohal.

Teine olukord. Kaugus vastasest 600 m. Kk asub künka taga varjatult, kuna tagavaratoimkond maha jäänud ja vastase tule all. Kk ulatub vastast tulistama. Naaberjagu on jõudnud edasi ja avanud tule vastase kuulipildujale, missugune takistab meie edasijõudmist.

Mida selgitada. 1) kk numbrite koostööd kk laskeseisukohale asetamisel; 2) sihturi ja jaoülema koostööd tule juhtimisel; 3) tulistamise viise.

Täitmine. 1) „Jaoülema abi, juhtige ja tooge järele tagavaratoimkond.“

2) „Kk künkale kohale!“

Uuele kohale väljub esimesena nr. 1 ja vajaduse korral ka jaoülem. Nr. 1 peatub varjatult, vabastab labida ja valib kk läpsa asukoha, teeb vajalikud ettevalmistused seal ja annab leppemärgi kk järeletoomiseks; abistab kuulipilduja ülesseadmist ja, kui vaja — avab tule. Ühes kk-ga tuleb kohale ka nr. 3. Kui kk üles seatud, laetakse see kohe.

	Vaenlase kuulipilduja	Peedu veski juures.	Rünnakule	Laskemoona vaja
	Vaenlase ahelik	paremal	Tuli lõpetada	Sanitarid siia
	Vaenlase varude koondamine	vasakul	Tuli üle kanda	Vallutatud
	Vaenlase soomusmasinad	taga	Liikumine lõpetada	



kk positsiooni valiku käik.

Ülal: Nr. 1 vabastab varje taga labida. — Nr. 1 jõuab selgusele laskekoha ettevalmistuse üle. Kas teha kk jalgade pesa või tugi rauaümbrikult laskmiseks.

All: Nr. 1 valmistab kk pesa laskmiseks rauaümbrikult ja toe küünarnukkidele. — Kk laskekohal, mis ette valmistatud laskmiseks rauaümbrikult.

Vahepeal on jaoülem valinud märgi, hinnanud olukorra ja otsustanud avada tule.

3) „Seitse!“ „Seitse valmis!“ — kordab sihtur.

4) „Poolparemal võsa!“ „Käes!“ — vastab sihtur.

5) „Võsa ääres üksikud kogud!“ „Käes!“ — vastab sihtur.

6) „Kujude kaupa punkti! Üksikutega! — Tuld!“

7) „Kuulipilduja lõpp!“

8) „Sihik ja suund endine! Kraavi käänaaku juures kuulipilduja!“ „Käes!“ — vastab sihtur.

9) „Kaks magasinid punkti! — Tuld!“

Jaoülema abi kasutab tuletoetust, toob tagavaratoimkonna võitlustoimkonnale järele.

Kolmas olukord. Naaberjao kk kasutab meie jao tuletoetust ja liigub edasi uuele teiepositsioonile, kus avab tule. Naaberkuulipilduja mõjuva tule tõttu katkeb vastase tuli.

Mida selgitada.

1) võitlustoimkonna numbrite koostööd kk varustamisel padrunitega, 2) tule ülekannet ja sihturi tegevust tule lõpetamisel; 3) padrunitega varustamist ja magasinide edasiloimetamist tagavaratoimkonna poolt.

Täitmine. 1) „Kuulipilduja lõpp!“

2) „Esimene pooljagu hüpe maantee kraavi — marss-marss!“ (Eelkäskluse järele nr. 3 kontrollib laetud magasinide arvu — ja kui need lõppemas, hõikab: „Nr. 4 asenda!“ Ise kogub tühjad magasinid ja ootab järele nr. 5 ja 6 padrunitega.*)

3) „Kuulipilduja elumaja rajooni, torniga maja suunas — kohale!“ Numbrid tegutsevad nagu eelmises olukorras.

4) „Kuus!“ „Kuus valmis!“ — kordab sihtur.

5) „Olse võsa!“ „Käes!“ — vastab sihtur.

6) „Võsa ääres, maantee ja torniga maja vahel — ahelik!“ „Käes!“ — vastab sihtur.

7) „Valangutega külvates — tuld!“

8) „Puudu!“ teatab nr. 1. — Sihtur teeb vastava paranduse sihikul.

9) „Paremalt mööda!“ teatab nr. 1. — Sihtur muudab sihtpunkti.

Täiendav olukord. Tuuliku ja torniga maja vahel teostab vastane oma kuulipilduja ümberpaigutamist.

Täitmine. 1) „Kuulipilduja lõpp!“

2) „Seitse!“ „Seitse valmis!“ — kordab sihtur.

3) „Kell kümme üksikud pöösad!“ „Käes!“ — vastab sihtur.

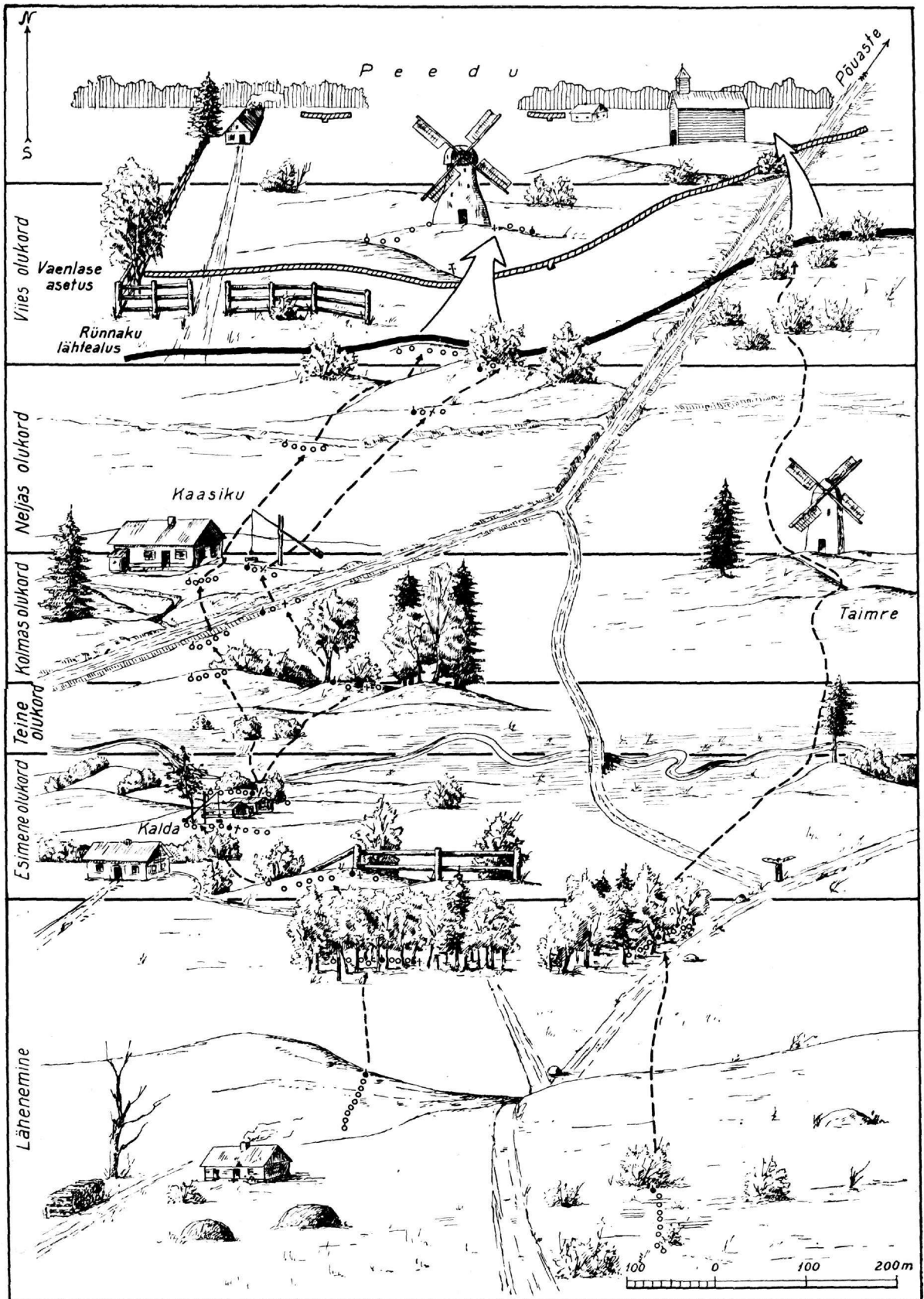
4) „Pöösastes tuuliku suunas veetakse kuulipildujat!“ „Käes!“ — vastab sihtur.

5) „Pikad valangud punkti — tuld!“

Jaoülema abi tegevus.

Jaoülema abi kasutades oma kk tuletoetust ja vastase tule vahesid viib tagavaratoimkonna edasi.

*) Üksikasjad laadimise käigu kohta vt. „Sõdur“ nr. 33/34 — 1936. a., lk. 833.



1) „Tagavaratoimkond hüpe maantee kraavi — marss-marss!“

2) „Nr. 5 ja 6 asuge sinna künka taha (näidata maastikul). Tühjad magasinid koguda ja laadida!“

„Pooled padrunid läbi!“ — teatab nr. 6, sest tagavaratoimkonnal kaasas olnud padrunid on otsas ja nr. 4 saadud kahe tühja koti laadimiseks pole enam padruneid.

Jaõulema abi annab leppemärgi LP-sse „— — —“, kuhu oli maha jäänud nr. 7 padrunite juurdetoojaks. Leppemärk võetakse vastu ja üks mees algab jao suunas liikumist.

Neljas olukord. Oleme vastase tule all. Vastase tuli katkendiline ja vähe mõjuv, sest ta relvad on meie automaatrelvade tule all.

Mida selgitada. 1) numbrite koostööd ja tegevust vintraua vahetamisel; 2) süvendada eelmistes olukordades omandatud oskusi.

Täitmine. 1) „Kuulipilduja — lõpp!“

2) „Kuulipilduja kraavi kääna rajooni — kohale!“

3) „Viis!“ „Viis valmis!“ — kordab sihtur.

4) „Suund! (Näidata käega.) Kuulipilduja!“ „Käes!“ — kordab sihtur.

5) „Lühikesed valangud, punkti — tuld!“

6) „Üle!“ — teatab nr. 1. — Sihtur teeb sihikul vastava paranduse.

7) „Vasakult mööda!“ teatab nr. 1. — Sihtur muudab sihtpunkti.

„Kuulipilduja rikkes!“ teatab sihtur.

1) „Tagavaratoimkond kraavi joonele — kohale!“

2) „Laskurid neli!“ Korratakse laskurilt laskurile.

3) „Otse tuuliku juures kuulipilduja!“ Korratakse laskurilt laskurile ning märgi leidmist teatatakse — „Käes!“

4) „Koondatult tuld!“

5) „Kuulipilduja — roomates kraavi!“

6) „Raud!“ Nr. 1 võtab selle käskluse peale tagavararaua ja toimetab selle sihturi juurde. Avab raua koti ja ulatab raua sihturile. Nr. 1 saanud lastud raua, jahutab, puhastab ja seab selle korda varje taga, asetab kotti ning asub oma endisele kohale. Ainult raua vahetust nõudev rike võib kõrvaldatud saada ka tulepositsioonil.

„Rike kõrvaldatud!“ teatab sihtur.

7) „Kk märk endine! Jätkata tuld!“

8) „Laskurid — lõpp!“ Korratakse laskurilt laskurile.

9) „Otse aia joonel — ahelik!“ Korratakse laskurilt laskurile ning märgi leidmist teatatakse — „Käes!“

10) „Jagatult — tuld!“

Viies olukord. Kk-1 puuduvad soodsad võimalused jao rünnaku toetamiseks oma tulega. Rünnaku lähtealus — eeloleva võsa põhjapoolne serv.

Mida selgitada. 1) kk numbrite tegevust laskuritena; 2) rünnaku tehnikat ja tegevust pärast rünnakut.

Täitmine. 1) „Jaõulema abi, jagu kuulipildujale joonele — võsa põhjaservale.“

2) „Kuulipilduja lõpp! Hüpe minu järele — marss-marss!“

Täiendav olukord. Jagu asub rünnaku lähtealusele — näidatud võsa põhjaservale, on kogu aeg pidevas tulevahetuses vastasega.

3) „Rünnakpunkt — veski!“

4) „Jagu üle ühe granaadid laadi! — Tääk! Algavad paaritud numbrid!“ Korratakse laskurilt laskurile. Granaatide laadimiseks ja püssidele täakide otsa asetamiseks järjekordsetel laskuritel varjuda. Kellel granaat laetud ja tääk püssi otsa asetatud, asub iseseisvalt laskekohale ja avab tule, kuna naaber, kasutades rünnakuks valmisolevat laskuri tuletoetust, asub varjatult, laeb granaadi, asetab täägi püssi otsa ning pärast seda toimingut asub iseseisvalt laskekohale.

5) „Kiirtuld!“

6) „Jagu tormi — marss!“

7) „Käigult — tuld!“ (Laskurid peatuvad ja tulistavad, kk tulistab puusalt, alates 100 m vastasest.)

8) „Granaadid!“ (Heidetakse olles vastasest 30—40 m, pärast granaatide lõhkemist jaol koonduda liikumisel jaõulema ümber löögi andmiseks.)

9) „Hurraa!“ (Kasutades granaatide lõhkemise mõju, tormatakse kiirjooksul, koondudes jaõulemale lähemale, vastasele täägiga kallale.)

10) „Kohale! Tuld!“ (Laskurid asuvad, vahesid sisse võttes, iseseisvalt laskekohtadele ja avavad taanduvale või koonduvale vastasele tule.)

Tegevus õppuse lõpul.

1) Lõppsignaal — rühmaülem annab pikki ja lühikesi vilesid vaheldamisi.

Jagu koguneb ja rivistub joonele õppuse juhataja läheduses. Jaotulem teostab riiete ja rakmete kontrolli.

2) „Püssid ja kuulipilduja — näit!“

3) „Nr. 1 püssid ja kk õlitada!“ Meeskond seisab relvad õlal, kuna nr. 1 lükkab kõigil relvadel tahma välja pika vardaga ja teistkordselt lükkab õlise lapiga läbi relvade rauaõõne.

4) „Pauklaskemoon ja kestad ära anda.“

Õppuse kokkuvõte.

Lõppenud õppus ja seejuures antud selletused loiid pildi kallaletungi ja rünnaku teostamisest. Siinkohal tõstame välja olulisemaid momente teostatud õppusest.

Esimeseks ja väga tähtsaks teguriks on kallaletungi ettevalmistamine. Teie nägite, et käsu andmine ja jao valmispanek kallaletungiks nõudis aega 40 min. See kõik sündis kallaletungi lähtealusel. Sellel joonel tulevad selgeks teha kõik üksikasjad kallaletungi ja rünnaku teostamiseks, sest hiljem pole enam aega selgitusteks. Kallaletungi lähtealusel omaks võetud ülesande lahendus peab ka kõige raskemas olukorras olema suunajaks lõppeesmärgi saavutamiseks — vaenlase asukohtade vallutamisel.

Kallaletungi ettevalmistamiseks vajaliku aja kohta olgu mainitud, et keskmiselt selleks tööks väeosa koosseisus ühes suur-tükiväega on vaja 1,5—2,5 tundi.

Edasi kallaletungi areng käesoleval õppusel 800 m ulatusel ei ole ainult selle maa-ala läbi jooksmine, vaid pingutusi nõudev võitlus. Siin esineb rida üksikasju, nagu tulede kokkukõlastamine naabritega ja raskete relvadega, kk toitmine laskemoonaga, laskemoona juurde toomine jne. Nende toimingute libedaks teostamiseks on vaja hoolikat ja pidevat harjutamist.

Lõppeks kroonib seda kõiki rünnak, kus igal võitlejal tuleb välja panna viimne energia, et saavutada lõppeesmärki — hävitada vastast tule ja külma relvaga.

Nähtu jäägu teile eeskujuks, milleni tuleb jõuda pideva harjutamisega. Seejuures pidage meeles, et mitte igal maastikul ei arene tegevus siin nähtult ja selgitatult, vaid maastik, kaasas olevad rasked relvad ja vaenlase tegevus annab iga kallaletungi ülesandele erilme. Seda selgitatakse edaspidistel õppustel, igal üksikul juhul õppuse juhatajalt.

J. E—ts.

Nõelaparaat.

Laskeasjandus on taktikalise väljaõppe kõrval tähtsamaid, millele tuleb pöörata erilist tähelepanu. Tuleb alatiselt uurida saavutatud tagajärgi ja kasutatud töötamismeetodeid, tuleb leida vahendeid ja võtteid tõhusamate tagajärgede saavutamiseks. Laskeväljaõppe edukust mõjutavad suuresti kasutada olevad õppeabinõud.

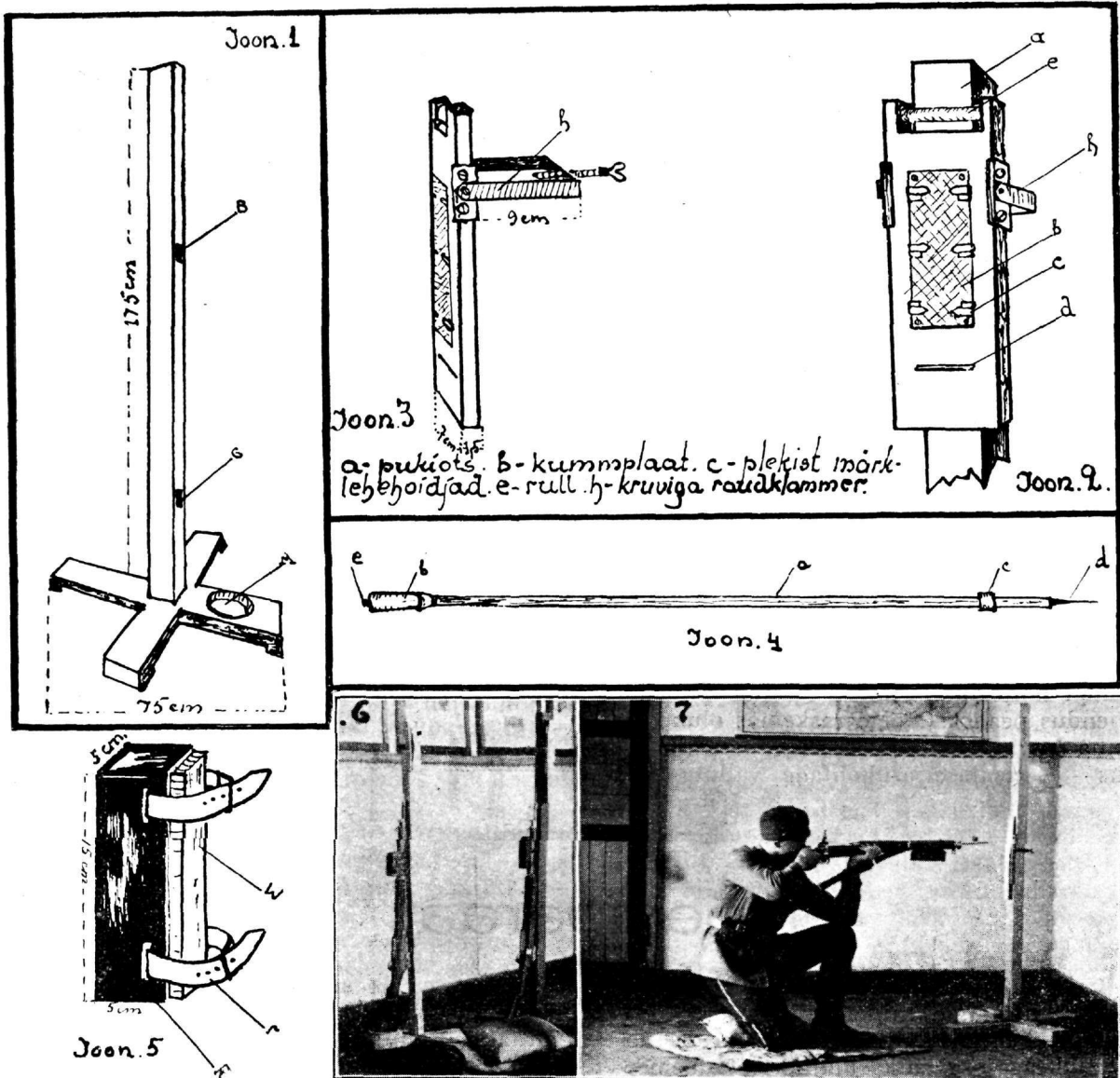
Et „vormi“ tõusta või „vormis“ olla, see nõuab järjekindlat harjutamist, nõuab süstemaatilist tööd õpilasil ja õpetajailt.

Harjutuste töö seisab: asendi võtmises, viimistlemises, palgepanemises, sihtimises ja päästmises. Päästmine on eduka laskmise suurim saladus, mida tuleb hoolega õppida. Et harjutustest oleks kasu, tuleb harjutuslasku sihtida ja päästa sama hoolega kui tegelikku lasku. Harjutused muutuvad siis huvitavateks ja tõmbavad laskureid kaasa, kui laskur saaks oma tegevust — sihtimist ja päästmist — kontrollida, kus laskurile jääks järele pärast päästmist nähtav jälg — tabamus.

Päästmise ja sihtimise kontrollabinõudena tuntakse ortoskoop, peeglit ja nõelaparaati. Mainituist on osutunud kõige paremaks nõelaparaat. Nõelaparaat võimaldab laskuril enesel näha oma päästmise tõelisi tagajärgi ja võib neid siis võrrelda muljetega, mis saadud päästmisel. Nõelaparaati võib kasutada siis, kui laskur on juba tuttav sihtimisega, asendi põhinõuetega ja päästmise „nõksudega“.

L. E. I-A vihik § 59 nimetab küll päästmise kontrollabinõuna nõelaparaati, kuid ei määra lähemalt, milline ta on. Esitan alljärgnevas ühe nõelaparaadi tüübi, mille osad oleksid järgmised.

Puust, jalgadega pukk (joon. 1), millel on pesad püssikabale (A), sihikule (G) ja kirbukaitsejale (B). Pukile asetatakse kruviga edasi-tagasi liikuv puust alus (joon. 2 ja 3). Alusele on kinnitatud kummplaat (b), mille servadel plekist märklehehoidjad (c). Püssirauda käib nõelseadeldis (joon. 4), mis koosneb vasktorust (a), padrunikestast



(b), nõelast (d) ja vasktorru asetavast vedrust, mis nõela oma algseisundisse tagasi toob.

Enne harjutamisele asumist tuleb kontrollida, kas nõelaparaat on korras — nõel sirge, seisab kindlalt ja loksumatult torus ning nõela ots terav.

Märklehtedel võib sihtpunktidena kasutada kas riste või väikesi musti sõõre. Sihtpunkte on soovitatav märklehtedele nii joonistada, et ühte sihtides, viga tegemata, täke satub teise sihtpunkti keskele. Märklehtede materjaliks on osutunud parimaks joonistuspaper ja kummplaadiks — auto väliskummi tükid. Tagajärgede hindamiseks tuleb teha viie- või kümnelasulised seeriad. Tagajärgede hindamisel L. E. I-A vihik § 68 toodud norme ei saa reeglina võtta, vaid vas-

tavalt asendile ja laskurite edasijõudmistele tuleb norme muuta.

Nõelaparaadi juures on katsetatud relvadele raskuste asetamist (joon. 6). Mainitud võte on laske-dukuses andnud häid tagajärgi ja seda võrdlemisi lühikese väljaõppe aja juures. Eriti põhiasendite tagajärgedes põlvelt ja püsti. Harjutusrelviks võib kasutada ainult õppepüsse, püsse, millistega enam tegelikke laskmisi ei sooritata. Mis kasu on neist püssidele asetatud „pommes“? Nad nõuavad laskurilt kindlat relva hoidmist, laekaela haaramist. Teevad laskmisel töötavad kehaosad tugevaks ja soodustavad kiiremini asendi tasakaalustamise äraõppimist. Raskustena võib kasutada raudplokk (joon. 5 R), millel peal vilt (W). Raudplakk kinnitatakse relvale rihmadega

(r). Plokid võivad olla mitmesuguses suuruses ja raskuses. Mainitud võtet, kuid mitte just niisugusel kujul, kasutas 100 aastat tagasi poeet Puškin. Teda tunti tol ajal kui osavat laskurit ja selleks, et käsi laskmisel oleks kindlam, oli ta jalutuskäikudel kasutanud keppi, mis kaalunud 4 kg.

Et õpilaste edasijõudmisest ülevaadet saada, on soovitatav pidada vastavat kaustikut. Kaustikusse kannab instruktor iga päev sisse õpilaste tagajärjed ja harjutusil ilmnenud vead. Kaustiku esimesele lehele on soovitatav sisse kanda nõelaparaadi grupi juhi üksikasjaline töökaava.

Allüksustes leidub alati õpilasi, kes vabal ajal sooviksid iseseisvalt harjutada. Seda tuleb neile võimaldada. Samuti tuleb mahajäänutele korraldada järeleaitamise tunde. Nõelaparaat on selleks sobivamaid õppeabinõusid.

Joon. 6 on näha osa nõelaparaadi grupist. Harjutusrelvad on punktide juures, nõel-seadeldised raudades. Relvadele on kinnitatud raskused, alusele on asetatud märklehed. Valmis on seatud ka matid ja põlvekotid. Joon. 7 on näha õpilast iseseisvalt harjutamas.

Allüksuses, kus nimetatud nõelaparaadid „pommidega“ leidsid kasutamist, saavutas 55 noort 2½-kuise väljaõppe juures järgmisi tagajärgi: sõjapüssist keskmine silm 7,46; v-kal. 7,19. II klassi pääses 50%; I klassi 13%; algklassi jäi 5%. Nõelaparaadid ja „pommid“ ei tee veel kedagi laskuriks. Nõelaparaat ainult soodustab instruktori ja õpilase tööd — ja on osutunud vajalikuks õppevahendiks laskealal.

—n.—

Nõutava haarde või kahvli kindlustamisest.

Leitnant E. Vimson.

Käesoleva eesmärgiks on vaadelda, millal Sv. E. V kohaselt tuleb nõutava haarde või kahvli piire kindlustada, ning selgitada küsimust, kas ei tuleks üldse loobuda nõutava haarde või kahvli kindlustamisest.

*

Sv. E. V § 136 kohaselt toimetatakse suuna- ja kauguseellaskmist haaretega või lõhkemiste keske ümberpaigutamisega. Haaretega toimetatakse eellaskmist, kui olenevalt vaatlusest võidakse määrata ainult lõhkemise kallangu märk, ja lõhkemiste keske ümberpaigutamisega — kui olenevalt vaatlusest võidakse määrata lõhkemiste kallangu märk ja suurus.

Seega laskmisel telg- ja ühekülgse vaatlusega toimetatakse haaravat eellaskmist, kuna laskmisel kahekülgse- ja täpsa kokkõlastatud vaatlusega toimetatakse lõhkemiste keske ümberpaigutamist.

Ühekülgse vaatlusega laskmisel toimetatakse eellaskmist Sv. E. V kohaselt kahel viisil:

1. eellaskmine lõhkemiste viimisega märkjoonele ja
2. eellaskmine lõhkemiste hoidmisega vaatlusjoonel.

Kasutan juhust nimetamiseks, et esimene eellaskmise viis meil sageli on leidnud

väärkäsitamist. Iseäranis haaramise viisiga lastes on seda eellaskmise viisi moonutatud, tuues lõhkemised vaatlusjoonele. Siin on arvatavasti silmapaari vahele jäänud Sv. E. V lk. 102 rasvase kirjaga pealkiri, mis kõneleb lõhkemise viimisest märkjoonele, ja Sv. E. V § 164, mis ütleb, et kallangud vaatlusjoonest määravad kauguskallangu märgi.

Mõlemate eellaskmise viiside segipaiskamine laseb oletada laske-eeskirjasse mittesüvenemist ja on eeskirja nõuete rikkumine.

Sv. E. V järgi jaguneb haaretega kauguseellaskmine nii telg- kui ka mõlema ühekülgse eellaskmise viiside juures

1. haaravaks eellaskmiseks ja
2. täpsaks eellaskmiseks.

Kahjuks on siin Sv. E. V redaktsioon veidi ebaõnnestunud, kuna haaretega eellaskmine (s. o. haarav eellaskmine) ei oleks pidanud jagunema alajaotuses jällegi haaravaks eellaskmiseks.

Säärase ebaselge redaktsiooni tõttu on ka paljud laske-eeskirja valesti tõlgitsemised, jaotades eellaskmise viise kolme gruppi ja nimelt: 1. haarav eellaskmine, 2. täppis eellaskmine ja 3. eellaskmine lõhkemiste keske ümberpaigutamisega.

Sv. E. V kohaselt on aga eellaskmise viiside jaotus järgmine:

I. haaretega eellaskmine:

1. haarav eellaskmine,
2. täppis eellaskmine:
 - a) katsetuli ja
 - b) parandustuli;

II. Eellaskmine lõhkemiste keske ümberpaigutamisega.

Täppis eellaskmine on Sv. E. V kohaselt samuti haaretega eellaskmine ja täpsa eellaskmise katsetuli toimetatakse haarava eellaskmise põhimõttel. Täpsa eellaskmise erinevus haaravast eellaskmisest on selles, et ta jaguneb katsetuleks ja parandustuleks. Katsetuli lõpeb katsetõste leidmisega, s. o. ühekahvlilise kindlustamata haarde või tabamuse saamisega, millele järgneb katsetõstel parandustuli, mis aga on juba tegelikult turmtuli (Sv. E. V § 147).

Haarava eellaskmise eesmärgiks on haarata märk kahe tõste vahele, millest suurem on tagalangeline ja väiksem on eellangemine, või saada katang või tabamus märki (Sv. E. V § 141).

Haarav eellaskmine võib lõppeda ühe, kahe või enam kahvli suuruse haardega. Siin ei ole kategooriliseks nõudeks ühekahvlilise haarde saamine, vaid haarde suurus sõltub märgist. Küll aga ütleb laske-eeskiri: „Kui märk on püsiv, hästi nähtav ja väikese sügavusega, siis on nõutav haare 1 kahvel.“ (Minu sõrendus.) Edasi sama eeskirja § 142 mainib: „Eellaskmisel liikuva märgi pihta haarde kindlustamine oleneb olukorrast. On soovitatav kindlustada haarde seda piiri, millele läheneb märk, kui eellaskmine on alustatud sellest piirist.“

Kui märk on püsiv, kindlustatakse nõutav haare.“ (Minu sõrendus.)

Sv. E. V kohaselt, toimetades eellaskmist lõhkemiste keske ümberpaigutamisega või täpsat eellaskmist, haarde piire ei kindlustata.

Toimetades aga haaravat eellaskmist, tuleb Sv. E. V kohaselt haarde piire kindlustada vaid siis, kui märk on püsiv.

Vastasel korral, s. o. kui märk ei ole püsiv, eeskiri haarde piiride kindlustamist ei nõua.

Mõiste „püsiv märk“ on tekitanud vaidlusi ja mitmeti tõlgitsemist. Ühed mõistavad püsivate märkide all vaid kohtkind-

laid märke, nagu sillad, majad, blindaažid jne., kuna teised mõistavad püsivate märkide all eelloetletutele lisaks ka mitte kohtkindlaid märke, nagu tulepositsioonil olev suurtükk, rk, VP, KP jne.

Käesolevas ma ei hakka analüüsima, missuguseid märke püsivate märkide nimetuse all on mõeldud laske-eeskirjas, kuna arvan, et võiksime laske-eeskirjast välja jätta kahvli või haarde kindlustamise nõude ka püsivate märkide juures.

Jättes ära püsivate märkide juures haaraval eellaskmisel nõutava haarde kindlustamist, ei jääks meil laske-eeskirja enam ühtegi eellaskmise viisi või üksikjuhtumit, kus tuleks haarde või kahvli piire kindlustada.

Seega muutuks laske-eeskiri selgemaks, sirgjoonelisemaks ja lihtsamaks ja turmtuli järgneks kiiremini eellaskmisele.

Enne veel kui asume vaatlema kindlustatud haarde paremusi kindlustamata haarde ees, peame olema teadlikud, millal Sv. E. V kohaselt toimetatakse haaravat eellaskmist ja kuidas toimetatakse turmtuld pärast haaravat eellaskmist.

Sv. E. V § 141 üteldakse: „Haaravat eellaskmist toimetatakse harilikult elavmärkide pihta, seepärast on laskmise kiirusel siin esmajärguline tähtsus“ ja § 143 üteldakse: „Pärast haarde saamist toimetatakse turmtuld haarde piirides järgmiselt...“ (Minu sõrendus.)

Siit selgub, et laske-eeskirja kohaselt on haarava eellaskmise juures kiirusel esmajärguline tähtsus ja et see eellaskmise viis esineb harilikult, s. o. enamuses elavmärkide tulistamisel.

Pärast haaravat eellaskmist toimetatakse turmtuld haarde piirides, s. o. teiste sõnadega — haaravale eellaskmisele järgnev turmlaskmine on pindala tulistamine, kusjuures edaspidisel laskmisel ei tulistata tõstetel, mis kindlasti andsid vaatlusi ühe märgiga (Sv. E. V § 143).

Pindala tulistamist aga reglementeerivad Sv. E. V § 232—235.

Järelikult: 1. kohtkindlaid märke, nagu sildu, blindaaž, raudteejaamu, maju, varjendites ja kaetud kaevikutes asuvaid relvi, VP, KP jne., milliseid tulistame purustamise või hävitamise eesmärgiga, tuleb telg- ja ühekülgse vaatlusega laskmisel tulistada alati täpsa eellaskmisega, teostades alul katse- ja siis parandustuld;

2. mitte kohtkindlaid, kuid ajutiselt kohal püsivaid märke, nagu tulepositsioo-

Lipu annetamine Harju maleva noorkotkastele ja kodutütardele.



Vasakul: Sõjavägede Ülemjuhataja ja noorkotkaste Peavanem kindralleitnant J. Laidoner kinnitab naela lipuwardasse. Paremalt: Sõjavägede Ülemjuhataja ja noorkotkaste Peavanem kindralleitnant J. Laidoner annab üle lipu Harju maleva noorkotkastele ja kodutütardele.

nil olev suurtükk, rk, VP, KP jne., milliseid tulistame esijoonel neutraliseerimise, tegevuse katkestamise või ka elavjõu hävitamise eesmärgiga, tuleb telg- ja ühekülgse vaatlusega laskmisel tulistada haarava eellaskmisega. Haaravale eellaskmisele järgneb pindala tulistamine, et kiiresti halvata mittekohtkindlate märkide elavjõudude tegevust. Edaspidi, kui esimene eesmärk on saavutatud ja tahetakse hävitada (purustada) mittekohtkindlat püsivat märki, suurtükki, rk jne., siis minnakse üle täpsa eellaskmise teise osale, s. o. parandustulele, mis on ka ühtlasi turmtule jätkuks.

Haaretega eellaskmist ja temale järgnevat turmlaskmist oleme laskeharjutustel sageli mitmeti teostanud, kuna oleme ka laske-eeskirja mõtet mitmeti ja võõriti tõlgitsenud.

Nüüd vaatame lühidalt, kas võime haarava eellaskmise juures, millele järgneb turmlaskmine on pindala tulistamine, jätta ära Sv. E. V § 142 nõutud püsivate märkide haarde kindlustamise.

Allpool toon Ameerika suurtükiväe laske-eeskirjast „Field artillery. Gunnery. 1936 edition“ p. 44 tabeli, kus ümmargustes arvudes on antud märgi haarde vahel asumise tõenäosuse protsent. Ameeriklased on tabeli koostamisel arvestanud vaid hajumise tõenäosust. Venelased aga arvestavad lisaks hajumise tõenäosusele ka märgi asukoha kindlaksmääramise tõenäosuse viga, saades seega liitsündmuse, mistõttu nende arvestuste järgi tabelis antud arvud veidi muutuvad, kuid vahakord nende vahel jääb peaaegu samaks.

Tõenäosuse %%, et märk asub haarde vahel.

Vaatluste arv		Haarde suurus		
ühel piiril	teisel piiril	üks kahvel %	kaks kahvlit %	neli kahvlit %
1	1	70	85	92
1	2	75	89	98
1	3	76	90	97
2	2	85	94	99
3	3	92	98	99

Tabelist näeme, et kindlustamata ühekahvilise haarde korral on 70% võima-

lusi, et märk asub haarde vahel, kuna kindlustatud ühekahvililise haarde korral see võimalus suureneb 15%, s. o. omame 85% võimalust, et oleme märki haaranud. Kui haarde suurus on 2 kahvlit, on kindlustatud haarde juures tõenäosus 9% suurem kindlustamata haarde protsendist ja 4-kahvililise haarde korral on kindlustamata ja kindlustatud haarde tõenäosuse vahe kõigest 7%.

Siit näeme, kui nõutav haare on suurem kui üks kahvel, haarde kindlustamine tõstab tõenäosuse protsenti eriti vähe ja ühekahvililise haarde juures tõenäosuse protsenti kasvamine kahvli kindlustamise korral ei ole ka nii suur, et sellest loobuda ei või.

Kas saame ühekahvililise haarde juures kümnel juhtumil kolm või kaks (õieti 1,5) valekahvlit, on ju võrdlemisi väike vahe.

Täpsal eellaskmisel meie alustame parandustuld (turmtuld) katsetõstel, mis on kindlustamata ühekahvililise haarde keske, kuna haaraval eellaskmisel, millele järgnev turmtuli on pindala tulistamine ja kus kiirusel esmajärguline tähtsus, nõuame püsivate märkide juures haarde kindlustamist.

Arvan, et ka siin ei oleks vaja haaret kindlustada, sest

1. haarava eellaskmise juures on kiirusel esmajärguline tähtsus, kuna seda eellaskmise viisi kasutatakse just elavmärkide tulistamisel;

2. nõutav haare elavmärkide tulistamisel on sageli suurem kui 1 kahvel (4Tp) ja siis vähendab haarde kindlustamine väga vähe valehaarde saamise %;

3. haaravat eellaskmist toimetatakse tavaliselt sihikuga. Sv. E. V § 11 kohaselt laskmisel sihikuga ümmardatakse kauguskahvel 50 m. Kahjuks on siin laskeeskirjast välja jäänud sõnad „suureneva poole“, mis selguse mõttes tuleks tulevikus juurde lisada, kuna haare, mille suurus on väiksem kui 1 kahvel (4Tp), võib liig sageli osutada valehaardeks (3 Tp suure haarde juures on valehaarde saamise tõenäosus 40%).

Ka siit näeme, et haaraval eellaskmisel on sihikuga haare tavaliselt suurem kui 4 Tp, mis kasuks, sest valehaarde saamise tõenäosus väheneb;

4. kiirel üleminekul turmamisele haarde piirides võime loota, et vastase elavjõud või mittekohtkindlad märgid ei ole veel suutnud eellaskmise kestel sealt lahkuda ja et meie tuli neid veel õigeaegselt tabab;

5. Sv. E. V muutub siis sirgjooneliseks ning lihtsamaks ja on kergemini meelespeetav meie reservjuhtkonnal.

Tänapäeva rannasuurtükiväe arengusuundi.

Kapten F. V. Pau.

Olukorrad, milles tuleb teotseda tänapäeva rannasuurtükiväel, on mitmeti muutunud võrreldes olukordadega enne Maaüldmasõda. Tähtsamad tegurid, mis siin kaasa räägivad, on: meresuurtükiväe tuleulatuse suurenemine, lennuväe võimalik kaastegevus, ja kunstlike nägemistõkete (suitsud, udud) kasutamine nii kallaletungival kui ka kaitsval poolel. Peale selle laevade kiiruse tunduv suurenemine, mis ulatub 40 sõlmeni või ligikaudu 75 km/tunnis.

Tuleulatuse juba keskmistegi kaliibriga (150 mm) juures ületab nähtavuse ja silmapiiri. Raskete kaliibriga (280 mm ja suuremad) tuli ulatub tänapäeval juba üle 40 kilomeetri, keskmised kaliibriga katabad vähemalt poole sellest kaugusest.

Tegelikud tulekorrekterimise võimalu-

sed otsesel laskmisel telgvaatlusega piirduvad normaalselt 15 km ulatusega. Kui vaatleja asub väga kõrgel ja õhu läbipaistvus on eriti hea, võib see mõningatel juhtudel osutada võimalikuks kuni 20 km kaugusele.

Lennuvägi võib neutraliseerida või halvata eriti lahtiste rannapatareide tegevust. G-torbikute ja -ülirikondade kasutamine toob endaga kaasa erakordseid pahe- sid optiliste abinõude ja telefonide kasutamisel, ilma milleta aga rannasuurtükiväe tegevus on vaevalt kujutletav.

Peale selle lennuvägi võib abistada laevade kui ka rannasuurtükide tule juhtimist suurtele kaugustele või nähtamatute märkide pihta. Lennuväe tegevus luure alal ei vaja erilist selgitamist.

Kunstlikud nägemistõkete on juba Maaüldmasõja päevist olnud ohtralt

Kolonelleitnant Oskar Martsoon

30 aastat ohvitseri kutses.

27. juunil s. a. täitub 30 aastat Sv. Varustusvalitsuse Üldosakonna majandusülema kol.-leitn. Oskar Martsoon'i ülendamisest ohvitseriks.

Juubilar on pärit Tallinnast, sündinud 09.12.1888. Lõpetas Vjätka linnas reaalkooli 1904. a. kevadel. Järgneval õppeaastal õppis Peterburis Tehnoloogia Instituudis. Augustis 1905 astus vabatahtlikuna Moskva Aleksejevi Sõjakooli, mille kursuse lõpetanud 27. juunil 1907 ülendi ohvitseriks n.-leitnandi auastmes ning määrati teenistusse 32. Kremenzugi Jalaväepolku. 1910. a. viidi üle XV Armeekorpusse Staapi vanema adjutandi ametikohale, 1911. a. — 8. Jalaväediviisi staabi vanemaks adjutandiks, 1913. a. — Kindralstaabi Peavalitsusse ja 1914. a. uuesti 8. Jalaväediviisi Staapi operatiivala vanemaks adjutandiks, kellenä ka võttis osa Maailmasõjast. Võitles sakslaste vastu Ida-Preisimaal augustikuu lahingutes Neidenburgi, Hohensteini, Orlau, Drobnitsi, Nodrau, Vaplitsi ja Jakovi all. Sai põrutada 28. augustil. Ida-Preisimaale sissetunginud vene vägede üldise taganemise puhul, olles põrutuse tagajärjel liikuvast välilaatsaretis, langes sakslaste kätte sõjavangi 11.09.1914, kust vabanes Saksamaa kokkuvarisemise järele novembris 1918.

Detsembri algul samal aastal kodumaale jõudes astus Eesti sõjaväkke. Vabadussõja ajal teenis ohvitseride reservis, Narva Kaitsepataljonis ja Piirivalve Valitsuses. Viimases asutises oli piirivalve intendandi kohustetäitjaks kuni valitsuse likvideerimiseni juunis 1920. Edasi on juubilar teeninud 8. Piirikütipataljonis ja 7. Piirikütipataljonis, Sakala Partisanipolgus — pataljoniülemana, 5. Jalaväepolgus — majandusülemana, Sv. Varustusvalitsuse Intendantuuriosakonnas — käsundusohvitserina ja kraamijaoskonna ülemana ning alates 16.05.1936. — samas valitsuses Üldosakonna majandusülemana, kelle juhtida on Sõjaministeeriumi, Sõjavägede Staabi ja inspektuuride majandamine.

Kõrgendatud leitnandiks — septembris



Kolonelleitnant O. Martsoon.

1910, staabi- (alam-) kapteniks septembris 1914, kapteniks — veebruaris 1920, majoriks — 24.02.1927. ja kolonelleitnandiks — 24.02.1937.

Kiituväärt teenistuse eest on kolonelleitnant Martsoon'ile annetatud Kotkaristi 4. klassi teenemärk. Peale selle omab ta endise Vene Anna ordu 3. järgu aumärgi mõõkadega, 4. järgu aumärgi pealkirjaga „Vahvuse eest“ ja Stanislause ordu 3. järgu aumärgi.

Oma ametialal on kolonelleitnant Martsoon suure vilumuse ja laialiste kogemustega tunnustatud töötõud. Hoolas, energiline, õiglane, heatahtlik, alati heatujuline ja igati vastutulelik — nende omadusega on ta võitnud nii ülemuse kui ka alluvate ja kõikide kaasvõitlejate lugupidamise ning austuse.

Surume juubilaril tema kutselise tähtpäeva puhul kätt ning soovime talle parimat tervist ning head õnne ja edu nii vastutusrikkas kutselises töös kui ka eraelus.

kasutamisel, eriti laevastiku poolt, kes on pidanud võitlust rannakindlustega. Suitsukatete kasutamine on siin mitmeti lihtsam

kui näiteks merelahingus. Rannasuurtükiväe üksuste liikumatuse tõttu võib siin kasutada täiesti ettevalmistatud ja süsteemi-

kindlat suitsutaktikat, sest pole karta, et vastane oma manöövriga võiks seda pöörata ka enda kasuks.

Laevade suur kiirus, võetuna omaette, veeretab rannasuurtükiväe tule juhtimise korraldusele ja laskemetoditele suuri ja uusi raskusi, mida ei suuda rahuldada endiste nõuete kohaselt organiseeritud ja varustatud rannasuurtükivägi. Eriti mõjuvaks saab kiiruse mõju siis, kui teda võtta koos tunduvalt suurenenud laskekaugustega. Mürsu lennuaeg suurtele kaugustele on häirivalt pikk. Rannasuurtükivägi põhimõtteliselt ei tulistagi märki, vaid tulistab teatavat tühja kohta merel, kuhu ta arvab märki jõudvat lennuaja lõpuks või mürsu langemomendiks. Kui võtta lennuajaks 1 minut (mis on üsna tavaline suurtel kaugustel) ja märgi kiiruseks 60 km/tunnis, leiaksime, et mainitud „tühi koht“ peaks olema kilomeetri kaugusel märgi tegelikust asukohast lasu momendil. Viga märgi liikumise elementide arvestamisel, veel enam märgi enda poolt ettevõetav kursi või kiiruse muude, mida ei võidud ette näha kuni lasu momendini, viivad „märgi mürsust“ kaugelt mööda.

*

Kindluste ja kindlustustega on tavaliselt olnud lugu ikka nii, et otsustaval momendil nad osutuvad „vananenuiks“; ja rannasuurtükivägi ei ole siin erand. Näib, nagu ei märgataks õigel ajal nende raugaikka jõudmist. Seejuures meenutagem ka nende omapärast missiooni: nad täidavad oma ülesande kõige paremini siis, kui vastane pole sõندانudki neile kallale tungida. Kuni nad on moodsad ja tugevad, näivad nad tarbetuina. Kui neil aga tuleb astuda tegevusse, siis on vastane haistnud neis kas nõrku kohti või üldist vananemist.

Kindluste tõhusus seisab relvade potentsiaalses võrdluses vastase relvadega, nende ajakohases ettevalmistuses ja valmsuses. Viimased kaks tegurit on eriti olulised rannasuurtükiväe suhtes, sest meri on vaba kõigile, eriti aga tugevale laevastikule, mis soodsates tingimustes võib leida teed vastase südamessegi.

Tänapäeva rannasuurtükiväe arenemistendentsid lasevad end kokku võtta üldiselt järgnevatesse punktidesse:

Laskeulatusest rannasuurtükivägi püüab olla vähemalt võrdne vastase laevade suurtükiväega. Vanematüübilised relvad võimaldavad ennast sel alal parandada tõstenurkade suurendamisega ja mürsu ballistilise kuju ning kaalu muutmise; sellele

võib lisanduda mürsu algkiiruse suurenemine kas laengu suurendamise või mürsu kaalu vähendamise tagajärjel.

Lennuväe vastu moodne rannasuurtükivägi püüab paikneda varjatud ja hästi moondatud positsioonidele. Kuna otsene tulistamine nähtavasse märki ja telgvaatluse kasutamine niikuinii oleksid kasutatavad vaid erijuhtudel, need positsioonid on varjatud ja nähtamatud mere poolt ja ka tulistamise ajal, kusjuures tule juhtimine toimub kaugemal väljaspool asetsevate vaatlusmõõdupunktide või ka lennuväe vaatluse abil; kõik eeldused ja tingimused räägivad siin rannasuurtükiväe kasuks ja kallaletungiva laevastiku kahjuks.

Gaasirünnakute mõju vastu rannapatareid ehitatakse kinnistena ja gaasikindlaltena, kus meeskond võib teotseda ka optilistel abinõudel ja telefonidel ilma torbikuteta ja g-ülikondadeta.

Õhukaitserelevat kuuluvad kõigi rannasuurtükiväe positsioonide juurde vältimatu komponendina. Kõrvalülesandena neil lasuvad ka lähi- (dessandi-) kaitse ülesanded.

Kunstlikud nägemistõkked ei mõjuta enam tunduvalt moodsat rannasuurtükiväge, kelle tulejuhtimine tugineb mitte enam telgvaatlusele, vaid kaugel eemal asuvatele vaatlusmõõdupunktidele ja lennuväe vaatlusele. Rannasuurtükivägi ise võib oma suitsutaktikaga halvata vastase laevastiku kui ka lennuväe tegevust.

Laevade suure kiiruse ja manöövrivõime vastu moodne rannasuurtükivägi varustub mõõdu- ja arvutamisinõudega, mis tagavad küllaldase kiiruse ja täpsuse laeva liikumise komponentide määramisel. Vaatlusmõõdupunktide kasutamine võimaldab täpsat „pikabaasilist“ mõõtmist ja kahekülgset vaatlust ning absoluutset tulekorrekteerimist, mis lühendab eellaskmise miinimumini ja teeb selle õieti tarbetuks, kuna absoluutne korrekteerimine võib ja peabki toimuma ka turmlaskmise ajal. Õhkkonna tingimuste (õhukaal, tuul) kindlaksmääramine ja arvesse võtmine mängivad suuremat osa ja nõuavad täiuslikumat kindlaksmääramist kui varemalt suurte kauguste ja lennukõrguste ning pikkade lennuaegade tõttu; maakera pöörlemise ja kumeruse mõju kuuluvad siis juurde juba täiesti tunduvate teguritena, mille arvestamata jätmine tähendab esimese kogulasu paratamatut kõrvalekaldumist märgist; seda tuleb lugeda suureks paheks just taktikalise vaatekohast. Tänapäeva ranna-

suurtükivägi, kui ta taotleb mitte üksi moolalset, vaid ka materiaalselt mõju või vastase hävitamist, võib tuld avada vaid siis, kui andmed tulistamiseks on küllalt head pikema valangu väljalaskmiseks maksimaalse kiirusega. Varemate aegade „süsteemiline eellaskmine“, kestev ja aeglane, tähendaks praegu vaid hoiatuspauke vastasele.

Lõppeks rannasuurtükiväe areng on loonud tingimused, kus teda tuleb lugeda teatava kindlustatud punkti või riinde kaitserelvaks mitte üksi merelt ja õhust, vaid ka mandrilt. On olukordi, kus merepoolse kallaletungi vastu kindlustatav punkt võib osutada kallaletungiobjektiks ka mandrilt. Sel juhul rannasuurtükivägi osutub tähtsaks teguriks meie suurtükiväe hulgas, mis asub punkti kaitsele. Vastavalt sellele moodsa rannasuurtükiväe seadised võimaldavad 360° pööret ning nende positsioonide valikul arvestatakse mõlemaid ülesandeid. Ka laskemoona suhtes arvestatakse erinõudeid, mis tingitud maamärkide erilisist omadusist.

Tuleulatuse suurenemine ühelt poolt, tei-

selt poolt aga tulesektori laienemine endiselt 120° kuni 360° on suurendanud ühe tulistusüksuse poolt kaetavat pindala kuni 12 korda. See tähendab, et teatava ala kaitseks ei vajata enam nii suurel hulgal relvi kui varemalt, sest tule koondamise võimalused on nüüd palju laiaulatuslikumad — seoses muidugi vastava tulejuhtimise korraldusega. Koos sellega ka torude (raudade) hulk tulistusüksuses näitab vähenemistendentsi, eriti raskemate kaliibrite juures. Ühetoruline patarej ei ole enam võimalu lahendus, eriti sel juhul kui kaks või enam toru peaksid asetsema üksteisest teataval kaugusel, s. o. kui nad ei kuulu 2- või 3-torulistes soomustornidesse. Kaugus suurtükide vahel raskendab tulejuhtimist, eriti seetõttu, et need kaugused tänapäeva vaadete kohaselt ei saa olla väga väikesed. Pealegi iga häire puhul tulejuhtimises langeks rivist välja korraka liig suur hulk torusid. Seega näit. 3 ühetorulist „patareid“ oleks kokku elujõulisem, kui üks 3-toruline patarej, rääkimata mõningatest paremustest tule jaotamise suhtes, mida ei saa teha 3-torulises patareis.

Kaasaja lennukite tulirelvad ja nende tule mõju õhulahingus.

Kapten Kant.

Sissejuhatus.

Alati on püütud luua relvi, mis on eelkäinuist võimsamad.

Kui jälgida võitlusabinõude arenemiskäiku relvastustehnika vaatepunktist, siis selgub, et seda põhjustavad kaks tegurit: ühelt poolt tehnika edusammud, millised uute relvade leiutamise ja vanade täiendamise nende võimsuse taset järjest tõstavad, teiselt poolt taktikalised nõuded, millised sunnivad otsima tehnilistele leiutistele suuremaid praktilisi rakendamisevõimalusi, sellega tiivustades relvastustehnika kiiremat arengut.

Mõlemad, tehnika ja taktika, sõltuvad teineteisest ning täiendavad teineteist.

Eeltoodu on täiel määral maksev ka lennukite ja nende relvade arenemise kohta.

Kuivõrd kiiresti on käidud seda teed lennuki relvastuses ning missuguseks on kujunenud selle tulemusena lennuki tulirelvad

tänapäevaks, seda püüab selgitada käesolev artikkel.

Lennuki tulirelvade areng ja neile esitavad nõuded.

Lennukite areng on eriti pärast Maailmasõda olnud palju intensiivsem kui lennuki tulirelvade areng.

Lennukitest on pommitajad arenenud suuretõstevõimelisteks, tugevakonstruktioonilisteks ja maailmasõjaaegsetest pommitajatest enam kui kolm korda kiiremateks; umbes samas vahekorras on kasvanud ka hävitajate kiirused.

Lennuki tulirelvadest on kuulipilduja laskekiirus tänapäevaks kasvanud kahekordseks, kuna kahuri lennukile sobivaks relvaks arendamisele asuti alles 12 aastat pärast Maailmasõja lõppu.

Kahuri arendamisele asumist põhjustas pommituslennukite edukas areng, mis 1930. a.

äratas uuesti lennukite kahuriga relvastamise ideed ja sundis nende ideede katkematule ja üksikasjalisele uurimisele.

Et kõne alla tulevat tulirelvade kasutamine sünnib õhulahingus, siis püüame enne lähemalt tutvuneda õhulahingu põhitingimustega, millised on järgmised:

1. Laskur ja märk mõlemad liiguvad isesuguste kiirustega isesugustes suundades, kusjuures mõlemal on võimalus liikuda kolmes dimensioonis; järelkult positsioon ja märgi suurus on igal momendil isesugune.
2. Sihtimisabinõud, sihtimine ja lask on mõjutatud kiirusest, mis võib tõusta 60—160 m/sek.

Olenevalt neist tegureist on sihtimine raske ja laskmine ebatäppis.

Et nimetatud tegurite mõju õhulahingus on võimatu vältida, siis peavad seda puudust tasakaalustama relvad, milliste

1. suur laskekiirus võimaldab lühikese aja vältel märgi ja selle ümbruse kuulile täis paisata;
2. kuulidel on suur algkiirus, et ettesihitmise pikkus ja sellega ka sihtimise vead väheneksid;
3. tuli oleks tabav ka suurte distantsidel. Tunneme järgmisi lennukite tulirelvi:
 1. 7—8 mm kuulipildujad,
 2. 11,5—13,5 mm rasked kuulipildujad,
 3. 20—37 mm kahurid.

Kasutada olnud materjalidest selgub, et üks parematest 1. gruppi kuuluvatest relvadest on 7,7 mm kuulipilduja „LK 28“, mis on suure laske- ja algkiirusega. Jätamegi selle relva kuulipildujate esindajaks edaspidises käsitelus.

Et aga kuulipildujate laskeulatus on väike ja märkidel selle kuulide vastu tundlike pindalade mõõdud väikesed, siis tuli pole tabav suurte distantsidel. Kogemused on näidanud, et kuulipildujate tuli on tabav 200 m allapoole.

Kuulipildujate tule omadusi püüavad illustreerida kolm näidet maailmasõjaaegsete lendurite mälestustest.

Richthofen ütles ühe, temale seljatagant tuld avanud inglase kohta: „Ta ei võinudki mind tabada, sest ta tulistas 300 m kauguselt.“

Richthofeni eskadrillis teenis lendur, keda tema kolleegid nimetasid „kuulide korjajaks“, sest tema lennuk oli sageli pärast lahingut arvukatest kuulidest läbi lastud, kusjuures lendur jäi puutumata, samuti lennuki juhtimissüsteem halvamata.

Ka ühe Ameerika vabatahtliku hävitajat tabas 50 kuuli, üks kuul purustas isegi kõr-

gusnaitaja armatuurlaual, kuid lennuki juhtimisvõime jäi alale.

On selge, et kirjeldatud võimetega relvad pole võimelised tasakaalu tooma tugeva konstruktsiooniliste, suurtes rivides lendavate pommitajate vastu.

On loodetud lahendust 11,5—13,5 mm raskete kuulipildujate tulest, milliste kuulide algkiirus ja laskekiirus kaunis lähedane harilikkude kuulipildujate omadele ning laskekaugus isegi kaks korda suurem, kuid tuleb silmas pidada, et seda on saavutatud relva kaalu ja mõõtude tähelepanuväärse suurenemise tagajärjel, ilma et kuulide mõju tabamisel oleks küllalt suurenenud.

Nii selgus Belgias 1933. a. peetud laiaulatuslikudel katsetel, et raskete kuulipildujate kuulide purustusefekt ei erine palju 7—8 mm relvade omast, ning loobuti nende muretsemisest.

Ja nagu kasutada olnud materjalidest näha, on loobutud sellesse klassi kuuluvate relvade lennuki relvaks edasi arendamisest.

Näeme aga ajakirjas „Aeroplane“ 6. jaan. 1937. a. relvastuse üle avaldatud lühikeses kokkuvõttes eelmise aasta kohta järgmist: „Ligikaudu kõik riigid ikka rohkem ja rohkem pööravad tähelepanu lennuki 20 mm kahurile“.

Lennuki kahuriga relvastamise idee pole uus. Peagu ühel ajal, nimelt Prantsusmaal 1917. a. suvel ja Saksamaal 1918. a. kevadel, võetakse tarvitusele lennuki kahurid.

Kuulus Prantsuse hävituslendur kapten Fonck, kelle hävitaja oli varustatud niisuguse relvaga, laskis temaga maha 11 saksa lennukit. Kuid prantsuse need kahurid ei olnud konstruktiivselt kuigi head. Eriti halb oli nähtavasti lukustus, sest on teada juhtusid, kus lukk relvast välja lennates surmas lenduri.

Nii on ka teada legend Prantsuse hävituslendurist Cuynemere'st, kes laskis kahurist kolm lasku ja tabas siinjuures kummagi esimesega ühte saksa lennukit, kuid kolmas vigastas temal endal pool nägu.

Sakslased relvastasid zeppeliine ja lennukeid 20 mm „Beckeri“-tüübiliste kahuritega. Kuid sõda lõppes enne, kui selle kahuriga suudeti saavutada nimetamisväärseid tulemusi.

Sõda lõppenud, paluti Saksa valitsuselt luba sama kahuri patendi müümiseks välismaale. Luba anti ja patent müüdi Šveitsi, kelle vabrikute saadusena ilmusid „Becker-Oerlikon“ kahurid, millised nüüd kannavad ainult „Oerlikon'i“ nimetust.

Nagu eespool nimetatud, asuti lennukite kahuriga relvastamisele alles 1930. a.

Alul relvastati kahuritega ainult pommitajaid, sest ei leitud võimalust lennusuunas laskva kahuri asetamiseks hävitajale.

Nimetatud nähe muutiski hävitaja võimed pommituslennukite rivi vastu tähtsusetult väikeseks.

Seni hoiduti kahuritega relvastamisest arvatavasti näiliselt ülepääsmatute raskuste tõttu, milliseid see endaga kaasa toob, sest kaliibri ja algkiiruse suurendamine kutsub esile relva mõõtude ja koos sellega relva kaalu ja tagasilöögijõu suurenemise. Suure tagasilöögijõuga rasket relva saab asetada ainult tugevale, seega raskele alusele, mis oma kandjaks nõuab tugevakonstruktioonilist lennukit.

Kaalu suurendab veel laskemoon.

Tänapäevaks on raskustest üle saadud ja uuesti eksisteerib lennuki relvana kahur.

Vaatluse alla tulevad „Oerlikon’i“- „Madsen’i“- ja „Vickers-Armstrong’i“-tüübilised kahurid.

„Oerlikon’i“ relvavabrik valmistab kahureid neljas mudelis, erinevate laskeomaduste ja väliste mõõtudega, mis määrab igale mudelile selle koha lennukil.

Töötamise põhimõttelt on kõik sarnased.

See on lukustussüsteem, mis teeb selle kahuri eriti vastuvõetavaks lennuki relvaks.

Teist tüüpi kahuritel on liikuv raud ja padrune pesa suletakse lukuga, mille käiku juhivad hoovade süsteemid, „Oerlikon’i“ aga jääb raud paigale ja padrune pesa suletakse n. n. „massilukustuse“ põhimõttel raskelukuga ilma hoovade süsteemideta.

See on läbi viidud selliselt, et lukk süütab sütiku juba enne lõplikku etteseisu jõudmist. Siin tekkinud gaaside surve algab surumist luku liikumisele vastassuunas, kuid enne luku tagaseisu viskamist gaaside surve peab ületama taandurvedru poolt lukule antud kineetilise energia, mida lukk oma raske massi tõttu hoiab alal kuni lukustusasendisse jõudmiseni. Sellega on lukk ette pöördpunkti jõudnud, mürsk on rauast lahkunud ja ainult ülejäänud gaasid viskavad luku tagaseisu; nüüd taandurvedru on pinguldatud ja kahur on valmis järgmiseks laskuks.

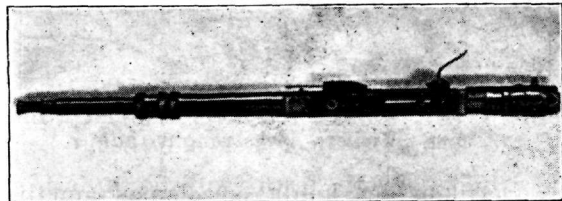
On arusaadav, et sellist tüüpi kahur, millise juures ei tule ette hoovade käigust tingitud tõukeid ja raputusi, kus ainuüksi taandurvedru pareerib tagasilöögijõu, on kohane lennuki relvaks.

Kirjeldatud lukustussüsteem oligi põhjuseks, miks sakslased lubasid selle patendi

välismaale müüa, lugedes seda ebakindlaks lukustuseks.

„Oerlikon“ kahur laseb automaat- ja üksiktuld.

Magasini viimase padrune väljalaskmise järele lukk jääb tagaseisu, valmis järgmisele magasini esimese padrune rauda viimiseks.



20 mm „Oerlikon“ kahur mudel „F“.

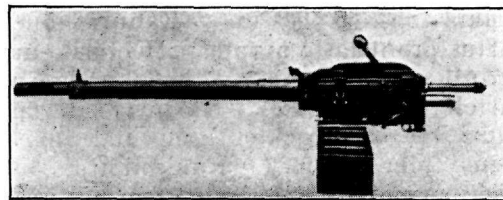
„Madsen’i“ relvavabrik valmistab 20 mm ja 23 mm kahureid, konstrueeritud samal põhimõttel kui samanimelised tuntud kuulipildujad.

See kahur omab liikuvat rauda, padrune pesa lukustatakse lasu ajaks ja lukk jääb sellesse asendisse, kuni kuul on rauast lahkunud.

Tagasilöögijõu tasandamiseks kahur on varustatud vedelikpiduriga.

Kahur laseb automaat- ja üksiktuld.

Mehhanism olevat nii lihtne, et ei vajavat erilist käsitamisoskust.

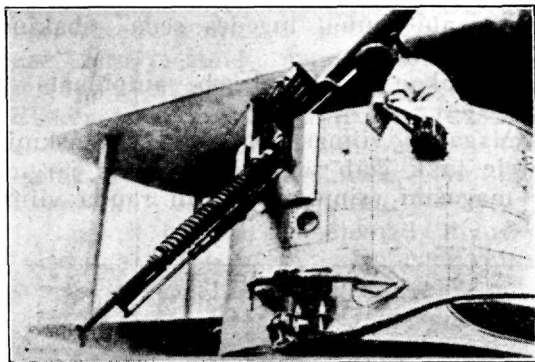


Lennuki kahur „Madsen“.

Lennuki kahurina on tuntud veel 37 mm „Vickers-Armstrong’i“ kahur, mis on raskeim seni ehitatud lennuki kahuri tüüpidest ning arvatavasti just seetõttu pole suutnud läbi lüüa lennuki relvana.

Tugeva lennupaadi ninas on vist ta ainuke koht.

Siin toodud 20 mm kahurite kõlblikkust on tunnustanud nende tarvituselevõtt, nimelt Grand-Chaco sõjas, kus boliviislased tarvitasid „Oerlikon’i“, kuna paraguaylased — „Madsen’i“. Paraguay vägede juhatus tunnustas „Madsen’i“ mõjuvaks relvaks lennukite ja maavägede vastu võitlemisel.



37 mm „Vickers-Armstrong'i“ kahur.

„Oerlikon'ide“ kohta on olemas ametlik aruanne laskekatsete tulemustest, millised toimetatud Cazaux's 1935. ja 1936. aastal.

Prantslaste arvamine kokkuvõetult on järgmine:

1. Relva mootorile monteerimine ja käsitamine lihtis.
2. Laadimise seadeldise funktsioneerimine väga hea.
3. Kaitseseadeldis hea.
4. Automaattule mõju lennuki juhtimise peale: „Mõju tunduv, kuid mitte häiriv.“
5. Silindrite vahele asetatud kahur osaliselt kuumeneb.

Aruandes esitatud lasketulemustest nähtub, et laskmisel seisva mootoriga hajumispinna mõõdud 800 m kaugusel on kõrguti 1,2 m ja laiuti 1,1 m. Kuulipildujal need mõõdud on 3,8×3,8 m. Kahuri sõjaline väärtus prantslaste arvates: „Mootorile monteeritult väga täppis, võimaldab laskmist suurtelt distantsidelt. 800 m pealt lastes kahuri mürsu trajektooriumi maksimaalne kõrgus alla 2 m.“ Kuulipilduja kuuli trajektooriumi maksimaalne kõrgus samalt kauguselt lastes — 2,75 m.

Näib, et esitatud 20 mm kahurite tüübid on edukad ning andmete põhjal võib sama ka 23 mm kohta ütelda.

Nagu toodud tabelist näha, „Vickers-

Armstrong'i“ kahur oma suure kaalu, aeglase tule ja tugeva tagasilöögijõu tõttu võib vaevalt edukalt esineda lennuki õhulahingurelvana, mille tõttu jätame selle välja teiste tüüpide omavahelistest võrdlustest ning see tüüp edaspidi enam käsitlemist ei leia.

Võrreldes ülejäänud kahureid kuulipildujaga näeme, et nende mürsud omavad suuremat laskekaugust ning võrdlemisi suurt algkiirust, mis teatud tüübi juures isegi ületab kuulipilduja kuuli algkiiruse.

Võrreldes kuulipildujaga näeme kahuri puudusena $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{3}$ -ni langevat laskekiirust, $2\frac{1}{2}$ —6-kordseni tõusvat kaalu ja tugevat tagasilöögijõudu.

Suur kaal ja tugev tagasilöögijõud on kahuri omadused, mis sünnitasid raskusi nende kasutamiseks lennukitel üldse, kuna granaat valmistab veel omakord takistus kahuri hävitajale asetamiseks (läbi propelleriringi laskmine on võimatu).

Tulirelvade asukohad ja alused lennukeil.

Tulirelvad lennukeil esinevad kas kallaletungi või endakaitsevahendina, kusjuures nende otstarve määrab nende asukoha.

Relva asukohast tulistamise võimalus (läbi propelleriringi või mitte) ja asukoha tugevus lubavad määrata relva tüüpi.

Kallaletungirelvad lasevad lennusuunas, on suuremalt jaolt lenduri käsitada ja asuvad püsivatel alustel, vähemal määral on liikuvatel alustel ja — laskuri käsitada.

Endakaitserelvi käsitavad laskurid ja nende relvad asuvad liikuvatel alustel paigutatult mitmesugustele kohtadele lennukil.

Kuulipilduja kerge kaal ja lõhkematu kuul teevad selle hävitajale asetamiseks väga sobivaks relvaks. Neid võib asetada kandepindadesse laskma väljastpoolt propelleriringi ja pole ka hädaohtlik lasta läbi propelleriringi.

Tingituna sellest näemegi, et ei raatsita kuulipildujatest nii kergesti loobuda, eriti Inglismaal.

Tulirelvi iseloomustavad andmed.

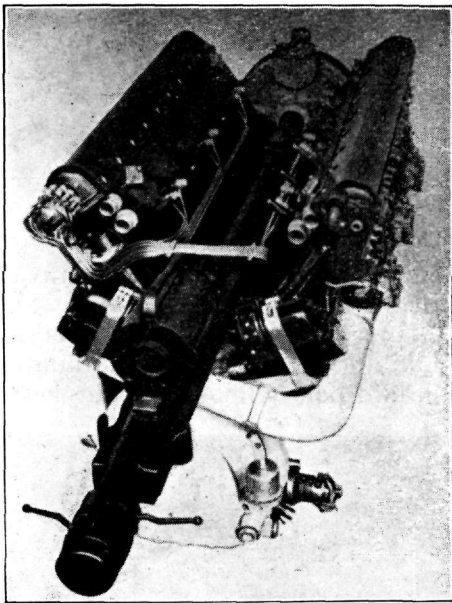
Relva tüüp	Pikkus mm	Raskus kg	Laskekiirus lask/sek	Mürsu algkiirus m/sek	Tagasilöögi jõud kg	Maksim. laskekaugus mm
Kuulipilduja „LK 28“	1040	10	17	820	—	2000
„Oerlikon“ FF“	1340	25	9	600	—	3000
„ „ F	1400	30	7	550—575	60—70	4000
„ „ L	1820	43	6	670—700	115—125	4000
„ „ S	2100	62	5	835—870	140—150	6000
„Madsen“ 20 mm	1824	ca 50	5	730	—	3500
„ „ 23 „	2000	52	6—7	675	150—180	—
„Vickers-Armstrong“ 37 mm	—	140	1,6	594	734	4000

Teades aga nende kuulide väikest mõju tabamisel ja väikest laskeulatust, kaldutakse harrastama nende massilist kasutamist.

Tüüpilisem esindaja on Inglise üheistmeline hävitaja Gloster SS 18, mis omab 6 kuulipildujat.

Näib, et kuulipildujate massilise kasutamiseiga püütakse saavutada sama mõju, milline oleks võimalik ühe tugeva relvaga.

Et kahurist granaatidega pole võimalik lasta läbi propelleriringi hädahohtlikkuse tõttu, siis teeb hävituslennukil kahuri kasutamise võimalikuks mootor-kahur „Oerlikon Hispano-Suiza“. „Hispano-Suiza“ vabrik valmistab „V“-kujulise silindrite asetusega erimootoreid „Oerlikon“i „L“ ja „S“ kahurite jaoks. Kahur laseb läbi propelleri õõnsa võlli. See on võimalik seetõttu, et propelleri telg asub vāntvõlli teljest kõrgemal ning vāntvõlli pöörlemine antakse edasi propelleri võllile hammasrataste kaudu.



Mootor-kahur „Oerlikon Hispano-Suiza“.

Kahuri kinnitamine mootori külge näib olevat hea lahendus, sest viimase suur mass soodustab relva tagasilöögijõu vastu võtmist.

Et tänapäeval hävituslennuki mootorina eksisteerivad ühesuguse eluõigusega nii õhkku kui ka vedelikjahutusega mootorid ja et eespool kirjeldatud kahuri kasutamiseviis on võimalik ainult vedelikjahutusega mootoril ning praegu ärarippuv ainuüksi „Hispano-Suiza“ mootorist, siis tuli leida viise kahuri kasutamiseks õhkjahutusega mootoreiga hävitajaile.

See küsimus on lahendatud kahurite kandepindadesse asetamisega, laskmisega väljaspoolt propelleriringi.

Selle probleemi lahendamisel tuli silmas pidada järgmisi asjaolusid:

1. Kerge kahur.
2. Nõrk tagasilöögijõud.
3. Mõõtudelt väike, et kahuri kandepindadesse sisseehitamine ei tooks kaasa profiili muutmist.

Nimetatud nõudeid arvestades on ehitatud „Oerlikon“i kahur mudel „FF“. Andmed on toodud tabelis.

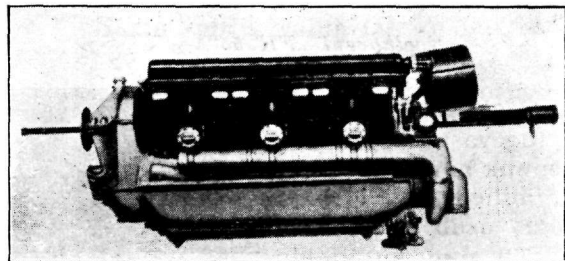
Kahur on tarvitusel Poola lennuväes, lennukitel PZL, monteeritud kandepinna sisse. Kahurit võib kinnitada ka kandepinna alla väljapoole.

Kahuri laadimine sünnib pneumaatiliselt.

Kahuri kere on reguleeritavalt kinnitatud kandepindade longeronide külge.

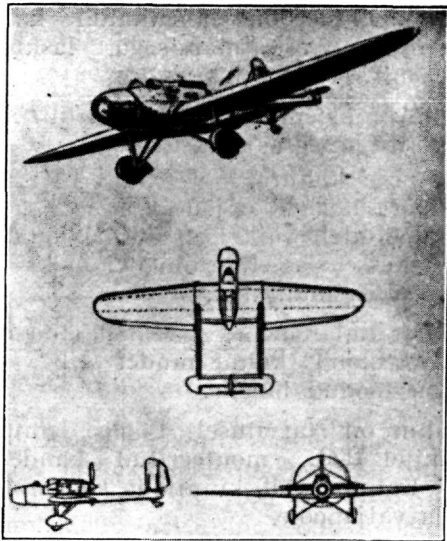
Kahuri rauda on võimalik ühe pöördliigutusega kandepinnast välja võtta, sama hõlpus on lukku eraldada, kuna teised osad jäävad paigale.

Kahuri kasutamiseks hävituslennukil on püütud võimalusi leida mootori asetamisega kahurist tahapoole, nii et lennuki nina jääks vabaks kahurile. Nii näemegi, et „Hanriot 110 C 1“ mootor on paigutatud lenduri istme taha, omab tõukavat propellerit, kuna relvad asuvad lennuki ninaosas.

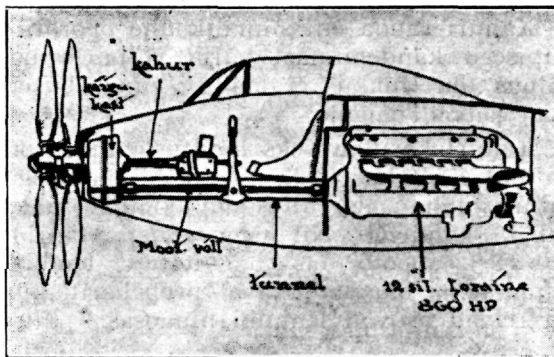


Omapäraselt on küsimus lahendatud Hollandi Koolhoveni „FK 55“ juures. Mootor on viidud kere keskele lenduriistme taha. Pikk võll, mis ulatub kere ninasse, paneb hammasrataste abil teineteisele vastupidises suunas tiirlema kaks propellerit, mis asuvad õõnsatel võllidel ühel teljel. Lenduriistme ees asuv „Madsen“i kahur on juhitud läbi propelleri õõnsa võlli.

1936. a. lennuasjanduse näitusel äratas tähelepanu kahekohalise võitluslennuki „Fokker C 1“ arvatav tulejõu üleolek teis-



„Hanriot 110 C 1“



Koolhoveni „FK 55“.

test lennukitest, mis oleneb selle tugevast relvastusest.

Lennuk omab kaht mootorit, millede vahel kere ninaosas asub kaks „Madsen“i“ 7,9 mm kuulipildujat ja veidi tagapool kaks „Madsen“i“ 23 mm kahurit, kõik püsivatel alustel. Kere tagumises osas on laskuritorn „Madsen“i“ 7,9 kuulipildujaga.

Üldjoontes sellased on õhus kallaletunge teostavate lennukite relvade paigutused püsivatel alustel.

Oma pommitajate kaitseks ja vaenlase pommitajate vastu võitlemiseks kasutatakse kahe- ja mitmekohalisi võitluse lennukid,

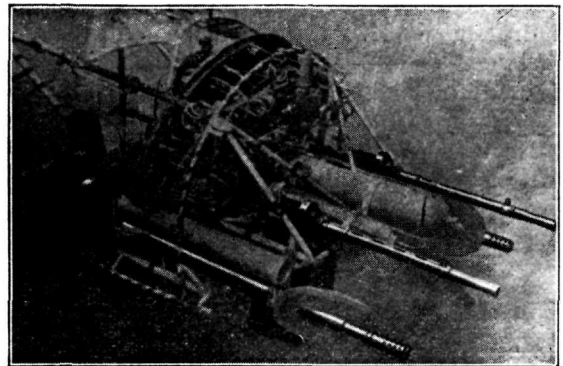
millised omavad kallaletungirelvana mootorite vahel kere ninaosas piiratud liikumisvõimalustega kahurit.

Nii võimaldab „Oerlikon“i“ vabriku poolt valmistatud lafett mudel 1 FL a kahuril liikuda vertikaalsuunas $\pm 12^\circ$ ja horisontaalsuunas $\pm 15^\circ$. Kahurit käsitab erilaskur.

Lafett kaalub 60 kg.

Lennukitel endakaitserelvad on kõik liikuvatel alustel ja nende kaliiber, arv ning asukoht olenevad neid kandva lennuki suurusest ja ülesandest.

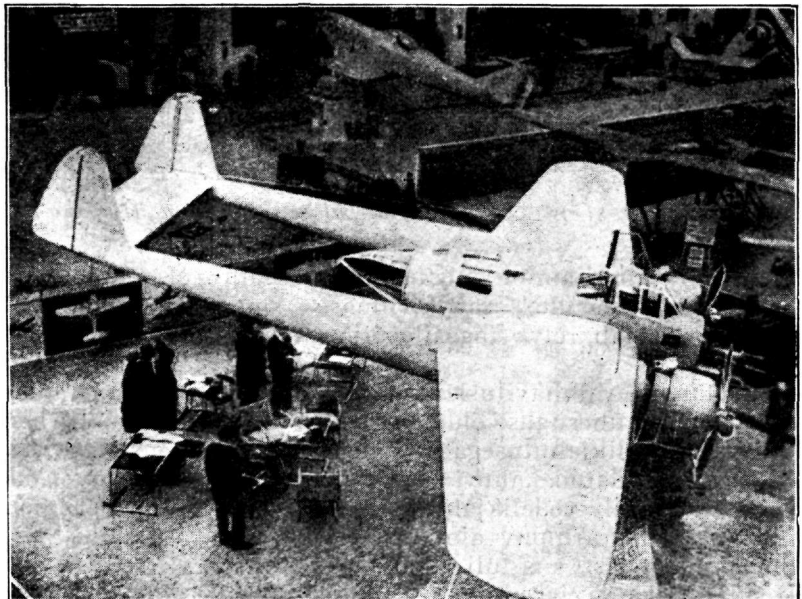
Kaitsetulirelvadena esinevad üksikud kuulipildujad ning kahurid läbipaistvates



„Fokker“ G 1 relvade asetus.

(Plexiglas, Zelloon) kuplites ja toetuvad relva suuruse kohasele alusele, millistega relva asimutaalne suundamine võimalik.

Lennukite kere peal asuvate kuulipildujate turellid pole viimaste aastate kestel ni-



„Fokker“ G 1.

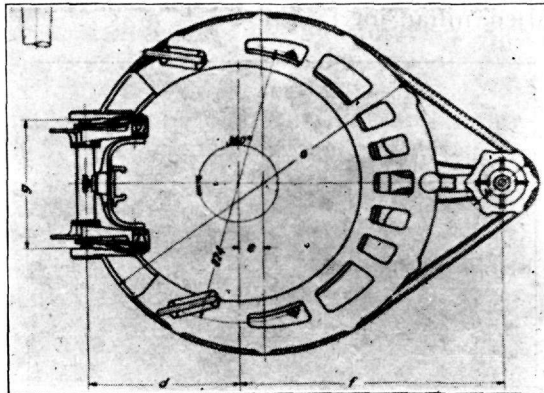
metamüüarselt muutunud ja esinevad seni-
tuntud kujul.

Lennukite alumist poolt kaitsvate lasku-
rite pesad asuvad astmekujuliselt tahapoole
kahanevates keresoppides, tagantpoolt kaart
mööda avanevatel luukidel ja sisse- ning
väljatõmmatavates pöörlevates pesades.

Lennuki kahuritele on „Oerlikon'i“ vab-
rik valmistanud turellid kolmes mudelis
vastavalt kahuri suurusele.

Nende kinnitusosade mõõdud on võrdsed,
nii et ühe kahuri turelli võib teise alusele
paigutada.

Turelli põhiplaadil on ekstsentriline kuju.
Sisemine ring moodustab väljalõike, milles
asub laskur seistes, ja selle ringi keskpunkti
ümber pöörleb turell. Turell toetub kuullaag-
rite kaudu alusrõngale, mis on kinnitatud
lennuki kere külge. Turellist asub eemal
väike ketas. Kettal ja ekstsentrilisel põhi-
plaadil on servades soon tugeva kummist
kõie jaoks.



Turell 1 FRF.

Kummkõis on kõige vähem pinguldatud
ekstsentriliku (turelli) null-asendis (vaata
skeem).

Turelli null-asendist välja pöörates pin-
gulduv kummkõis, moodustades sellega vas-

tumõju lennul esineva külgtuule mõjule.
Sellane ehitus võimaldab laskuril kahurit
pöörata jõupingutuseta külgtuulele vaata-
mata.

Kahurit kannab pöördtelg kahe hoova
vahel.

Kahuri vertikaalsuunas tõstmist kergen-
dab kummkõite vastukaalustav mõju.

Kahur omal pöördteljel saab liikuda hor-
isontaalsuunas $\pm 20^\circ$ ja vertikaalsuunas
ca 40° .

Väiksematel lennukitel asub turell kin-
nitatult kere keskpaigas, kuna suurematel
saab turelli paigutada roopaid mööda len-
nuki ühest servast teise.

Turellide nimed ja iseloomustavad andmed.

Osade nimetused	Turellide nimed	1 FRF	1 FRL	1 FRS
Turelli kaal		37 kg	54 kg	60 kg
Automaat sihikud		2,5 „	2,5 „	2,5 „
Ümberpaigutusraam (raskus oleneb len- nuki laiusest)		15—20 kg	18—23 kg	20—25 kg
Turelli pöörlemise piirid:				
a) horisontaal pinnas		360°	360°	360°
b) vertikaal „		+90° -75°	+90° -80°	+90° -85°

Andmetest on näha, et turellid võimalda-
vad laskesuunda valida laiades piirides,
kuid raskuselt võrduvad 2—3 kuulipilduja
ja nende täie lahingvarustuse kaalule.

Sama vabrik valmistab ka lafette nime-
tusega 2 FRL.

Selle lafeti käsitlemine toimub mehaani-
liste pöörde- ja tõstemehanismide abil.

Lafett on määratud kahurite „L“ ja „S“
mudelite jaoks. Lafett toetub kuullaagrite
kaudu lennuki kere külge kinnitatud alus-
rõngale.



Lafett 2 FRL.

Laskesuunas vasakul on väljalõige, kus ripub kaasapöörlev laskuriiste, kuna paremal on kahuri alus. Laskur käsitab parema käega tõste- ja vasaku käega pöördemehaanismi. Parema jala all on pedaal kahuri päästmiseks. 7-kilogrammiseid täis magasine laskur asetab kahurile parema käega.

Lafeti 2 FRL andmed.

Lafeti kaal	95 kg
Lafeti pöörlemise piirid:	
a) horisontaalpinnas	360°
b) vertikaalpinnas	+90° ja -40°

Sihtimise kiirus mõlemas pinnas võrdub 12,5° sekundis, s. o. kiirus, millisega võimalik jälgida 200 m kaugusel mööda lendavat lennukit, mis lendab ainult 44 m/sek., teistel kaugustel järgmiselt:

300 m kaugusel 66 m/sek. ja
400 m kaugusel 88 m/sek.

„Madsen'i“-kahurite aluste kohta puuduvad andmed. Paremad kahurite alused olevat kirjeldatud „Oerlikon'i“ turellid ja lafetid.

(Järgneb.)

Rakmetest tingitud vigastusi sõjaväehobustel ja nende profülaktika.

lt. Joh. Kukk ja lt. V. Pärilin.

Sissejuhatus:

Sõjaväehobustel esineb sageli väga mitmesuguseid rakmetest tingitud vigastusi, milliseid eriti palju tekib siis, kui hobuseid kasutatakse pingutava töö juures. Selliste vigastuste puhul ei ole nii tähtis asjatundlik ja kiire arstiabi kui rakmete otstarbekohane sobitamine ja korrashoid, mis osutuvad rakmetest põhjustatud vigastuste hulga vähendamisel peategureiks. Kui uurida rakmete läbi tekitatud vigastusi sõjaväehobustel, siis selgub, et ligi 100% neist on tingitud kas rakmete sobitamusest, oskamatust rakendamise või rakmete korrashoiu puudusest. Et kehtivates eeskirjades ja määrustikes, kus käsitletakse hobuste hooldamist ja nendega ümberkäimist, puuduvad praktilised näpunäited rakendamiseks, rakmete korrashoiuks ja sobitamiseks, seepärast osutub mainitud küsimuste selgitamine loodetavasti kasulikuks, mida alljärgnevais ridades üldjoontes teha püüame.

Rakmetest tingitud vigastusi.

Sõjaväes esineb rakmetest tingitud vigastusi palju eriti seepärast, et neid sageli vahetatakse hobuste vahel, mille tõttu rakmed ei saa hobuse kehaehitusele kohaneda, s. t. kehaehituse omapärale vastavalt koolduda (vajuda). Rohkesti tekib vigastusi siis, kui hobune pannakse järsku võõra iseloomuga rakmesse, näiteks — ratsa- või voorihobune suurtükirakmesse. Sellisel korral tekib vigastusi kergemini seepärast, et võõrad rak-

med avaldavad rõhet neile kehaosadele (kohtadele), mis rõhumisega harjumata ja kohanemata, kuna ühetüübiliste rakmete kasutamise puhul alatiselt rõhke all olev nahaosa pakseneb, mis takistab vigastuste tekkimist. Kordamisõppustel näeme ka, et põlupidajailt võetud hobustele tekitavad just ratsa- ja suurtükirakmed vigastusi, sest taluhobused on selliste rakmetega harjumata.

Hobuserakmeist tingitud vigastuste jälgi võime tähele panna väga paljude hobuste juures. Sellisteks jälgedeks on valgekarvalised laigud või täpid niisugustel kehaosadel, millel lasuvad rakmed (turi, selg, rinnaküljed, pihad jne.).



Rakmetest tekitatud vigastuste jäljed — heledama värvusega laigud — ratsahobusel.

Rakmetest tingitud vigastuste tekkimiseks on kolmesuguseid põhjusi: pigistused, hõõrumised ja hautamised. Enamasti esineb mitu põhjust korraga ning vigastused on segaiseloomulised.

Sv.-ametnik Aleksander Ernits 50-aastane.

23. juunil s. a. saab sõjaväeametnik Aleksander Ernits 1. Diviisi Intendantuuri 50-aastaseks.

Juubilar on pärit Kavastu vallast Tartumaalt, sündinud 23. juunil 1887. Lõpetas Tartus kihelkonnakooli 1899. Hiljem õien- das sõjaaegse ametniku katsed ja täiendas oma erialaseid teadmisi Eesti sõjaväes ma- jandusliikudel kursustel. Endise Vene sõja- väkke võeti detsembris 1908. Teenis 32. Krementšugi Jalaväepolgus, kus pärast reameheks ülendamis paigutati polgu staa- pi majandusala kirjutajaks. Sundteenistu- sest vabanes novembris 1911. Maailma- sõja algul mobiliseeriti. Sõja kestes teenis Välja Posti ja Telegraafi Peavalitsuses, 1. Tagavarapataljonis, 9. Armees Staabis ma- janduse alal ja sama armee 1. ja 48. Voo-ripataljonides asjaajajana. Jaanuaris 1918 tuli üle 1. Eesti Jalaväediviisi, kus määrati 1. Suurtükiväepargi divisjoni laekuriks. Hiljem paigutati 1. Eesti Suurtükiväebrigaa- di asjaajaja ametikohale. Eesti rahvus- liikude väeosade likvideerimise puhul Saksa okupatsioonivõimude survel lahkus sõjaväe- teenistusest aprillis 1918.

Vabadussõja puhkedes mobiliseeriti uuesti, kuid juba mõne päeva möödudes lasti kui omavalitsusetegelane määramata ajaks reservi. Reservis viibides täitis Tõlliste valla komandandi kohuseid ja oli ka sama valla sekretäriks. Septembris 1919 võeti jällegi tegelikkude sõjaväeteenistusse ja määrati 1. Suurtükiväepolgu asjaajajaks- laekuriks. Edasi on juubilar teeninud 1. Suurtükiväedivisjonis, 1. Suurtükiväepolgus ja 1. Suurtükiväerügemendis asjaajajana; 1. Suurtükiväegrupis majandusülema ko- hustetäitjana ning 1. Diviisi Laatsaretis ma- jandusülema kohustetäitjana ja majandus-



Sv.-ametnik A. Ernits.

ülemana. Aprillis 1934 viidi üle 1. Diviisi Intendantuuri, kus teenib praegugi.

Ülendatud sõjaaegseks ametnikuks sep- tembris 1914, ümber nimetatud sõjaväe- ametnikuks aprillis 1936.

Endise Vene sõjaväes on sv.-am. Ernitsale hoolsuse eest annetatud kaks hõbe- ja üks kuldmedal rinnal kandmiseks.

Juubilar hinnatakse majandusalal kui suurte kogemustega vilunud ja hoolsat töö- meest. Soovime talle tema tähtsa hälli- päeva puhul palju õnne ja head kordamine- kut kõigis edasistes ettevõtteis.

Pigistuste ja hõõrumiste läbi tekkinud vigastused on tavaliselt healoomulised, kuid üksikuil korral seltsivad tüsistused (kompli- katsioonid) ja siis nõuab nende ravimine palju aega ning kulu. Mõnikord arenevad sellistest pealtnäha tühistest vigastustest väga tõsised, sügavasse nahaalustesse kud- dedesse ulatuvad põletiku-protsessid, mis võivad põhjustada looma lõppemise vere- mürgituse tagajärjel.

Rasked, paksu vildikorruga padjastatud rakmed, nagu sadul, vene tüüpi sedelgas, rangid jne. põhjustavad soojal aastaajal eri- lisi vigastusi — hautamisi. Need tekivad

sel teel, et nimetatud rakmete alla koguneb karvkattesse ja nahale palju higi, sest ära- auramine on takistatud, ja seetõttu tõuseb temperatuur seal õige kõrgele. Kuumenda- tud higi toimele nahk kahjustub: karvad lä- hevad lahti ja nahk muutub põletikuliseks. On esinenud isegi nii raskeid hautamisi, kus lahtisaduldamisel higisõba külge olid jää- nud suured lahtihautatud nahatükid.

Kui pigistuse tagajärjel tekkinud vigas- tuse puhul välisnahk on jäänud terveks, on tegemist kergemat liiki vigastusega. Sel korral on rakmetest avaldatud rõhke tõttu nahaaluses koes leiduvate väikeste vere-

soonte seinad saanud kahjustada ja need hakkavad vereplasmat läbi laskma. Vereplasma tungib verekapillaare ümbritsevasse kudedesse ja tekib kohalik põletik. Väliselt avaldub selline vigastus tursena (paistetuse), mis kompamisel tundub ümbruskonnast kuumemana ja valutundelisena.

Hoopis raskemakujulise iseloomu omavad rakmetest tingitud hõõrumised ja hautamised, kui välisnahk on vigastatud. Sel puhul võivad tekkinud haava kaudu mitmesugused haigusitekitavad pisikud kudedesse sattuda, kes seal raskesti paranevaid põletikke esile kutsuvad, eriti siis, kui on kahjustatud ka nahaalused koed, mis sel korral osutuvad pisikuile heaks söödamaaks. Niisuguste vigastuste korral tekib sageli sidekoe mäda-põletik (flegmoon), mis hiljem areneb pürdunud mädanikuks (abstsessiks). Viimane enamikus avaneb nahapinnale — ja kui mäda väljavool kestab pikemat aega, tekib uuris (fistel), mis omakorda vajab ravimiseks hulk aega. Välisnaha vigastuste korral tuleb hoolitseda piinliku puhtuse eest.

Eriti halvaloomulised ja väga visad paranema on raskemat liiki pigistused ja hõõrumised, kui nad asuvad kaelaharja lõpul, turjal või seljal. Neid vigastusi põhjustavad rangid, sadul ja sedelgas. Sellased vigastused on kardetavad seepärast, et neist ei saa põletikuproduktid välja voolata, sest mädapesa ava on suunatud üles ja põletikuline nõre (mäda) valgub sügavasse kudedesse. Niisuguste vigastuste ravimine kuulub eranditult vet.-arsti kompetentsi, sest nad on parandatavad vaid operatsiooni teel.

Kõikide rakmetest tingitud vigastuste vältimiseks, samuti vigastuste suurenemise tõkestamiseks, tuleb otsekohe pärast hõõrumise või pigistuse avastamist kõrvaldada need tekitavad põhjused. Selleks peavad nooremad rivi- ja veterinaarala juhid eriti pingutaval tööil viibivaid hobuseid ja nende rakendust pidevalt jälgima, et igat vigastust kohe avastada. Vastuabinõud seisavadki selles, et vigastust tekitava põhjuse avastades tuleb kas rakmete otstarbekohase sobitamise, ebaõigest rakendamisest või rakmete halvast hooldamisest tingitud vigade kõrvaldamise jne. teel likvideerida pigistusi või hõõrumisi esilekutsuv põhjus.

Hõõrumistest põhjustatud vigastused, nahahaavad, on alati kohe märgatavad. Pigistustest tingitud tursed (muhud) ei ole aga igakord kohe nähtavad, vaid alles 1—2 tundi pärast lahtirakendamist. Seepärast peab vet.-velsker raskema töö lõpul hobused pärast lahtirakendamist hiljem veel

kord üle vaatama, et avastada kõik töö kestel tekkinud vigastused. Hiljem ilmnenuid vigastuse korral tuleb vastav hobune uuesti rakmestada, pigistust tekitanud põhjused välja selgitada ja siis rakmete korraldamiseks anda vajalikke näpunäiteid.

Esmasabi andmisel, kui seda peab tegema arsti või velskri puududes veterinaarsete kogemusteta isik, tuleb toimida järgmiste põhimõtete järgi:

Pigistuse tagajärjel tekkinud turset peab jahutama, et kahjustatud verekapillaarikesed külma toimel aheneksid, neist läbivoolav verehulk väheneks ja vereplasmat ei satuks enam ümbruskonna kudedesse, s. t. tuleb pidurdada turse suurenemist. Jahutamist teostatakse kas külma veega niisutatud lappide või jääkoti asetamisega haigele kohale, või korduvate külma vee valamistega.

Ratsa- ja suurtükiväes on levinenuid sadulast põhjustatud pigistuste ravimiseks selline moodus, et võetakse külm murumätas ja asetatakse vigastatud kohale, muruga vastu turset. Kui välisnahk on terve, ei ole see menetlus halb, kuid vigastatud naha korral osutub hädaohtlikuks.

Hõõrumise järeldusena tekkinud nahavigastuste korral tuleb haav ja selle lähem ümbrus puhastada, tarvitades desinfitseerimiseks Burovi, tinaatsetaadi (4%), rivanoli (0,1%), püoktaniini j. t. lahuseid. Pärast puhastamist võib haava katta joodtinktuuriga, kreoliinsalviga, püoktaniinlahusega jne.

Näidistatud esmasabi võib ravimise suhtes mitte kompetentne isik teostada vaid häda-vajalikul juhul ja ainult lihaserikastel kehaosadel esinevate vigastuste korral. Õhemalt lihastega kaetud kehaosadel (turi, selg jne.) ja tundelisemate koeliikide (sünoviaalpau-nad j. t.) vigastuste puhul tuleb tingimata pöörata kohe vet.-arsti või vilunud vet.-velskri poole.

Suvel tekib rakmete läbi rohkem vigastusi. Selle põhjuseks on asjaolu, et palavate ilmadega kleepuvad karvad ja higi rakmetel leiduva määrdega segunedes väikesteks tombukesteks, mis rakmete alla jäädes hõõrumisi tekitavad. Veel kergemini tulevad hõõrumised toime liivastel teedel või maastikul töötades, sest liivatolm jääb peatuma higestele karvadele, tekitades kareda pinna, mis rakmete alla sattudes kohe nahahõõrumist põhjustab. Eriti hädaohtlikud on tugev higestamine ja liivatolm suurtükiväele, sest osutuvad suvel umbes 50% juhtudel rinnaesise all tekkivate hõõrumiste põhjustajaiks.

Edasi tutvume mitmesuguste rakmete liikide juures sagedamini esinevate vigastustega ja nende tavalisemate põhjustega.

Ratsarakmed.

Suuremate taktikaliste õppuste ja rännakute puhul tekitab sadul, sadulavöö ja paunastus pigistusi ja hõõrumisi peamiselt turjal, seljal, nimmel, rinnakülgedel ja rinnapõhimikul mitmesugustes kohtades. Peale eelmainitud rakmetest tingitud põhjuste võivad vigastusi tekitavaiks momentideks olla veel halb sadula ladustus ja ebaõige või hooletu istuk.

Kodumaal valmistatud vene tüüpi sadulad on rasked ja nende higisõbad liiga kalgid, seepärast põhjustavad nad kergemini vigastusi kui kanada (inglise) tüüpi sadulad. Vene tüüpi sadulate istenahk on kergesti väljaveniv ja osutub sõidul ka ratsanikule ebamugavaks, mille tõttu ratsanik hakkab muutma istukit ja võib seeläbi hobusele vigastusi tekitada. Spordisadulad põhjustavad vigastusi ainult harvadel juhtudel.

Turjapigistused on kõige ohtlikumad ja tekivad võrdlemisi sageli. Nende tekkimise peamiseks põhjuseks on asjaolu, et kõik sadulad on suuruselt ja kujult ühesugused, kuid hobuste turja ja seljaujud ning suurused on erinevad. Eriti kergesti tekivad turjapigistused kõrgeturjalistel hobustel, kui nende saduldamisel ei valita ega sobitata sadulat. Reegliks on, et õige saduldamise puhul peab sadula (õieti sõba) ja hobuse turja ning selja vahele jääma kogu



Haruldaset kõrge turjaga hobune.

sadula ulatusel õhuruum. Vanemad sadulad on vähem või rohkem vajunud, kuid kõrgeturjalistele hobustele kõlbavad ainult vajumata või väga vähe vajunud sadulad, millede eeskaar on küllalt kõrge. Esineb isegi nii kõrgeturjalisi hobuseid, kellele ei leidu harilikku sadulate hulgas sobivat, vaid nende jaoks peab eriliste abinõudega sadulat kohandama. Eesmärk saavutatakse kõige paremini, kui raamvildid tehakse vildi

juurdelisamise teel nii palju paksemaks, et takistada sadula langemist eeskaarega hobuse turjale.

Sageli püütakse kõrgeturjaliste hobuste juures vigastusi vältida nii, et sadula alla pannakse harilikul viisil lisaks veel üks sõba või tekk. Sel teel tõuseb sadul küll kõrgemale, kuid allapandud tekk või sõba ei tõsta ainult sadularaame, vaid katab ka turja ja selga, seepärast sel viisil ei ole võimalik sadula survet turjale lõpetada, kuigi seda osalt pehmentatakse. Teki abil saab küll sadula eeskaart turja kohal kõrgemale tõsta, kuid siis ei laotata tekk mitte harilikul viisil sadula alla, vaid toimitakse hoopis teisiti. Nimelt laotatakse mitmekorra kokkupandud tekk sadula alla nii, et selle eespoolne serv läheb üle hobuse selja umbes kämbla võrra eeskaare tagant. Nii viisi teki kasutades lasuvad teki küll sadularaamid, kuid tekk ei kata hobuse turja, mille tõttu sadula eeskaar tõuseb hobuse turjast kokkupandud teki paksuse võrra kõrgemale. See teki kasutamise moodus on väga praktiline. Kui varakult märgatakse turjapigistust või hõõrumist, võib mainitud viisil teki allapanemise teel vigastuse suurenemist vältida ja vigastuse ravimiseks ei tarvitse hobust rivist vabastada, vaid see on hobuse sadula all oleku kestel parandatav.

Teki allapanekut sadula tõstmiseks tuleb toimetada tähelepanelikult, eriti õiste ja kiirete saduldamiste korral, sest tekisse kipuvad jääma voldid, mis võivad omakorda põhjustada pigistusi ja hõõrumisi.

Mõnikord pööratakse teki alumised otsad kahekorra ja asetatakse sadula tõstmiseks raampatjade alla. See moodus on halb, sest tekinurkade servad võivad põhjustada hobuse pihtadel vigastusi.

Ladustatud sadulduse juures võib turjapigistusi tekitada ebaõige palitu rullimine. Kui palitu rull tehakse liiga lühike, siis alumised sidumisrihmad lähevad üle rulli otsa viltu üles poole, mitte risti üle rulli, mille tõttu sõba otsad kistakse ka ülespoole ja need ei lasu hobuse kehal. Painutamise tagajärjel tekivad sõbas hõõrumisi põhjustavad voldid ja sõba kistakse allapoole, mille tõttu see sadula eeskaare kohal surutakse vastu turja ja võib seal pigistuse esile kutsuda.

Seljapigistused tekivad samuti peamiselt sadula sobimatusel.

Teatavasti on kõik sadularaamid ühesuguse kumerusega, kuid hobuste selja kuju ja roiete kumerus on mitmesugused. Kumerate roietega hobuste juures esinebki selline nähe, et sadularaam ei lasu ühtlaselt, kogu

pinnaga hobuse seljal, vaid peamiselt kesk-kohaga. Seega ratsaniku raskus langeb väiksemale nahapinna osale, tekitades selle pigistuse. Eriti kergesti esinevad sadularaamist tingitud seljapigistused siis, kui pärast kestvat tööd hobune kohe lahti rakenda-



Ratsahobuse õige saduldus eeskujulikult ladustatud sadulaga (eest vaadates).

takse. Selle tagajärjel nahas ja nahaalustes kudedes leiduvate kapillaaride seinte pünevus järsku langeb, mille tõttu nad tugevasti verrega täituvad ja hakkavad veriplasmat ümbruskonna kudedesse laskma. Kui sellisel tekkunud pigistuse piirkonnas on ka nahk vigastatud, siis võivad mädatekitajad pisikud kudedesse pääseda ja sama rasked põletikuprotsessid toimuda, nagu turjapigistuste korralgi.

Seljapigistuste vältimiseks on jälle tarvis sadul hobuse seljaehitusele vastavalt kohandada. Seda saab ka siin teha ainult raampatjade sobitamise teel, kusjuures viimaste otste alla asetatakse paksem vildikord, nii et raampadjad kogu pinnaga ühtlaselt hobuse seljale toetuksid.

Turja- ja seljapigistuste ning -hõõrumiste vältimiseks tuleb eriti hoolega jälgida, et saduldamise juures higisõbasse ega tekki ei jääks volte. Voldid ja kortsud tekivad momendil, mil sadul asetatakse hobuse seljale. Nende kõrvaldamiseks tuleb pärast sadula seljale asetamist sõba alumistest äärtest kinni võtta ja see allapoole sirgeks tõmmata. Tekiga saduldamisel tuleb sadulat koos tekiga pärast seljale asetamist mööda karva taha poole libistada, selliselt, et tekki jääks sadula alla täiesti siledana.

Turjakülgedel, pihtadel ja seljal kutsub sageli vigastusi esile kalgiks muutunud hi-

gisõba. Sõba kalkuse põhjustab temasse kogunenud higi. Kõige rohkem imbub sõbasse higi sadularaamide, sadulavöö ja osalt ka tagumiste paunade kohale. Vanad sõbad on sageli niivõrd higiga täitunud, et tunduvad kivikõvadena. Loomulik, et sellised sõbad ei täida oma ülesannet ja soodustavad kestmamate õppuste ja rännakute puhul pigistuste, hõõrumiste ja hautamiste tekkimist.

Higi imbumist sõbasse ei saa takistada. Samuti on äärmiselt raske teostada higi kõrvaldamist sõbast. Higiõbade pehmust saab säilitada vaid sel teel, et neid kasutatakse võimalikult harvemini. Lisaks R. E. I osas §§ 95 ja 96 antud juhiste soovitaksime veel järgmisi mooduseid:

1. Kui raamvildid on head ja sadul hobusele hästi sobitatud, võib kergemaid ratsasõidu õppusi (noorsõduritega) teostada sõbata. Soovitavam on siiski tekki kasutada.

2. Ratsa riviõppuste puhul kasutada ainult katussõba. Kui katussõbasse kogunebki ajajooksul higi, siis see ei ole kardetav, sest laktikaliste õppuste ja rännakute puhul pannakse katussõbale higisõba või tekki alla ja katussõba muutub vaid sadula ladustamist võimaldavaks esemeks.

3. Higiõba kasutada vaid rännakute ja suuremate taktikaliste õppuste puhul.

Sageli pannakse sõbad pärast hobuse lahitud saduldamist kuivama päikese paistele, mis pole otstarbekohane. Sõba säilitamiseks tuleb neid kuivatada vilus.

Nimme pigistused ja -hõõrumised tekivad peamiselt ebaõige teki rullimise või sidumise tagajärjel ladustatud sadulaga sõitmisel. Tekk tuleb rullida nii, et rulli keskkohta läbimõõt vähemalt kaks korda vähem oleks rulli otste läbimõõdust. Teisiti rullitult hakkab tekirull, eriti traavi ja galopi repriiside ajal, vastu nimmet peksma, mis vigastusi põhjustab. Sageli tekitab nimmel hõõrumisi tekirulli keskmine sidumisrihm, kui see lahti läheb ja rihmaots sõba alla satub.

Üldiselt on märgata, et selja ja nimme piirkonnas esineb siis palju vigastusi, kui sõitja sõidab lühikeste jalustega, istub sadulas ebaõigelt või lohakalt ning kiiremate allüüride puhul liigselt loksab. Niisuguste ratsanikkude hobuseid tuleb tihemini kontrollida, sest nõrgad ratsanikud tekitavad just rivi traavi ajal, toetudes vaid jalustele, sadulasse laskumisel hobusele vigastusi põhjustavaid tugevaid löukeid.



Ratsahobuse õige saduldus eeskujulikult ladustatud sadulaga (tagant vaadates).

Rinnakülgede ja rinnapõhimi-ku hõõrumisi põhjustavad sadulasõbad ja -vöö. Rinnakülgedel, sõba alumise ääre kohal, tekivad pigistused ja hõõrumised siis, kui higi- ja katussõba alumised ääred on asetatud kohastikku ja sõbade ääred on vöö kohal järsud. Sel korral avaldab sadulavöö sõbaäärite alusele nahale väga tugevat rõhet, eriti siis, kui vöö kinnituspandlad asuvad sõba äärte kohal. Vigastuste vältimiseks tuleb higisõba ääred vabastada pallistustest ja õhemaks lõigata, et vöö üleminek sõbalt rinnaküljele oleks ühtlane.

Samuti tekib väga palju hõõrumisi rinnapõhimikul, küünarnuki piirkonnas. Need ioimuvad kõige rohkem kuiva, kõva või mustusega (higi, määre, kõõm, jne.) saastu-

nud vöö läbi. Hästi pehme ja hooldatud vöö ei tekita hõõrumisi. Liiga kõvasti kinnitatud vöö, kui kinnitamisel küünarnukilagune nahk kistakse volti, võib ka hõõrumisi põhjustada. Kõvasti kinnitatud sadulavöö korral ei tohi lasta hobust maast süüa ega madalalt juua, sest siis pigistatakse vöö alused verekapillaarid liiga tugevasti kinni,



Ratsahobuse õige saduldus eeskujulikult ladustatud sadulaga (küljelt vaadates).

nende seinad kahjustuvad ja tekib põletik ühes tursega. Viimane omakorda soodustab hõõrumist. Ka liiga nõrgalt kinnitatud sadulavöö võib vigastusi tekitada, eriti nõrgalt sadulasistuva ratsaniku korral. Nõrgalt kinnitatud vöö on ühtlasi hädaohtlik kraavide ületamisel, soode ja pehme pinna- soga maastiku läbistamisel ja mäkke tõus- misel ning mäest laskumisel, mil sadul võib liiga ette nihkuda ja keskmise, mada- lama osaga hakata rõhuma turjale.

Sadulvööst põhjustatud vigastuste korral ei ole soovitatav vööd mähkida pehme riidega või marliga, nagu sageli tehakse, sest siis võivad tekkida vöö sisepinnale ebatasasu- sed, kortsud, mis hõõrumist enamasti suu- rendavad.

J. Jaik.

Võidulaul.

Veste.

Vaikses külas juba teist-kolmandat päeva tundus elevust. Merelt nagu oli kandunud uus puhang, kauguste tagant nagu saabunud sõnutu sõnum, mis muutis mõndagi küla surutud vaikus.

Enne õhtu hämarustundidel istuti kaua vesteldes kodukünnistel, silmad pilkumas merekaare tagusele ehapunale. See seal oli nii sügav ja salapärane, nii mõõtmatu ja mõistatuslik nagu ikka, kui sellesse suundad pärani lahti silmad, kui oma pilguga püüad

tungida ta tuumasse. Ning see loitev pune- tus, paiguti pruunikas nagu hangunud veri, see oligi ju tapluste vereaur, mis paistis siia poole merd kodusolevatele naistele, noorukitele ja raukadele. Ning mõistatleti siis — kellele surm, kellele elu, kellele halvad haavad, kellele suuremad saagid. Kelle lae- vale langemine, kelle endale raskem koorem randa toomiseks.

Nii istuti ja oodati, loeti ennustusi mere- tagusest ehapunast. Veeresid päevad, mida

loeti. Umbes nelikümmend päeva, oli vanem ütelnud, kestab see retk. Ning siis valvake merd hoolega päeval kui ööl ning tulge randa, kui saabuvad laevad.

Polnud veel möödunud neljakümmend päeva. Kuid vanad meresõitjad, head ilmatargad, seletasid, et tuule suund on olnud tugevasti abiks. Kandsid sinna kergesti, talutavad tagasi nobedasti. Ning siis virgus küla sõdalaste ootele, vastuvõtule valmistumisele.

Ei nüüd jõudeajal istunud vaikes ootes, asjade arutelus. Nüüd käis mööda küla vana Karilas, kelle mureks oli puuvirnade loomine märgu- ja võidutuledeks, kiirustamas tegema seda mis tegemata. Nüüd käis ringi emand Eida, kellelt tagasituli saavad mehiseid jookke — mõdu ja õlut. Käis veel mõnigi, kel õlul tähtsad tööd ja vastutused.

Käis ringi ka vanake Viirus. Temalgi oli rutt.

Ning küsitleti temalt:

„Kui kaugel sinu mured? On siis juba valmis vägev võidulaul vanem Kaarnapea vastuvõtuks?“

Millele Viirus vastas:

„Tehke õlut, kes te õlletegijad, tapke härgi, kes te härjatapjad, laulud aga teen mina. On teil õlut olnud haput, lahja leent on halval ajal lürbitud — laulud aga meil on olnud ikka õiged. Teevad need meelega mehiseks ja südame süttivaks, kaldunud kaelad ajavad sirgu.“

„Hästi üteldud,“ vastati. „Kuid ei enne suppi kiideta, kui maitse suus.“

Vastas Viirus:

„Ei enne asjast arvata, kui ei teata, kes tegi. Kas polnud see tubli laul, mille lõin kuulsa Kiikamehe peiedeks. Siiamaani kõigil suus, kümnete külade kauguses juba teatakse. On nüüdki valmis, ilus laul on valmis, kuulates kõrvad kudistavad...“

Ning läks edasi Viirus. Küla ääres künkal peatus, vaatas avarat merd. Vaatas eha, nägi vaimus laevu randumas täispurjeis, nägi mehi tulevat, tapluste tarmikus veel näos. Ning kujutles — kõik see on olemas ta regivärssides, kõik on seal paigal võetamatult ja jäetamatult.

Ning ta kujutles: tulevad mehed, laevad kinnitatakse randa, orjad tuuakse kaldale, varad jagatakse hiljem. Valvele jäetakse kodusolijad, vanem aga meestega siirdub hiide, kus juba süüdatud võidutuled. Ning siis jutustatakse taplusist, ohvreid tuuakse, langenuist vesteldakse... kuni vanem Kaarnapea hüüab: „Ette tuua Viirus.“

Ning siis kuulatakse, kuidas pajatab sellest kõigest lauliku suu.

Igat langenut tuletab ta meelde. Kes need on, keda kantakse kilbil? Kes on jäänud võorastele radadele, keda lained võtnud? Ei seegi tee raskust laulda nendest. Kõik ju tuttavad, teada kõikide teod, muust jutustatakse talle ette. Nii käib see osa, mis on Viiruse mureks.

Ei, ta teab hästi oma tööd. Mehed langetavad mõttesse, naised nutavad, lapsed kuulavad südamevärinal.

Keskööl läks tagasi Viirus. Hiiemäel kuulduks askeldusi, pinude tippudest hoovas suitsu, kuulduks kõnekõminaid...

Sest Kaarnapea tuleb. Kui mitte täna-homme, siis tunahomme või ületunahomme.

Ta tuligi peatselt. Tuulitu ilma tõttu esimene teade tuli maad mööda. Ning siis korruga keskhommikul laevaninad nõksatusid kodusadama kaile.

Oli suur olnud saak. Laevad sügaval vees. Rikkusi toodud tohutul määral, varasid vaagimatu hulk.

Oli tegemist olnud merel, tuuled paisunud paiguti tugevaks. Muret palju selle randa toomisega...

Jah, oli muret palju. Seda nägi ka Viirus. Vanem kärgib, mehed väsinud ja vihased, silmades ahnus ja aplus. Kogu päev veetakse varandusi laevadelt paatidele, et need pääseksid randa.

Õhtul aga kogutakse Hiiemäele. Vanem Kaarnapea on uhke, retk on olnud võidukas. Teda kuulatakse, tema kõneleb. Toodud niipalju kulda, toodud niipalju kangaid, saadud sellaseid relvi... Ta kõneleb merest ja õnnest... Viimaks ta räägib ka võitlusist.

Olnud julged mehed ja tugevad. Oldud vaenlasest üle mõõga käsituses, odajuhtimises. Olnud suur võitluse rõõm ja ind.

Ning ta mehed kuulavad. Nad pole veel väsinud, kui jutt on võitlusest. Ning agramad hüppavad ette ning mõõgalöögid muutuvad lajahtavaks kärinaks.

Polegi nagu need mehed, kes läksid. Nad on nüüd nagu painduvamad, osavamad. Löögil on tahet, ussi kavalust, hundihamba teravust. Naljast tekivad haavad, kuid see on mäng. Mehed tahavad näidata, kuidas tehti, kuidas oldi. Ning kes neid kiidaks, kui mitte kodused. Meretagustel on teised sõnad. Ja vajab ju inimene meelitavat sõna.

Muutus lärmikaks pidu. Ning emand Eida kord oli juba ammu tulnud. Juba käisid laulud siin ja seal. Kuid seda pealaulu polnud olnud.

Viirus vaatab — vanem on tema unustanud. Liigub lähemale ja ootab. Veenud, et tema aeg on möödas.

Siin ja seal ta kuuleb katkeid oma endistest lauludest. Kuid ei kõla need väarikalt nagu nad loodud.

Jah, varad... Sellest mured, uhkus ja uhkusest edevus. Ning tagatipus tühjus.

Viirus lahkub. Mõtlikult, murdunud sammul ta asub oma kodu poole. Ei vajata teda ning talle on valus see rikkuse paari-mees ja pahe — kõrkus.

Astub kodu poole. See valminud laul ei helise kunagi rahva kõrvadele. Haavatuna ta ei ilmu välja südamest. Ei teki kangelaslaul sinna, kus võidutseb ahnus mehisuse asemel.

Ühe maja juures kuuldu oigeid. See on tuttav maja. Kõheldes Viirus jääb seisatama.

Ei, ta ei saa siit astuda mööda. Siia ta läheb sisse.

Siin vaakusid haavade valus peale pere-mehe ka kaugemate külade haavatud. Naised ja orjad nõutuina püüdsid vaigistada nende valu.

Peremehe pilk löi särama.

„See on laulik Viirus, kes ei unusta kannatajate valu. Sa tood meile siia võidupüha rõõmud sealt mäelt, kus on terved. Ning meiegi kuuleme su uut laulu...“

Sõnutuna seisis Viirus. Need mehed siin on kangelased, nad on seisnud silm-silma vastu vaenlasega.

Ning laulurütm liigutas end südame kümnisel.

Ta laulis. Haavatute hoiged kustusid, silmad löid särama. Valu vaigistus. Ning igaüks kuulis oma nime raiutuna igaveseks võitluse laulusse.

Selles tuttavas viisis nende kodukoha hing, kodurahva julged, kuid soojad sõnad langesid valupehmendavalt oma ühisvõitluse saadud haavadele. Selles laulus kuuldus õigeksmõist, tänu ja tugi.

Ning kuulasid naised, jäid kuulama kainemad kojuminejad. Kuulasid kõik, kes otsisid sõdalaste tegudest suurust.

Ent Viirus lahkus sealt ao tulles murelikuna. Ta teab — homme ja ülehommel räägitakse edasi Kaarnaepa jutustatud hooplemissõnu, räägitakse mõõgavehklemisest. Hingetud sõnad muudavad teogi hingetuks. Unustatud laulik leiab kuulajaid vaid unustatute hulgast.

Ent päikese tõustes kostis ta tuppa lauluviisi. Ta kuulatas — need olid tema eilsed sõnad. Käies väljas ta kuulis, et seda juba lauldi siin ja seal. Ning kuulasid need, kes eile ei olnud kuulamas.

Ning ta taipas — ta laul on siiski võitnud. See nüüd kandub küladesse, taredesse, seda lauldakse, kuni mäletatakse seda sõjakäiku. Ning kui aeg on viinud selle sündmuse inimeste meelest, siis jäävad need sõnad ometi elama — osakeseks oma rahva põlisest võitluse eeposest.

Bibliograafia.

Poola kodanliku õhukaitse üldkava.

Kuna meil on väljatöötamisel kodanliku õhukaitse üldkava, siis pole üleearne peatuda Poola kodanliku õhukaitse üldkava juures, mis võeti Ministrite Nõukogu poolt vastu 29. jaanuaril s. a. ja mis hakkas maksma tema avaldamisega „Dziennik Ustaw'is“ nr. 10, 15. veebruarist s. a.

Üldkava sisu on järgmine:

§ 1. (1) Iseenda ja endale kõige lähemal seisvate inimeste ning oma varanduste kindlustamine kallaletungide vastu õhust, on iga kodaniku kohuseks.

(2) Võimud oma korraldustega annavad suuna selle eesmärgi saavutamiseks, kasutades vajalikkude ettevalmistustööde tegemiseks selleks ellu kutsutud seltskondlikkude organisatsioonide koostööd (§§ 11

—12, 13, 14, 15), hõlpustavad kodanikkudele neil lasuva kohustuse täitmist.

§ 2. Võimude korraldused õhu- ja gaasikaitse ettevalmistusperioodil on suunatud kas üldsusele või teatud isikute gruppide, omades täidesaatva iseloomu, nagu see selgub Vabariigi Presidendi määruse § 14-st, mis antud 22. 03. 28. administratiivse sundkohustuse kohta.

§ 3. (1) Juhtimise ja kõrgema järelevalve ülesandeid õhu- ja gaasikaitse ettevalmistamise alal rahuajal riigis täidab Riigi Õhukaitse Inspektor, töötades koos Sõjaministriga.

(2) Riigi Õhukaitse Inspektor täidab oma ülesandeid Relvastatud jõudude Peainspektori näpunäidetel.

§ 4. Riigi Õhukaitse Inspektor:

1. määrab kindlaks alused ja annab juhtnööre õhu- ja gaasikaitse ettevalmistamiseks rahualal riigis, kontrollides samuti selle seisukorda;
2. annab juhtnööre määruste ja korralduste näol, mis on sunduslikud kõigile võimudele, kes tegelevad õhu- ja gaasikaitse ettevalmistuse alal;
3. ühtlustab võimude tegevust õhu- ja gaasikaitse ettevalmistusperioodil;
4. koordineerib võimude eelarve-kavasid õhu- ja gaasikaitse alal;
5. annab juhtnööre järelevalve võimudele nende seltskondlikkude ühingu eelarvete kasutamiseks, kes töötavad õhu- ja gaasikaitse ettevalmistuse alal.

§ 5. Riigi Õhukaitse Inspektorilt antud juhtnööride raamides valmistavad ette õhu- ja gaasikaitset:

1. Sõjaminister, mis puutub:
 - a) temale alluvatesse territoriaalsetesse organitesse;
 - b) tööstusobjektidesse, millede sõja-aegset produktsiooni valmistab ette ministeerium.
2. Siseminister, mis puutub:
 - a) elanikkonda üldse, v. a. järgnevast *paragrahvist* ilmnevad väljavõtted;
 - b) asulatesse ja ehitustesse, v. a. objektid, mis korraldatakse teistelt ministeeriumidelt;
 - c) üldkasulikkudes ettevõtetesse;
 - d) tööstusobjektidesse, millede sõja-aegset produktsiooni valmistab ette ministeerium;
 - e) kõikidesse avalikkudes ehitistesse — nende ehitustingimuste seisukohalt.
3. Teedeminister, mis puutub:
 - a) kommunikatsiooni seadeldisse ja objektidesse;
 - b) tööstusobjektidesse, millede sõja-aegset produktsiooni valmistab ette ministeerium.
4. Posti- ja telegraafiminister, mis puutub:
 - a) telefoniühenduste võrku õhu- ja gaasikaitse eesmärkideks;
 - b) tööstusobjektidesse, millede sõja-aegset produktsiooni valmistab ette ministeerium.
5. Tööstus- ja kaubandusminister, mis puutub kõikidesse tööstusobjektidesse, millised pole ettenähtud järgnevates *paragrahvides*.

6. Hoolekandeminister, mis puutub abiandmissesse ja arstlikusse ravisse.
7. Haridusminister, mis puutub õppusesse koolides, teaduslikkudes uurimistesse koolides ja teaduslikkudes asutistes.
8. Põllutööminister, mis puutub:
 - a) veterinaarsesse abiandmissesse ja ravisse;
 - b) põllu- ja metsamajanduse kasutamisse õhu- ja gaasikaitse vajadusteks;
 - d) tööstusobjektidesse, millede sõja-aegset produktsiooni valmistab ette ministeerium.
9. Rahaminister, mis puutub tööstusobjektidesse ja asutistesse, milliseid ette valmistab sõja korraks.
10. Kõik Ministrid neile alluva või nende järelevalve alla kuuluva:
 - a) isikliku koosseisu,
 - b) esemete,
 - c) tehniliste seadeldiste ja kasutamisel olevate esemete suhtes.

§ 6. (1) Vastavate ministritelt antud määruste ja juhtnööride (§ 5) alusel korraldavad õhu- ja gaasikaitset tegelikult II astme võimud, kusjuures maakondade ülemad teotsevad oma ülesannete piires, vastavalt ettekirjutustele, mis ära määravad administratiivvõimude organisatsiooni ja tegevusraami.

(2) Õhu- ja gaasikaitse ettevalmistuse juhtimine ja järelevalve teostamine lasub korpuse ringkondade ülemail, igäihel omas ringkonnas, või teistel sõjaväelistel võimudel, kes selleks eriti määratud Sõjaministrilt — viimase käskkirjade alusel — vastavate ministrite määruste ja juhtnööride raamides käesoleva *paragrahvi* (1) sisu kohaselt.

(3) Siseminister on õigustatud tegema korraldusi õhu- ja gaasikaitseks omavalitsuse asutistele (§ 5 p. 2). Hoolekandeminister aga — hoolekande asutistele.

§ 7. (1) Õhu- ja gaasikaitse ülesannete täitmiseks teenivad õhu- ja gaasikaitse organid.

(2) Nimetatud organite organisatsiooni, tegevuse põhimõtted ja nende väljaõppe alused määravad kindlaks vastavad ministrid Riigi Õhukaitse Inspektorilt antud juhtnööride kohaselt.

§ 8. (1) Õhu- ja gaasikaitse organeid tuleb varustada materiaalosaga ja abinõudega, mis neile vajalikud nende ülesannete täitmiseks.

(2) Elanikke tuleb varustada materiaal-osaga ja abinõudega, mis neile vajalikud kaitseks kallaletungide vastu õhust.

§ 9. (1) Vastavad ministrid (§ 7 p. 2):

1. määravad kindlaks, millise mat.-osaga ja abinõudega peavad olema varustatud õhu- ja gaasikaitse organid;
2. annavad tehnilisi juhendeid nimetatud mat.-osa ja abinõude kasutamiseks.

(2) Oma isikliku koosseisu kaitseks vajaliku mat.-osa ja abinõud määravad kindlaks vastavad ministrid (§ 5 p. 10).

(3) Ülejäänud kodanikkudele vajaliku mat.-osa ja abinõud määrab kindlaks Siseminister.

§ 10. (1) Õhu- ja gaasikaitse organite varustamine vajaliku mat.-osaga ja abinõudega kuulub nende võimude kompetentsi, kellede poolt vastav organ organiseeriti, ja sünnib viimaste korraldusel.

(2) Alluva isikliku koosseisu varustamine tema kaitseks vajaliku mat.-osa ja abinõudega kuulub vastava võimu või osalise kohuste hulka.

(3) Ülejäänud elanikkonna varustamine mat.-osa ja abinõudega kuulub elanikkonna enda ülesannete hulka (§ 1) — vastava võimu määruste kohaselt.

§ 11. (1) Õhu- ja gaasikaitse ettevalmistamisel töötavad koos võimudega ja elanikkonnaga selleks ellukutsutud seltskondlikud organisatsioonid — oma põhikirjade alusel.

(2) Need organisatsioonid täidavad vastava ministri korraldusi, kelle järelevalve alla kuulub organisatsiooni tegevus.

§ 12. Eriti õhu- ja gaasikaitse liit:

1. organiseerib ja tutvustab elanikkonda õhu- ja gaasikaitse vajadusega ja selle organiseerimise viisidega;
2. organiseerib ja õpetab välja kaitseorganid;
3. võtab osa õhu- ja gaasikaitse organiseerimisega seoses olevatest kuludest.

§ 13. Eriti Poola Punane Rist:

1. töötab koos võimudega pääste- ja abiandmise organiseerimisel;
2. organiseerib ja õpetab välja pääste- ja ravimisorganid;
3. võtab osa kuludest, mis seoses sanitaarteenistuse organiseerimisega õhu- ja gaasikaitseks.

§ 14. Eriti Tuletõrjeliit:

1. töötab koos võimudega tuletõrje organiseerimisel;
2. organiseerib, õpetab välja ja varustab tuletõrjeorganid.

§ 15. Teised seltskondlikud ühingud võivad kaasa töötada õhu- ja gaasikaitse ettevalmistamisel oma põhikirjade raamides või vastavate võimude määruste kohaselt.

§ 16. Õhu- ja gaasikaitse korraldamiseks tehtud annetuste eest riigimaksude vähendamine sünnib eriliste ettekirjutuste alusel.

§ 17. Käesoleva määruse elluviimine tehakse ülesandeks kõigile ministritele — igale ühele tema tegevuse alal.

§ 18. Käesolev määrus hakkab maksma tema väljakuulutamisega.

Ro.

Hispaania kodusõja õpiseid.

Pärastmaailmasõjaaegsed sõjad köidavad tõsiselt sõjateadlaste tähelepanu, sest need võrdlemisi väikesed heitlused esinevad teatavas mõttes sõjaliste laboratooriumidena, kus suurriigid katsetavad oma uusi relvi ning hindavad uusi, seni vaid manöövritel katsetatud võitlusviise ja -võtteid.

Viimase sellise sõjalise katselaboratooriumina esineb Hispaania kodusõda, ehkki siin eriti moodsa relvastuse suhtes ei ole võimalik saada täit selgust, sest moodsa relva osa selles võitluses on võrdlemisi väike ning peamist osa mängivad siin vanad maailmasõjaaegsed relvad. Siiski seda sõda kaasa tegevate erialaliste vaatlejate tähelepanekud esinevad väärtusliku mater-

jalina ning tohivad pakkuda võrdlemisi suurt huvi; igatahes palju suuremat huvi kui tavalistel manöövritel tehtud tähelepanekud, mis võrreldes tõsise sõjaga on ikkagi vaid „mängud“ sõna otsemas mõttes.

„Times'i“ sõjalisel korrespondendil on Šveitsis õnnestunud saada ära kirja ühe Hispaania kodusõja kaasa teinud saksa ohvitseri vastavatest tähelepanekutest. (Vt. „Times“ 21. 05. 37. lk. 15). Tutvustame lühidalt nende väärtuslike tähelepanekutega ka „Söduri“ lugejaskonda.

*

Tähtsaim sõjaline küsimus, millele kõigjal otsitakse Hispaania kodusõjalt vastust, on tankide tarvitamisvõimalus

ja mõju moodsa sõjapidamise tingimustes. Samuti mitte vähemat huvi pole äratanud (eriti väikeriikide seisukohalt) tangitõrje probleem. Ei tohi ju unustada, et see erakorraline edu, mida saavutati Maailmasõjas briti ja prantsuse tankide poolt Cambrai', Soissons'i ja Amiens'i lahingutes, oli tingitud peamiselt ootamatusest, mida sünnitas tangi kui uue relva massiline ilmumine lahinguväljale. Sellist suurt edu saavutati (ja võidakse ka saavutada tulevikus) vaid teatud vastase vastu, kel puudus tangitõrje; ei saa ju maailmasõjaaegset tangitõrjet, mida improviseeriti vilumatute isikute poolt algeliste vahenditega, lugeda tangitõrjeks sõna otseses mõttes. Maailmasõjaaegne tangitõrje oli vaid tangitõrje improvisatsioon ja muud midagi.

Tollest ajast on igakülgset tanki arendatud ja täiendatud. Ta ehitust on lihtsustatud ning väga suurel määral välditud tavalisi vigastuste ja rikete võimalusi. Samuti on suurenenud moodsa tangi võimed, s. o. kiirus ja tulejõud. Kuid sama aja vältel on teinud ka tangivastane kaitse määratud edusamme, arenedes vähemalt samal määral kui tangid. Veel rohkemgi: senised Hispaania kodusõjakogemused lubavad tõestada, et tangitõrje on arenenud ja täienenud kiiremini kui tank ning ületab oma võimetelt neid. See ei tähenda aga kaugelki seda, nagu Hispaania kodusõda oleks tõestanud tangi täielikku võimetust rünnakvahendina. Mitte sugugi. Tank on jäänud endiselt tähtsaks pealetungirelvaks, kuid ta ei ole enam sellane relv, mis igal ajal ning igal kohal (nagu sünnib tavaliselt manöövritel) suudab kindlustada edu. Tank ja tangitõrje võitlevad Hispaanias võrdsetes tingimustes, kusjuures teatavad paremused näivad olevat tangitõrje poolel.

On tõsi, et sellele julgele järeldusele ei saa tuua Hispaania kodusõjast kuigi palju tõestusi, sest seni on seal tanke kasutatud võrdlemisi piiratud arvul. Sama piiratud on olnud ka seni selles sõjas tangitõrje organiseerimise võimalused ning seepeale vaatamata suurem osa tangirünnakuid on lõppenud ebaedukalt. Üldiselt igal pool, kus tangid pidid ründama tt-relvade poolt kaitsitud positsioone, tangid hävitati või tehti liikumisvõimetuks enne oma ülesande täitmist. Kus aga puudusid tt-erirelvad, seal tangid suutsid täita raskusteta oma ülesande.

Mis puutub tangitõrjemiinide väärtusse, siis selle kohta ei saa kodusõja kogemustel järeldusi teha, sest seni seal on neid kasutatud võrdlemisi vähe ja seda peamiselt vastavate vahendite ja väljaõpetatud pioneeride puudumise tõttu.

Võrdlemisi häid tulemusi on saavutatud aga passiivsete lõketega, eriti kraavtõketega, kallakute järsustamisega ja püünistega. On tähele pandud, et nende lõkete väärtus märgatavalt tõuseb siis, kui suudetakse neid vastase maapealse vaatluse eest varjata. Tangitõkkeid kasutatakse peamiselt vastupanupositsiooni eelserva ees koridorsüsteemis, s. o. lõkestamist eesduustavad rindealad suletakse täielikult ning võimaldatakse vastase tankidel rünnata vaid teatud rindelõike, mida suletakse tt-relvadega.

Mõningatel juhtumitel on püütud kallalõketega teostavaid tanke rünnata lennuväe poolt, kuid ilma nimetamisväärtete tagajärgedeta. Lennuväe rünnakud tankide vastu pole andnud tulemusi peamiselt seepärast, et tankide tabamine õhust on osutunud väga raskeks ülesandeks. Samuti mõjutuks on osutunud õhurünnakud puhkudel ja koonduskohtades asuvate tankide vastu, sest viimaseid paigutatakse sinna reeglina hajutult ja hajunemise suurendamine kaasaegsete kiirelt liikuvate tankide juures õhuvastase ilmudes on kerge ülesanne.

Üldiselt kodusõja kogemused näivad tõestaval, et aktiivne tangitõrje peab tuginema peamiselt tt-erirelvadele, sest tavalised relvad suudavad esineda vaid erirelvade abilistena. Harilikus olukorras, s. o. seal, kus tankide liikumine ei ole lõkete ja kohalikkude esemete tõttu takistatud ja kus on avar vaatlus, peab kaitsval poolel iga 200 m peal olema üks tt-relv ehk 1000 m peale 5 relva. Tegelikult aga kodusõjas ei tule aktiivsetes lõkudes pooltki tt-relva rindekilomeetri peale. Seepärast kasutatakse seal väga laialdaselt tt-relvade koondamise põhimõtet, mis seisab selles, et kõigepealt igasuguste abinõudega püütakse kindlaks teha oodatavat vastase tangirünnakut enne selle algust, ning siis koondatakse hädaohtlikku lõiku teistest rinde osadest võimalikult rohkem tt-relvi. Senised kogemused on tõestanud, et kui on suudetud õigeaegselt avastada vastase kavatsetavat tangirünnakut, siis on alati korda läinud koondada hädaohtlikku lõiku vajalik arv tt-relvi ning tavaliselt vastase rünnak on varisenud kokku juba vastupa-

nupositsiooni eelserva ees. Sellasel tt-relvade koondamisel hädaohtlikku löiku on kergemad erirelvad osutunud kaugelt paremaleks kui raskemad või nn. „võimsamad“ erirelvad, sest kergema relva ümberpaigutamine võtab palju vähem aega; samuti kerge ning väikese relva moondamine on palju tagajärjekam.

Tõsi, tänini väikekaliibrilised tt-relvad pole leidnud erilist tunnustust sõjateoreetikute poolt. On väidetud, et väiksemakaliibrilised tt-relvad omavad võrreldes suuremakaliibriliste relvadega vähem läbilöögi jõudu ning väiksemat mürsu purustamisvõimet. Viimane väide on ju võib-olla õige, kuid ei tule unustada seda, et otsustav element tangitõrjel pole absoluutne soomuseläbistamisvõime maksimaalsel laskekaugusel, kus tabamine väga probleemataoline, vaid normaalsel vahemaal, s. o. kaugusel kuni 500 meetrini. Selles piirkonnas aga väiksemakaliibrilised relvad läbilöögi jõu poolest pole mitte ainult võrdvõimelised suuremakaliibriliste tt-relvadega, vaid isegi paremad neist.

Mis puutub sellesse, et raskem relv omab suurema mürsu ning üksiku tabamuse tulemused on suhteliselt suuremad (20 mm mürsu laengu kaal on 4—5 gr, kuna 47 mm — 50 gr), siis üksikut lasku ei või võtta veel tegeliku võrdluse aluseks, kuna väiksem relv evib kaugelt rohkem võimalusi märgi tabamiseks.

Seega kodusõja kogemuste põhjal otsustavaks teguriks tangivastasel kaitsel tuleb lugeda küsimust, milline relv osutub kiiremaks märgi leidmisel ja milline on võimeline kindlustama suuremat tabamuste arvu teatud aja jooksul.

Nagu juba varem tähendasime, tt-relva normaalseks võitluspiirkonnaks on osutunud laskekaugus kuni 500 meetrini. (Mitte 1000 meetrini, nagu seni on arvestatud teoreetiliste kaalutluste ja poligooniliste katsete põhjal. — E. V.). Seega vaid selles piirkonnas tuleb tt-relvalt nõuda küllaldast soomuse läbistamisvõimet. Et 20 mm granaat on võimeline läbistama 500 m kaugusel kuni 30 mm paksust terassoomust, siis ka tuleb seda kaliibrilt tt-relvade juures lugeda normaalseks. Paksemat soomust kui 30 mm omavad vaid mõningad üksikud rasked ja ülrasked tangid ning selliseid pole seni Hispaanias saadetud tegevusesse, ning vähe on lootust, et nende suur raskus ja kõrge hind lubab neid ka tulevikus suurel arvul tarvitusele võtta.

Mis puutub tankide liikumiskiirusesse, siis kodusõja kogemuste põhjal võib vastuvaidlematult väita, et selle väärtust on seni rahuaegsetes tingimustes suuresti üle hinnatud. Tegelikult kiireltliikuvate tankide (näit. Saksa 8-tonniliste) löögi- resp. tulejõud läheneb kiirel sõidul nullile. Seepärast moodsad tangid kasutavad Hispaania kodusõjas harva oma suurt (s. o. 15 kuni 20 km) liikumiskiirust lahingus. Seda teevad nad vaid lähenedes kuni tule avamiseni, edasi aga vähendatakse kiirust tule täpsuse huvides mitmekordselt.

Ka tankide konstruktsiooni parandamise suhtes on kodusõjast saadud tulusaid näpunäiteid. Kõigepealt tank ei tohi olla liig suur, sest suure tangi juures on tunduvalt raskendatud manööver ja varjumisvõimalused. Teiseks tank peab suutma liikuda tagurpidi sama kiirelt kui edaspidi. Tank, mis on sunnitud pöörama ükskõik mil põhjusel vaenlase ees selja, on möödapääsematult kadunud, sest tagumised osad, tingituna konstruktiivsetest kaalutlustest, ei saa olla kunagi nii tugevalt soomustatud kui esiosad.

Soomusautode osatähtsus on kodusõjas, võrreldes Maailmasõjaga, palju langenud, ning neid on seni kasutatud vaid kõrvalülesannete täitmiseks, nii kui lahtise tiiva julgestamisel, tagala kaitsel jne. Peamiseks s-autode puuduseks on osutunud nende rippuvus teedevõrgust ja konstruktsiooniline tundelisus.

Arutledes lennuväe osa kodusõjas, autor kriipsutab kõigepealt alla hävitajate tähtsuse langust õhuvõitluses. Kus aga senistel vaatlustel on leitud aset hävitajate ja moodsate pommitajate vahel õhulahing, igal pool pommitajad on esinenud hävitajatele vääriliste vastastena. See on tingitud peamiselt sellest, et hävitajad ei ole enam kiiruse suhtes niivõrd õhu peremehed, kui nad seda olid Maailmasõjas. Ka pommitajate kaitserelvastus on tugevasti täienenud, mis teeb hävitajate rünnaku väga raskeks.

Tavaliselt, eriti aga rindelähedastele esemetele kallale tungides, suudavad pommitajad täita oma ülesande enne, kui jõuavad kohale vastase hävitajad.

Mis puutub õhupommitamise täpsusesse, siis see ei olevat võrreldes Maailmasõjaga kuigi palju tõusnud. Õhupommitamised on andnud rahuldavaid tulemusi vaid suuremaid märke rünnates. Kui aga märgi pikkus on olnud väiksem kui 500—

600 m ja laius vähem kui 150—200 m, siis tagajärjed pole kunagi õigustanud mürsukulu. Nii näiteks sildade ja üksikute patareide pommitamised Madriidi rindel lõppesid igasugu positiivsete tulemusteta, seepeale vaatamata, et rünnakuid teostati niivõlt ning väga väikestelt kõrgustelt. Seevastu küllaldase suuruse pindalaga märkide pommitamisel on tagajärjed alati olnud väga rahuldavad ning lennuvägi on tõestanud oma vastuvaidlematut üleolekut õhukaitsesuurtükiväe üle.

Et väikesemõõduliste märkide pommitamine seni pole andnud peagu mingeid tagajärgi, see olevat tingitud peamiselt sellest, et seni on kodusõjas sel alal tarvitatud vaid vanu, maailmasõjaaegseid pommitamisviise, s. o. pommitamist horisontaalselt lennult. Et aga lennukite horisontaalne lennukiirus on vahepeal märgatavalt tõusnud, siis vastavalt sellele on ka pommitamistingimused selle meetodiga muutunud palju raskemaks. Väidetakse, et siin võib olukorda parandada vaid üleminek pikeerivatele pommitamistele. Kuid see pommitamisviis nõuab väga head materiaalosa ja vastava ettevalmistusega meeskonda. Viimasest on aga mõlema sõdiva poole juures suur puudus. Seepärast on arusaadav, mispärast valitsusvastaste poolel pole sõja esimese 6 kuu jooksul teostatud ühtki

pommitamisrünnakut pikeerivalt lennult, kuna valitsusvägede poolel on pikeerivalt pommitatud vaid üksikutel juhtumitel, kuid seda väga heade tagajärgedega.

Õhupommidest on osutunud kohasemaks 50-kilogrammised. Raskemate pommidete tarvitamine seevastu on osutunud vähem ratsionaalseks, seepeale vaatamata, et neid suudetakse kaaluliselt rohkem kaasa võtta.

Mis puutub maapealsetesse aktiivsetesse õhukaitsevahenditesse, siis seni kodusõjas saadud kogemused on tõestanud kergemat tüüpi õhukaitsesuurtükiväe paremust raskemate tüüpide ees. Samuti on kodusõda tõestanud pommitajate suurt üleolekut nii maapealsetest kui ka õhus teotsevatest aktiivsetest õhukaitsevahenditest. See väide on maksev ka kodusõjas tarvitusel olevate kõige moodsamate saksa õhukaitsepatareide kohta, seepeale vaatamata, et neid teenivad hästi väljaõpetatud saksa meeskonnad.

Üldiselt: niivõrd, kui võrd tangitõrje on oma arengult ette jõudnud tankidest, niivõrd aktiivsed õhukaitsevahendid (k. a. ka hävitajad) on jäänud maha õhuvastasest ning nad ei ole võimelised tagasi lööma rünnakule asunud vastase pommitajaid.

E. V.

Õhudessantid ja nende vastu võitlemine.

Kolonelleitnant Valter.

„Militär-Wochenblatt“ nr. 42 — 1937. a.

Viimasel ajal Euroopa riigid pööravad järjest suuremat tähelepanu õhudessantide praktilisele teostamisele ning viimased näivad võtvat ikka enam reaalsemat kuju. Nii peale Venemaa on ka teisi riike, kus luuakse „õhujalaväe“ üksusi ja tehakse nendega laialdasi katseid.

Iseenesest õhudessant kui mõiste ei ole viimase aja sünnitis, vaid sellised üritused leidsid aset juba Maailmasõjas, kus mõlemad sõdivad pooled toimetasid vastase tagalasse nii üksikuid salakuulajaid kui ka purustajaid, mis andsid võrdlemisi rahuldavaid tagajärgesid.

Oma iseloomult salakuulajate toimelamine vastase tagalasse erineb suuresti õhkijate saatmisest sinna. Salakuulajaid, kel-

ledele antakse tavaliselt vaid luureülesandeid, toimetatakse harilikult vastase tagalasse üksikult. Seetõttu ka maandumise teostamine vastasele tähelepandamatult ei sünnita erilisi raskusi. Seda tõestavad muuseas ka Maailmasõja kogemused, kus maandumise varjamiseks kasutati edukalt ööpimedust või vaatlemiseks halbu atmosfäärilisi tingimusi, kuna maandumist enast teostati eranditult koos lennukiga — tavaliselt vähe asustatud rajoonis.

Teisel juhtumil, s. o. sõjaväeosade maale saatmisel tuleb vahet teha üksikute, või vähemate gruppide maalesaatmiste ja massiliste, suurte üksustega teostatavate dessantide vahel. Mis puutub Maailmasõtta, siis leidis seal aset vaid üksikute õhkijate

vastase tagalasse toimetamine, kusjuures ühelgi teada oleval juhtumil ei kasutatud langevarju. Langevarjud aga oleks olnud seal suureks abiks.

Kui ei kasutata langevarjusid, siis lennukil tuleb maanduda teatavale väljakule, mida maandumispaigana on võimalik hinnata vaid õhust. Halb, pehme pinnas või väiksemgi maastiku ebatasasus, mis õhust pole kindlaksmääratav, võib kujuneda saatuslikuks. Ka maandunud lennukid on väga tundlikud märgid vastase aktiivsele vastutegevusele.

Olukord on sootuks teine, kui kasutatakse langevarje. Maandumist on siis võimalik teostada öösi — vastasele tähelepandamatult — ükskõik millisel lagedal väljal. Õhudessandi teostaja käsutuses on sel juhtumil manööverruum vähemalt ühe öise rännaku pikkuse tegevusraadiuse ulatuses. Seega vastava juhi käsutuses on küllaldaselt aega tekkinud olukorra hindeks ja ülesande täitmiseks. Sellisel juhtumil ootamatuse saavutamine on peagu alati kindel ning dessantüksus maandunud etapi-rajoonis võib raudteesõlmede, jõujaamade tööstusrajoonide, jne. esemete purustamisega sünnitada kaitsvale poolele suuri kahjusid.

Kuid teisest küljest otsuse võtmine õhudessandi teostamiseks on üldiselt väga raske ning riskantne ülesanne, sest peagu iga ebaedu viib paratamatult terve dessandi hävingule.

Vaadeldes õhudessantide kallaletungiobjekte, näeme, et need (sidesõlmed, raudteesõlmed, laod jne.) tavaliselt asuvad suuremate linnade, tööstuskeskuste, lennukiväljade jne. läheduses. Et vähendada dessandil märgile lähenemiseks vajalikku aega, tuleb maandumisi teostada võimalikult kallaletungiobjektide läheduses. See teostunud, algab „rännakuvõistlus“ kaitsva poole ja õhudessanti teostanud üksuse vahel. Õhudessanti teostanud üksuse ainukseks hüveks on vaid taktikaline ootamatus, kuna kaitsva poole käsutuses on suurem liikuvus, kindlam side ja laialdasem teotsemisvabadus. Kuid mis kõige tähtsam: õhudessant ei suuda üksi kaua võidelda ning ta võib loota edule peaasjalikult algul, vahetult pärast maandumist; hiljem aga, olenevalt kaitsva poole teotsemisenergiast, saavutatud edu muutub lühema või pikema aja jooksul paratamatult ebaeduks.

Õhudessandi väljavaated edule suurenevad, kui: 1) kaitsval poolel õhukaitse on puudulikult organiseeritud; 2) dessanti

teostatakse vastase poolt vallutatud oma maa-alale, kus võib loota kohalike elanike abile elutarvete ja veoabinõude muretsemisel, sideme loomisel jne; 3) dessanti teostatakse suuresti nõrgestatud või löödud vastase tagalasse, eesmärgiga hävitada teda lõplikult; siin vastase nõrkus, väljavaated oma osade kiirele järelejõudmisele, koos üleolekutundega, loovad olukorra, mis märgatavalt tõstab dessandi moraali ja loob suuri eeldusi eduks.

Mis puutub kaitse korraldamisse, siis see peab tuginema peamiselt õhudessantide nõrkade külgede ära kasutamisel. Siin tuleb kõigepealt nimetada **õhudessandi täieliku teotsemisjõuetust õhukaitse** resp. langemise ajal. Langevarjudega väljahüpanud meeskond viibib õhus võrdlemisi pikka aega. Soodsamaks väljahüpepõrguseks loetakse 1000 m; langemiskiirus on 4 m sekundis; seega maandumine võtab aega 4—5 minutit. Hästiorganiseeritud maapealse kaitse juures suudetakse selle 4—5 minuti jooksul palju korda saata. Päeval nõrgemgi organiseeritud maapealne aktiivne õhukaitse üksus võib loota peagu alati vastase dessandi täielikule nurjaajamisele; teiseks, kaitsval poolel tuleb püüda täielikult ära kasutada **dessandi vältimatut segadust esimestel minutitel pärast maandumist**, kuni osade koondumiseni ja lahinguvalmis seadmiseni. Mida suurem on dessantüksus, seda pikem on see segadusaeg.

Suuremate üksuste maandumiseks öösi puuduvad praktilised kogemused; ei või loota, et öö kattel suudetakse maale saata vastasele märkamatult suuremaid üksusi. Kui see nii on, siis puudub ka õhudessantide eduka teostamise peamisi eeldusi — ootamatus, ning suuremaulatuslikke õhudessantide teostamine öösi, arvestades veel suuri raskusi orienteerumisel, ei tule lugeda tõenäolikuks. Kolmandaks õhudessandi nõrgaks küljeks on **abistavate väeliikide abi puudus**. Koostöö teiste väeliikidega on võimalik vaid siis, kui ka neid maandatakse langevarjudega, mis väga raskesti teostatav. Vahetu toetus teistelt väeliikidelt, v. a. lennuväelt ja kaitsva poole maariidest läbimurdnud osade poolt, on harva võimalik.

Viimaseks tähtsamaks õhudessantüksuse puuduseks, väljudes kaitse organiseerimise seisukohast tuleb lugeda nende **väikest liikuvust pärast maandumist**, sest „õhujalavägi“ on siis ikkagi jalavägi sõna otseses mõttes.

Õhudessantide tugevaid külgi, mida peab silmas pidama vastava kaitse organiseerimisel on: 1) ootamatute kallaletungide teostamise võimalus ja 2) üksuste kõrge lahinguväärtus. (Kõrge on dessantosade lahinguväärtus tavaliselt seepärast, et vastavaid meeskondi komplekteeritakse väljavalitud, kõrge moraaliga meestest, kes on teadlikud, et neil on valida vaid kaks võimalust — kas võita või surra.)

Õhudessantide tugevamat külge — ootamatute löökide teostamise võimalust tuleb neutraliseerida eeskätt hästi organiseeritud vaatlusteenistusega ja kiiresti töötava sidevõrguga. Kui suudetakse õigeaegselt avastada vastase dessandi lähenemist, siis suudetakse ka õigeaegselt koondada tarvilikke jõude hädaohutlikku rajooni. Kui see on aga õnnestunud, siis vahetu kaitse ei saa sünnitada enam erilisi raskusi.

Raskem kui vaatlus- ja sidevõrgu organiseerimine on küllaldate maa pealsete jõudude valmisoleku probleem õhudessantide vastaseks võitluseks.

Vajalikkude varude ja löögijõu soetamiseks autor soovib: 1) eraisikute relvastamist ja 2) alati lahinguvalmis olevate liikuvate varude loomist.

Eraisikutest soovib autor relvastada peamiselt kodujäänuid, üle 45-aastasi relvi kanda suutvaid meeskodanikke. Neid isikuid tuleks lugeda ajutiselt teenivaiks ja nad tuleksid allutada reservohvitseridele, kes neid ka juhiks õhudessantide vastasel võitlusel. Sellise kohalikkude elanikkude relvastamisega luuakse olukord, kus terve maa on valmis õhudessantide vastaseks võitluseks kõige soodsamal momendil — s. o. õhudessant vastase maandumisel langevarjudega ja pärastisel kogumisel. Need kohalikkudest elanikkudest koosnevad üks-

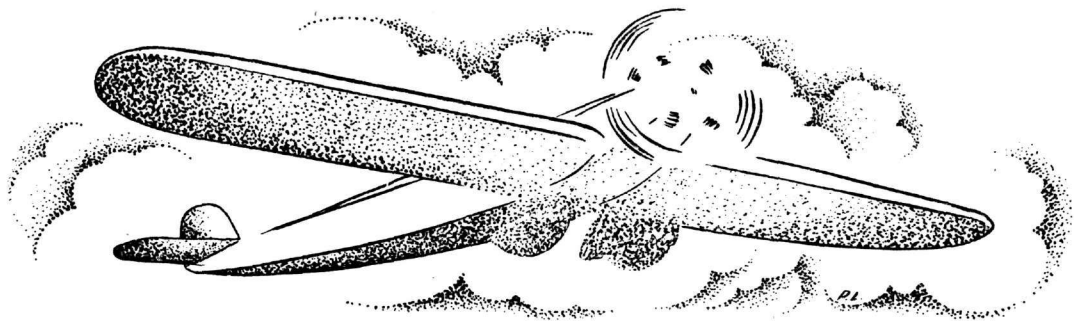
sused viibimata koonduvad pärast üldist alarmi varem kindlaks määratud kohtadele — vastase arvatavate maandumisrajoonide vahetusse lähedusse, ning viimase ilmunud alustavad võitlust erilist käsku ootamata.

Kuid ainuüksi sellisele „miilitsasüsteemile“ rajatud kaitsekorraldusele ei saa veel tugineda õhudessantidevastane maa pealne kaitse. Seepeale vaatamata, et need miilitsaüksused jõuavad võrdlemisi vara kohale ning otstarbeka vaatluse ja side korraldamise juures on tõenäoliselt enne vastase maandumise algust lahinguvalmis, kuid nende suureks puuduseks on nende suhteline nõrkus: hajutatuna hõredalt üle maa (elukohtade järgi) osutuvad nad otsustavas kohas, s. o. vastase maandumisrajoonis, harilikult nõrgaks, maabunud vastase täielikuks likvideerimiseks. Seepärast selliste miilitsaüksuste ülesandeks vastase õhudessandi õnnestudes jääb tavaliselt vaid viimase tegevuse segamine ja aeglustamine, kuna vastase maandunud osade likvideerimiseks peab kõrgema juhatuse käsutuses olema tugevaid, löögivõimelisi ning kergelt liikuvaid varusid.

Õhudessantide vastase kaitse juhtimine sõjategevusrajoonis peab alluma ülemjuhatajale, kuna tagalas — viimase asetäitjale, kellele tuleb ka allutada relvastatud kohalikud elanikud ja tagalarajoonis asuvad teisejärgu üksused.

Mis puutub varude liikuvuse tagamisse, siis autor soovib selleks esmajärjekorras autotranspordi, jalgrataste ja ratsanike laialdast kasutamist. Erilistes olukordades, kus suurte kauguste ja halbade teede tõttu eespoolnimetatud liikumisvahendid ei suuda tagada õigeaegselt varude kohaletoometamist, on kasulik kasutada varude transpordiks lennukeid — seega: õhudessant õhudessandi vastu.

— I.



Eesti laskurid 1937. a. maailmameistri-laskevõistluste eel.

Ei ole enam kaugel aeg, kus meie laskureil avaneb võimalus võistelda maailma parimate laskuritega Soome Laskurliidu (Suomen Ampujainliito) poolt korraldataval 1937. a. maailmameistri-laskevõistlustel, Malmi laskeväljakul. Selle laskevõistluse vastu tunneb suurt huvi meie laskurite pere, kuna laskevõistluste korraldajaks on vennasrahvas soomlased ja laskevõistluste koha läheduse tõttu ei ole võistlustest osavõtt seotud eriti suurte kuludega. Arvestades viimast asjaolu Eesti Laskurliit tunnistas oma 1937. a. töökava tähtsaimaks punktiks osavõtmise 1937. a. maailmameistri-laskevõistlustest ja vajalikuks võistlustele viia võimalikult suur laskurite pere.

Treeninglaskmistega nendeks võistlusteks alustati juba möödunud sügisel, neid jätkati talvel ja käesoleval momendil teostatakse treeninglaskmisi maksimaalse intensiivsusega.

Treeninglaskmiste korraldamine teostub Liidu esimehelt püstitatud põhimõtte kohaselt, et laskmises ei saa olla ületreeningut, vaid 100% tulemuste saavutamiseks tuleb lakkamatult harjutada, harjutada ja harjutada.

Nüüd, kus laskevõistlusteni on jäänud aega vaid 40 päeva ja eliitlaskurite kaader hakkab enamvähem selguma, ei ole üleliigne heita pilku treeninglaskmistel saavutatud tulemustele ja võrrelda neid teiste Rahvusvahelise Laskur-Uniooni (Union International de Tir) perre kuuluvate rahvuste vastavate lasketagajärgedega.

Suuremat tähelepanu meie treeninglaskmistel on pööratud laskmisele vabapüssidest, kusjuures talveperioodil pandi erilist rõhku püsti asendi väljaarendamisele, ja alles siis kui püsti asend tundus küllaldaselt kindlana, mindi üle treeninglaskmistele teistest laskeasendeist.

Kuna vabapüssi treeninglaskmisel konkurents on võrdlemisi tugev, siis on veel varajane esile tõsta paremaid ja treeningut tuleb jätkata ühtlase innuga kõigil vabapüssi laskureil.

Allpool on toodud soomlaste, rootslaste ja šveitslaste saavutused vabapüssi laskmisel, kusjuures tuleb tähendada, et meie vabapüssilaskurite tulemused ei ole nendest mitte halvemad.

Vabapüssi treeninglaskmisel on saavutanud:

Soomlased:

- 1) K. Leskinen 1113; 2) E. Oksa 1110;
- 3) O. Elo 1105; 4) B. Frietsch 1100; 5) N. Vasenius 1092; 6) V. Miinalainen 1087; 7) O. Rantala 1075; 8) Y. Pyrhönen 1073; 9) R. Forsblom 1070; 10) O. Hynninen 1055.

Viie parema mehe kogusaavutus 5520 punkti.

Rootslased:

- 1) O. Ericsson 1110; 2) K. Johansson 1088; 3) T. Eriksson 1079; 4) S. Dessle 1078;
- 5) J. Lundberg 1073; 6) B. Rönmark 1069; 7) K. A. Laursson 1066; 8) G. Andersson 1064; 9) S. Sunderholm 1055; 10) E. Eriksson 1050.

Viie parema mehe kogusaavutus 5428.

Šveitslased:

- 1) Salzmänn 1105; 2) Horber 1104; 3) Grunig 1107; 4) Tellenbach 1099; 5) Zimmermann 1098; 6) Reich 1092; 7) Rhyner 1092.

Viie parema mehe kogusaavutus 5505 punkti.

Tuleb tähendada, et šveitslased kaua kahtlesid, kas üldse võtta osa vabapüssi laskmisest maailmameistri-laskevõistlustel ja küsimuse jaatavalt otsustasid pärast eelpooltoodud treeninglaskmise tulemuste saavutamist.

15. juunil s. a. avatud mälestussammas Männiku



Sõjapüssist laskmisel: kaugus 300 m, 3×20 lasku kolmest asendist treeningharjutusi on peetud vähem. Paremad tagajärjed esimesel treeningharjutusel ja valikvõistlusel olid:

1) veltv. G. Lokotar 514; 2) v.a.o. L. Viljus 505; 3) veltv. A. Reinvald 499; 4) v.a.o. E. Kivistik 498; 5) v.a.o. A. Jalak 496; 6) Kl. K. Kübar 492; 7) v.a.o. K. Vilberg 487; 8) Kl. K. Jürgens 485; 9) n.a.o. J. Kruuberg 482; 10) v.a.o. A. Lenk 479.

Neid tulemusi ei saa lugeda eriti headeks võrreldes ajakirjanduses soomlaste ja rootslaste tulemustega, kuid tagajärgi mõjutas tunduvalt ilmastik, uus laskerada ja uued püssid, millega laskurid veel harjumata. Kodustel treeningharjutustel on saavutatud selle vastu võrdseid tagajärgi paremate rootsi laskuritega.

Soomlased:

1) L. Kaarto 523; 2) E. Oila 522; 3) H. Saarnijoki 516; 4) H. Prokkola 512; 5) E. Tammi 509; 6) I. Vaatera 508; 7) M. Leppäkorpi 508; 8) E. Ekman 507; 9) N. Talvenheimo 505; 10) J. Pälve 500.

Rootslased:

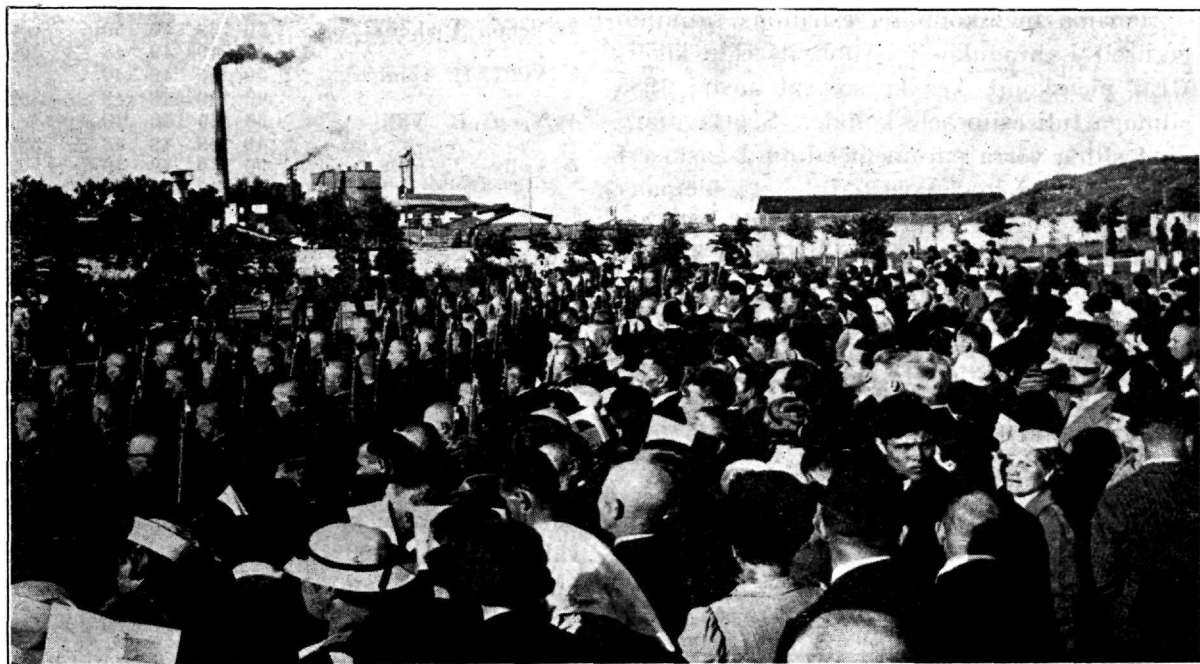
1) B. Rönmark 530; 2) B. Zachrisson 526; 3) K. Johansson 521; 4) O. Ericsson 519; 5) E. Träng 519.

Šveitslaste saavutuste kohta sõjapüssi treeninglaskmiste alal kahjuks puuduvad andmed.

Toodud lasketagajärgede kõrvutamisel selgub, et sõjapüssi laskmises oleme jäänud taha rootslastest ja soomlastest, mida, nagu eespool mainitud, ei tule traagiliselt võtta. Ja kuigi sõjapüssist laskmises suurimad eeldused võitjaks tulekuks on rahvusel, kelle maal sõjapüssist lastakse, ei ole see alati olnud nii. Mängu pannes kogu oma tahte, võime meiegi edukalt võistelda Soome vabadesõjaaegse ülemjuhataja marssal Mannerheim'i kuldpokaalile. See pokaal oma suure ainelise väärtuse kõrval (umbes Ekr. 16.000) omab suurt ajaloolist tähtsust kui marssali 70. sünnipäeva puhul annetatud ese.

Väikekaliiber-püssist ühingute vahelisi treeningvõistlusi senini peetud ei ole ja seepärast puudub võimalus tuua võrdlevaid tulemusi üksikute laskurite tulemuste kohta.

plahvatusohvrite ühishaual Sõjaväe kalmistul.



Väikekaliiber-püssi lasketreeningud on peetud seni kodustel laskeradadel, kus on saavutatud küllaldaselt rahuldavaid tulemusi.

Teatavat ülevaadet meie väikekaliiber-püssi laskurite tasemest annavad tagajärjed Inglise väikekaliiber-püssi Laskurklubide Liidu poolt 1937. a. korraldatud korrespondents-laskevõistlusest.

Sellest laskevõistlusest osavõtvate rahvuste ja laskurklubide arv on olnud võrdlemisi suur ja võistlustel Eesti meeskonnad on tulnud esimestele kohtadele.

Käesoleval aastal nimetatud korrespondents-laskevõistlused teostati maikuu viimastel ja juunikuu esimestel päevil. Nende võistluste tulemusi ei ole veel võimalik võrrelda teiste rahvuste tagajärgedega, kuid võrdlus eelmistel võistlustel saavutatud tulemustega lubab saada küllaldast ülevaadet meie väikekaliiber-püssi laskurite lasketasemest.

Laskevõistluste korraldamise ajal ilm oli üldiselt tuuline ja võistlusteks ebasoodus, mis lasketagajärgede peale ei jätnud aval-

damata halvavat mõju. Vaatamata sellele tagajärge tuleb lugeda küllaltki heaks.

Laskevõistlusest osavõtnud meeskondade arvu ja laskmisel saavutatud tulemusi punktides iseloomustavad alljärgnevad tabelid:

	1936. a.	1937. a.
1. ÜLK meeskond (A)	1984 (1)	1961
2. Lahingukooli (allohvitserikooli) ÜLÜ meeskond	1982 (2)	1985 (1)
3. OLK meeskond (A)	1962 (3)	1956
4. Kaitseliidu LÜ (A) meesk.	1960 (4)	1968 (4)
5. 1. Jal.-rügemendi ÜLÜ „	1958 (5)	1960
6. Piirivalve LÜ (A) „	1948	1944
7. Politsei LÜ (A) „	1939	1975 (2)
8. Piirivalve LÜ (B) „	1933	1947
9. Kaitseliidu LÜ (B) „	1923	—
10. 1. Jal.-rügemendi OLÜ „	1886	—
11. Lahingukooli ÜLÜ (B) „	—	1970 (3)
12. Kaitseliidu Tall. mal. LÜ „	—	1962 (5)
13. Politsei LÜ (B) „	—	1953
14. Kaitseliidu Järva mal. „	—	1948
15. ÜLK (B) meeskond	—	1945
16. OLK (C) „	—	1944
17. OLK (B) „	—	1942
18. 10. Üks. jal.-pat. ÜLÜ meesk.	—	1941
19. Soomrüg. ÜLÜ „	—	1938
20. KL Tartu linna ja maak. LÜ meeskond	—	1937
21. 7. Jal.-rüg. ÜLÜ meeskond	—	1895
Meeskonna keskm. silm:	1948	1950

Toodud tabelist on näha, et laskevõistlusest osavõtvate meeskondade arv on käesoleval aastal tõusnud 19 peale, selle juures on

juurde tulnud uusi ühinguid 11 ja võistlustest eemale jäänud 2 ühingat.

Parima meeskonnana esirinnas sammub endiselt Lahingukooli (Allohvitseride kooli) ÜLÜ meeskond, kes käesoleval aastal 1985 silmaga tuli esimesele kohale. See tagajärg on 1 silma võrra parem möödunud aastases tulemusest ja loodetavasti tuleb ta ülemaailmaliselt esimeste meeskondade hulka. Omavahelises võistluses on ettepoole nihkunud kaitseliidu ja politsei meeskonnad.

Parema 3 meeskonna tulemused kujunesid järgmisteks.

I. Lahingukooli ÜLÜ „A“ meeskond.

1) V.a.o. E. Kivistik	50	50	50	50	
	50	50	49	49	= 398
2) Veltv. J. Vilberg	50	50	50	50	
	50	49	49	49	= 397
3) Veltv. G. Lokotar	50	50	50	50	
	50	49	49	49	= 397
4) V.a.o. V. Jaanson	50	50	50	50	
	50	49	49	49	= 397
5) V.a.o. E. Vilbert	50	50	50	50	
	50	49	49	48	= 396
					Kokku = 1985

II. Politsei LÜ „A“ meeskond.

1) Konstaabel A. Hütt	50	50	50	50	
	50	49	49	49	= 397
2) Assistent J. Pürn	50	50	50	50	
	50	50	49	47	= 396
3) Kordnik F. Vaher	50	50	50	50	
	50	50	49	46	= 395
4) Assistent J. Jaaska	50	50	50	50	
	50	49	48	48	= 395
5) Assistent B. Raadik	50	50	49	49	
	49	49	48	48	= 392
					Kokku = 1975

III. Lahingukooli ÜLÜ „B“ meeskond.

1) V.a.o. K. Vilberg	50	50	50	50	
	50	50	50	50	= 400
2) V.a.o. A. Lenk	50	50	50	50	
	50	49	49	48	= 396
3) Veltv. H. Tomberg	50	50	49	49	
	49	49	48	48	= 392
4) V.a.o. R. Väli	50	50	49	49	
	49	49	48	48	= 392
5) Veltv. J. Loit	50	49	49	49	
	49	49	49	46	= 390
					Kokku = 1970

Individuaalselt püsib esikohal 400 silmaga v.a.o. K. Vilberg, korrates ka käesoleval võistlusel oma poolt püstitatud 100-protsendilist tulemust.

Kui arvestada käesolevast klubidevahelisest võistlusest osavõtnud meeskondade arvu ja meeskondade keskmist silma, siis nähtub, et meie laskurite pere suutis panna välja ligemale 100% suurema laskurite arvu kui eelmisel aastal ja saavutada seejuures meeskonna keskmise tulemuse 2 silma võrra suurema kui eelmisel aastal. Need tulemused näitavad, et väikekaliber-püssi laskurite pere on paisunud küllalt suureks ja tugevaks ja suudab maailmameistri-laskevõistlustele Helsingisse saata küllaldase arvu eliitlaskureid, kes Eesti värve suudavad väärrikalt kaitsta.

Nende ja teiste laskurite treeninglaske-tulemusi vaatleme lähemalt ühes järgmises „Sõduri“ numbris.

A. N—k.

Rindesõdur jutustab.

Mida nägin ja tegin Loode lahingus.

18. 06. 19. keskpäeval Rauna jõe ääres valvetõkke ülemana nägin raudteesillale ilmuvat 3 saksa mundris sõdurit. Raudteesild oli vaheahuaegse erapooletu vööndi meiepoolne piir.

Kohalolev despatül leitn. Asmus käsikis ilmunuil seletada olukord ja saatanad tagasi.

Sillal seersant püüdis 25-verstalise kaardi najal minule tõendada, et erapooletu vööndi eestipoolne piir olevat Volmari pool Loode jaama.

Tõmbas varruka tagasi ja näitas, et 3 päeva tagasi (vaheahua ajal) olevat teda püssikuuliga haavatud Rauna ja Koiva jõgede liitekohal.

Seersant ja sõdurid jätsid võrreldes meie tolaegse sõdurkonnaga väga hea mulje. Relvastus ja varustus kõigiti saksa eeskirjade kohane. Seersant oli varustatud välibinokliga. Seersandil oli I järgu raudrist, ühel sõduril II j. raudristi pael — ühe sõnaga hästi distsiplineeritud ja sõjakogenud kolmik.

Mina: „Meilt eestlastelt võite veel palju kuulda!“

Seersant: „Meie oleme „beste Kampftruppe“ ja enamlastele armu ei anna!“

Mina: „Meie ei ole enamlased — meie sõdime enamlastega!“

Seersant: „Das weiss ich! Zusammen mit den Bolschewisten gegen uns!“ — („Seda ma tean! Ühes enamlastega meie vastu!“)

Mina: „Meie ei ole enamlased! Oleme eestlased! Oleme löönud enamlased Tallinna alt siiani!“

Seersant: „Teil on aga vene sinel õlakuteta!“

Mina: „Aga minul on ju kokard ja õlakuteta olid peagu kõik saksa sõdurid Maailmasõja rindel!“

Seersant: „Teie divisjoni ülem on Oberleutnant Barth, tuntud kommunistide juht Berliinist — mina olen tema allkirja näinud!“ (Arvas kolonel Parts'i.)

Selgitasin, et eksib. Mees lõi juba kahtlema. Küsisin mida nemad siit tahavad?

Seersant: „Nach der Eroberung des Landes wollen wir es besiedeln und besser bebauen. Jeder Soldat erhält 60 Morgen Land und 2 Knechte!“ — (Pärast maa vallutamist tahame seda paremini majandada, iga soldat saab 60 morgenit [2553 m²] maad ja 2 sulast.)

Olin seni sakslastesse, läbinud saksa alg- ja keskkooli, suhtunud teatava sallivusega. Jahmatasin! Evisin siiski küllaldaselt meelekindlust ütelda: „Das wird Ihnen wohl ein wenig schwer fallen!“ — (See saab Teile vähe raskeks kujunema.)

Määrustikuvastane jutt katkes ja sakslased lahkusid.

*

21. 06. 19 kell 0220. Rood läheb valvetõkke.

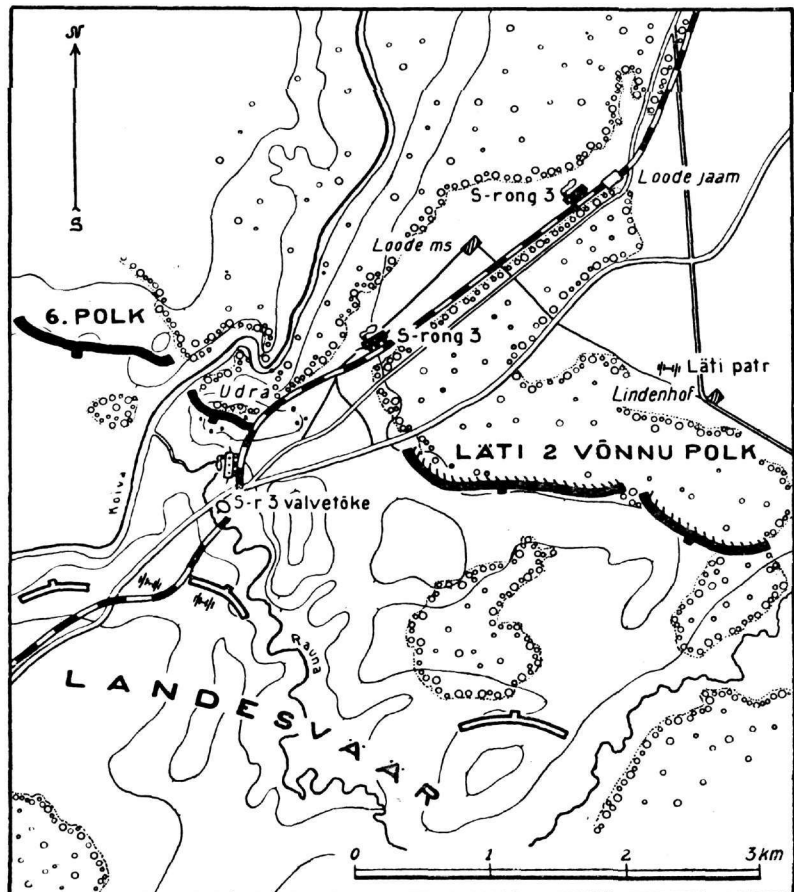
Juba 20. 06. 19. kostis Lemsalu suunast suurtükide tulistamine. Vist läheb sõjaks. Võtame kaasa kõik mehed — 42 tääki, 2 Madsenit, Bergmann — Saksa

kk, padruneid ja käsigranaate. Liigume raudteetammil. Udra küla kohal tabab läänest just meie salga kohal raudteetammil nagu välg selgest taevast 4 granaati. Lasta oskab landesväär hästi. Veel üks patarei kogupauk ja täpsalt samale kohale. Meie valgume kõrge raudtee muldkeha taha, kus kohtame haavatud läti sõdurit.

„Sakslased tulid peale. Meie mehed jooksid peagu pauguta! Mul on häbi! Ei ole enne kunagi jooksnud!“

Tõesti vapper mees oli jäänud kohale ja võidelnud sakslastega kuni haavatuna maha langes. Sakslased arvasid langenuks, läksid edasi. Rooduülem tunnistab, et lätlasel pole häbeneneda — on käitunud kangelasena!

Tahame edasi liikuda — lätlane hoiatab: „Rinne on jäetud maha, sakslased läbi tunginud — Teie tiib on lahti!“ — „Aga meie valvetõke on kohal — peame vahetama!“ — „Teie mehed jooksid esimesena!“ Nii. Seda võiks Švanov'ilt oodata! Alati teeb tema midagi teisiti kui sõrugi dessandil kombeks!



Asume rooduga Udra külast põhja poole kõrgesse metsatukka, kust tulega saame katta maa-ala raudteesillast peagu Koivani.

Vaenlase suurtükitali jälgib meid pidevalt. Tabamused on head. Ikka patarei kogupauk kogupaugu järele meie hajunenud lahingurivisse. Õnneks meil kaotusi ei ole. Imelikul kombel ei näe meie ühtegi sakslast, nad varjuvad hästi — suurtükid aga peavad asuma kohe teispool Raunat, sest kärgatavad otse nina all.

Rauna teisel kaldal ilmub kümme-kond saksa ratsanikku. Tuli peale! Kaks langevad hobuse seljast! Teised põgenevad.

Nüüd kuuleme ka oma s-rongi suurtükke tulistavat. Mürsud langevad Rauna jõe taha. Vaenlane viib oma tule meilt s-rongile üle.

*

Kaks kanget soomusronglast tahavad langenud Saksa ratsanikke „soomustada“. Rauna jõe kaldal saavad varjunud vaenlast tuld ja on sunnitud tagasi tulema.

Vaenlane moondub tõesti hästi. Ei näe ühtegi, aga kui ennast näitad, saad tuld mitmest püssist korraga.

*

Kell 0600. Dessantpataljon — 120 tääki — asub kaitsepositsioonil maantee ääres. 3 roodu asuvad idapool Lindenhofi mõisa maantee ääres. Udra külas luurajate salk. Nii surume maha sakslaste rünnaku lõunast. Vaprad sõdurid peale tungima, tulevad püsti ahelikus. Üksteise järele langevad nad meie tule all — ei peatu! Üksikud jõuavad 100 meetrini. Rünnak aga vaibub meie tules.

*

Kell 0845. Meie eelsel rindel rahulik. Landesvääri pataljon on asunud Lindenhofi mõisa. Despatül leitnant Asmus võttis mind kaasa maastiku luurele ida suunas, kus naabrina oli asunud Läti polk. Üle maantee läti polgu positsioonil leiame mahajäetud padrunikaariku. Hobuste rakendusrihmad on noaga läbi lõigatud — nähtavasti oli kiirendatud taandumine. Saame tuld. Leitnant Asmuse rinnal padrunitasku on tabatud — Asmus puutumata. Roomame tagasi oma positsioonile metsa serva.

Väljunud metsast Udra küla suunas silmame raudteel ootamatult vaenlase soomusrongi. Viiekesi — leitn. Asmus, n.a.o. Otto Raun, rms Teder, õppursõdur Mägra-

ken ja mina — ründame s-rongi. Kaasas on meil 1 kk. S-rongi saadab lennuk. Lennuk annab raketi ja pöördub tagasi. S-rong tulistab suurtükist ette ja rkp-st meid. Jõuame aga raudtee muldkeha lähedal s-rongi rkp tule surnud nurka. Metsavahelt väljub meie s-rong, vastane taandub kiirelt, saades sealjuures pihtamisi meie suurtükist. Auru- ja tolmupilvedes kaob vaenlase s-rong üle Rauna. Seljatagant rukkipoollul saame vastaselt püssituld.

*

Vaenlane on jõudnud igale poole. Nüüd asub tema isegi meie viie ja metsa-servas oleva aheliku vahel. Lendan istukile. Saksa püssikuul on viinud ära minu saapa kontsa. Jalg on siiski puutumata.

*

Meie s-rongi patarei ülem leitnant Thalheim (Taliste) tahab, et teda tänaksime, sest olevat meid päästnud surma suust. Meie tahame sama temalt, sest poleks meie vaenlase s-rongi minema kihutanud, oleks temal lahtisel suurtükiplatvormil võinud minna halvasti.

*

Loode jaamas kirjutajad, kokad, päevnikud, majül, aidamehed ja muud rivitud sangarid on meie seljataga lahingus — tõrjuvad Lindenhofi mõisast pealetungivat vaenlast. S-rong tõmbub tagasi ja surub rkp-tulega vaenlase mõisa. Läti patarei toetab aktsiooni oma tulega põhja poolt Loode jaama.

Tähelepanuväärt juht — see läti patareiülem. Jäi paigale pärast Võnnu polgu taandumist, tulistas ründavaid sakslasi kartetšiga ja tõi taandudes kogu laske-moona kaasa. Raudteelähedasel läti patarei uuel positsioonil oli kuni kuperjanovlaste päralejõudmisele kell 1040 jalaväe katteta ja hoidis saksa pataljoni Lindenhofis kinni.

*

Kell 1020. Vaikus. Lõõmava päikese käes oleme lamavas ahelikus jäänud tukkuma. Avan silmad — näen teisel pool maanteed, 100 m meist, rühhib meie poole üksik vastane, meid märkamata. Nii. Uus rünnak tuleb! Parem! ja vasakul kogu ahelik magab. Mis teha? Hüüdes mehi märkaks meid saksa piilur ja 100-meetrilise laskeala läbistamine oleks üllatusena teostatav.

Panen püssi palge — sihin hoolega, ja vastase kiivrist lendavad killud. Sina ei

vaja enam sulaseid! Mehed ärkavad. Hoolega silmitetakse metsa — oodatakse. Ei midagi.

Sakslase palgaraamatust selgub — pärit Miltavist, nimi — Emil Busch; vanus 19 a. väeosa — Grenzschutz Ost Kampfkompanie von Rahden. Erakiri räägib „Baltische Landeswehr'ist“.

*

Kell 1100. Põhja pool Loode jaama käib äge lahing. Kes seal lööb — ei tea. Meie ahelikku tuleb üks kuperjanovlane — noobel poiss. Saksa mundrist tehtud vorm seljas — saksa kiiver peas. Kiivril kolm konti. (Peale maalitud väeosa-märk.) Küsib, kus sakslased. Näitan käega kolm maailmakaart. „Mina kõmmutan paar tükki maha!“ Tahab üle maantee minna. Peatan teda ja seletan, et vaja ettevaatust, püsti seista üldse ei tohi. Naerab, jookseb üle maantee metsa. Minut hiljem roomab tagasi, käsi läbi lastud. Vannub — jäävat ilma soomusest Riias.

*

Kell 1600. Rindel muutuseta. Despatül hoiab meid paigal, sest oleme eespool kõiki meie osi. Sakslased olevat meist vasakul meie selja taga.

Loode jaama juurest tungivad Kuperjanovi partisanid Lindenhofi mõisa peale. Edasijõudmine areneb visalt. Tulevahetus on tugev.

*

Kell 1800. Partisanidel on edu, juba lähenevad Lindenhofi mõisale. Mõisa kohal tiirleb saksa lennuk. Püssitulega tuuakse lennuk alla. Lennuki langemine toob elevust. Partisanid viivad oma ahelike veel edasi.

Sakslastel on jäänud ahelikku 1 suurtükk. Loode jaama juurest hoitakse suurtüki meeskond püssi- ja rk-tulega maas. Meeskond on eeskujulik. Üks tõuseb — jookseb suurtüki juurde, avab luku. Ka meie avame püssitule suurtükile. Suurtükimees langeb — teine jookseb juurde — lükkab laengu torru, suleb luku ja langeb. Kolmas jookseb suurtüki juurde, päästab lasu — ja langeb. Loen niiviisi 8 meest langevat.

Meil on ahelikus uued külalised — „Kaptan Irve“ mehed lipnik Künnapuu juhatusel. Tahavad meile näidata, kuidas sõditakse. Suurtükk tuleb ära rötta. Lipnik Künnapuu 20-meheline salk kaob maantee taha metsa.

Küll meie oskame ka seda suurtükki

võtta, meil on aga käsk jääda paigale igal juhul.

Lipnik Künnapuu mehed tulevad tagasi minuti 10 pärast, kusjuures salga juht ja mitu meest on langenud. Suurtükk aga tulistab edasi.

*

Kell 2030 Kuperjanovi partisanid on vallutanud Lindenhofi mõisa, on vallutanud lennuki, on vallutanud suurtüki, on purustanud vastase pataljoni.

*

Hakkab pimenema. Lähen s-rongi poole vaatama, kas saab meestele süüa. Luurajate salk sööb, supinõu läheb ka minu roodu poole — saan katlakese täie. Istun metsa all oleva üksiku hauakünka peal. Vaikus ümberingi.

Kuulen — tasased sammud ja poolhääles komando — „Abteilung vorwärts!“ umbes 20 m eespool. Noor kuusemets on siin kohal nii tihe, et üle 5 meetri ei näe.

Haaran püssi — tulistan ja hüüan „Tulevad!“ Algab äge tuli. Vastast ei näe — aga kuulen „Feuer!“ 10 m peal. Läänepool olevalt s-rongilt nr. 3 avatakse meie ette suurtükitali. Tuli on äge nagu lääne rindel. Vältab 4 minutit. Vaikus. Ootame. Kuulen: „Jetzt ist alles aus! Alle zurück!“ (Kõik on otsas! Tagasi!)

Liigume ettepoole — vaatama. Komistan — ei näinud laipa. Samm edasi, komistan uuesti. Pime metsatukk on laipu täis!

*

Käsk: minna edasi algspositsioonidele Rauna jõe joonele.

Vasakul Švanovi rood — peab liituma Kuperjanovi partisanidega. Jõudes metsa ääreni saame eest tuld. Sakslaste kätteosad on kohal. Liigume edasi, saame kokku Kuperjanovlastega. Tuld saame nüüd ka seljatagant! Aga kogupaukudega. — Kes see võib olla? — Švanov vist on jäänud maha ja kempleb tuuleveskitega. Saadan sideme, see saab Švanovi kätte ja toob roodu ette. Švanovist võib kõiki oodata.

*

Raudtee veeres kokkupõrge sakslastega. Ründame pimedas — sakslased taanduvad. Rännakul kaotame langenutena n.a.o. Otto Raun'i, õppursõduri Ernst Mägraken'i, rms. Otto Kuusiku ja Adu Katvell'i.

*

Jääme positsioonile. Nüüd jookseb tagalast meile sülle üksteise järgi 36 lan-

desväärlast. Enam ei taha nemad maad ega kaht orja. Nad maksavad meile langenute eest silm-silma vastu!

*

22. 06. 19. Oleme paigal Rauna jõe joonel.

*

23. 06. 19. Hommikul kell 0600 samusime Võnnu. Kuperjanovlased olid Võnnu vasakult ja 6. Polk paremalt haaranud. Vaenlase vastupanu on nõrk.

Vaenlane näib olevat purustatud ja põgenenud maata ning sulasteta.

E. P.

PEREKONDLIKE TEATEID.

Sünde:

Ltn. E. Ehrlich'i abikaasal Martal tütar E l l e.
Van. allohvitser J. Koit'i abikaasal Lidia-Emi-
liel tütar R e e t.

San.-kpt. H. Tsrk'i abikaasal Annal poeg A r e.
Ltn. Feliks Tarm'i abikaasal Jevgenial tütar
V e r o n i k a.

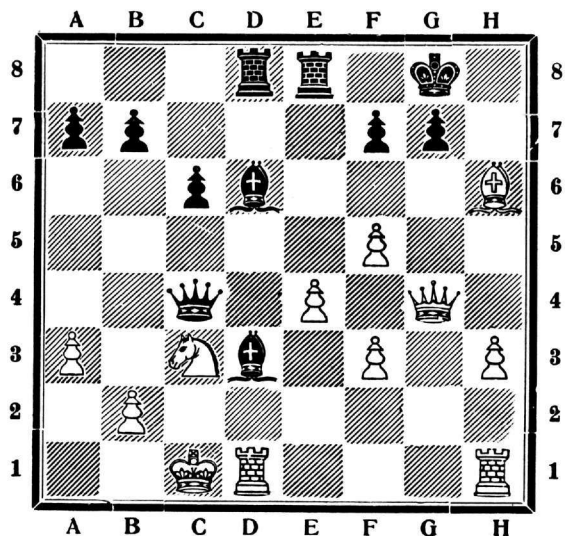
Ltn. Verner Püss'i abikaasal Allal poeg A r v i.
N. a. o. Johannes Vingisaar'e abikaasal Mariel
tütar S a i m a.

Male.

Toimetaja: K. Rootare.

Ülesanne nr. 19.

Mustad:



Valged:

Must käis 20. ..., Ld4:c4 ja valge vastas 21. Od2:h6. Must on käigul. Leida kombinatsioon, mis annab ühele poolele võidu.

Ülesande nr. 18 lahendus.

1. Vd1—d6+, Vd7:d6, 2. Lf8—e8+, Ke6—f5, 3. e2—e4+, Kf5:g4, 4. Le8—g6+, Kg4—f4, 5. Lg6—g3+, Kf4—e4, 6. Lg3—f3+, Ke4—d4, 7 Lf3—e3 matt

Ehk 1. ..., Ke6—f5, 2. Vg4—g5+, Kf5—f4, 3. g2—g3+, Kf4—e4, 4 Lf8—a8+, Vd7—b7, 5. La8:b7 matt.

Õienduseks.

Raske haigus ja sellele järgnenud operatsioon sundisid mind pikemaajalise tegevusetusse.

Nüüd aga, olles paranemisel ja omades vajalikku töövõimet, jätkan oma ajutiselt katkenud malenurga toimetaja tegevust — lootes sellest tulusat meelelahutust lugupeetud malehuvilistele.

Vabadussõja ajaloo ilmumise asjus.

Vabadussõja ajaloo populaarteadusliku väljaande I köite ilmumine viibib. Selle peamiseks põhjuseks on nõuetele vastava kriidipaberi puudumine kodumaal tarvilikul hulgal. Nimelt selgus ettetellimiste saamisel, et kriidipaberil tuleb trükkida 1000 eks. rohkem kui esialgu arvestatud. Tuli anda välismaale täiendav kriidipaberi tellimine, mille täitmine ühes paberi kohaletõetamisega nõudis 2 kuud. Seevõrra viibis raamatu trükkimise algus ja vastavalt viibib ka ilmumine. Peale selle suure, kvaliteetnõuetele vastava raamatu trükkimine omakord nõuab rohkem aega. Praegu on trükitud 15 poognat ja käsil lõpupoognate murdmine.

Eeltoodud põhjusil Vabadussõja ajaloo populaarteaduse I köite ilmumist brošeerituna on oodata augustikuus. Raamatu köitmine nõuab veel paar kuud aega. Lp. raamatu tellijaid palume viivitust lahkesti vabandada, arvestades Komitee head tahet välja anda teos, mis rahuldaks lugejaid nii sisuliselt kui trükitehniliselt.

Vabadussõja Ajaloo Komitee.

Tagavaraväe-ohvitserid!

Tellige ja lugege
„Sõdurit“

Vastutav toimetaja major A. Luts. Tegev toimetaja major J. Madise.

A/S. „Ühiselu“ trükk, Tallinn. 1937.

R. GLASSMANN

soovitab:

šokolaadi, martsipaani jne.

Tartus, Suurturg nr. 1.

*Elegantseid
jalanõusid*

soovitab jalanõudeäri

A. Adamka

Harju tän. 26.

Telef. 436-26.

K.-m.

Hans Diedr. Schmidt

Asut. 1741. a.

PÄRNUS

Asut. 1741. a.

MÜÜB:

Kunstväetiseained, soola, süsa jne.

OSTAB:

Linu, linaseemneid, vilja jne.

Õlivabrik

müüb värnitsat, linaõli, lakivärvi ja
õlikooke.

Saeveski

Veo,- tule- ja muud kinnitused.

**SPEDITSIOON AGENTUUR
LAEVATALITUS**

Liha eksportäri

Eduard Treikelder

Tallinn, Koidula 11

Telefon 303, 31

Eksporteerin

**sea-,
lamba- ja
veiseliha**

Ostan Tallinnas turuhindadega elus-
loomi ja liha

Plekisepa töökoda

A. Aman

Tallinn, Rütli 4. Tel. 430-19

*Tehakse igasugu pleki- ja
vasesepa töid antud kavan-
dite järele, niisama ka ehi-
tustöid, katuste katmisi jne.*

J. OHA

SAVITÖÖSTUS

TALLINN, ÕLE 27

Telefon 435-96

*Soovitame suures valikus
igasugust ahju materjale*

S.K.V.

Tallinna Köievabrik

John Carri pärijad

Ladu: Kopli tän. 33.

Telefon 439-79

Valmistab: Köisi, nõõre, trosse. Sisal- ja kookos põrandalinikuid, vaipu ja matte.

Metallitööstuse Aktsiaselts

"Jlmarine"

Tallinn, Põhja pulestee nr. 21
Telefon 426-40

K.A. Rütman ja Ko

Keemiaainete kaubanduse kontor

Tallinn, Pärnu maantee 9

TELEFONID:

466-71 } kontor
466-72 }
456-93 ladu

MASINAEHITUSVABRIK

A.-S. Franz Krull

TALLINN, KOPLI 68, TEL. 425-35

Balti Päästeselts

Tallinnas, Hollandi tänav 48. Telefon 310-10.

Merehätta sattunud laevade abistamine.
Tuukri järelvaatused. Pukseerimine.

Balti Päästeltsi Eesti rannasõiduliin

Tallinnas, Viktoria sild nr. 3. Telefon 306-85

Ühenduse pidamine mannermaa ja saarte vahel
I klassi reisijate- ja kaubaveoaurikutega.

A/l. „Eestimaa“ – Tallinna-Rohuküla-Kuressaare liinil.

A/l. „Dagmar“ – Tallinna - Kärddla - Orissaare - Taaliku - Triigi - Sõru -
Panga - Ninase - Vaigu - Kihelkonna liinil.

A/l. „Grenen“ – Tallinna-Heltermaa-Kuivaste-Virtsu-Kuressaare-Pärnu
liinil.

Telegrammid :
Levinovitsch-
Tallinn

Telefonid :
308-19 ja 306-91

V. S. Levinovitsch

Asutatud 1875

Transportkontor

Tallinn.
Estonia

Uus Hollandi
5

OSCAR STUDE

Tallinn

Ekspeditsiooni üri

Asutatud 1882

Korrastus
Inkasso • Kinnitamine
Laevaagendid
Oma puksilirid ja laod raudtee-
ühendusega

O s a k o n n a d :

Pärnus, Pühavaimu tän. 8.

Tartus, Ülikooli 44.

Valgas, Maleva 2.

Viljandis, Lossi 8.

Telegramm aadress igas kohas
„STUDEOS“.

AUTO-TRANSPORT

Kõige paremad õlled Eestis

on

A. Le Coq'i

GLADIAATOR

JA

TÕMMU HIID



**Kõige vanem
Eesti päevaleht**

Tellige,
lugege,
levitage

Peatalitus: Tartus, Ülikooli tän. nr. 21/23
Telefonid 65 ja 80

Talitus: Tallinnas, Viru tänav nr. 11
Telefon 436-11

